

KARYS

1964 M.
SPALIO - OCTOBER
Nr. 8

KARYS

1964
Nr. 8 (1405)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis	Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas	Atskirus skyrius redaguoja: P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis	Administratorius — Leonas Bileris	Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas	Laidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius	Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

V. Maželis — A.A. Lietuvos gen. konsulas plk. Jonas Budrys (nuotrauka)	
V. Alksninis — Jono Budrio netekus	225
S. Dirmantas — Atsisveikinimas su gen. konsulu Jonu Budriu	226
V. Šliogeris — Karo mokykla Kaune ir Vilniuje 1920 metais	227
P. Būtėnas — Karas ir politika Kr. Donelaičio "Metuose"	236
R. Kisielius — Lietuvių Diena Pasaulinėje parodoje (nuotr.)	237
Z. Raulinaitis — Vaidevutis	238
Tremties Trimitas	242
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	244
Karinės Žinios	245
P. Jurgėla — A.A. Gen. št. plk. I. E. Kraunaitis (pabaiga)	248
P. Dirkis — A.A. Gen. št. plk. ltn. J. Juknevičius	254
K r o n i k a	256

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS	Toronto, Canada	VL. RUŠAS
Chicago	A. REKLAITIS	Philadelphia	A. IMPULEVIČIUS	Australija	V. SALKŪNAS
Cleveland	L. LEKNICKAS	Rochester	P. SALADŽIUS		

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis
Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Margi-
niai", H. Naujoks, "Parama", K.
Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša
Detroit, Mich. — V. Perminas
— S. Malinauskas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Or-
vidas
Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street,
St. Hilda, Vic.
A. Kubilius — 131 Crozier Avenue,
Edwardstown, So. Australia
P. Mažylis — 1 Taroonga Court,
Norlane, Vic.
A. Klimaitis — 71 Tate St. W. Lee-
derville, Perth, W. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB — Escuelas
Prof. Salesianas Avda. Miranda,
Boleita, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 8 (1405)

SPALIS - OCTOBER

1964

JONO BUDRIO NETEKUS

VACLOVAS ALKSNINIS

Rugsėjo 1 dieną netekome Jono Budrio. Kaip nereikia įrodinėti, kad granito kalnas yra augštas, tvirtas ir pastovus — tai savaime suprantama, taip lygiai lietuviui netenka įrodinėti, kad Jonas Budrys yra Lietuvos didvyris - herojus — tas yra savaime aišku. Jis yra toks didus, kad visos tautos matomas ir įvertinamas. Sakau *yra*, bet ne *buvo*, nes jis ir kūniškai miręs mums šviečia kaip žibintas, kaip keliavėdė žvaigždė, rodanti kelią į tautos laisvę ir garbę. Jo talentas numatyti įvykius, daryti drąsius sprendimus, juos vykdyti su meile, ryžtu ir tikėjimu į siekiamą tikslą, liudija buvus jį tikruoju Vadu, rašytinu didžiąja raide. Šios savybės jį pastato greta pačių žymiųjų lietuvių, gimusių iš tautos visame jos garbingos ir tragiškos istorijos laikotarpyje. Toki vyrai net ir skaitlingoms tautoms tegimsta gal vienas per šimtmetį.

Jonas Budrys buvo naujosios Lietuvos riterio, be baimės ir dėmės, įsikūnijimas. Visą savo talentą, garbingai ir ištikimai, nesiblaškydamas ir nesilankstydamas, iki paskutinės gyvenimo minutės, jis aukėjo Lietuvai. Apie jį buvo ir bus kuriamos legendos, kurios dabar ir ateity kaitins jaunųjų lietuvių širdis ir skatins juos sekti jo pavyzdžiu su pagarbiu susižavėjimu.

Dar taip neseniai jam būnant mūsų tarpe, mes jutome užuovėją už jo didžios asmenybės. Atrodė visad taip ir turėjo būti. Tik jo neteke,

patiriame, kokią didelę spragą jis paliko tautos laisvės kovos baruose. O vienok, nepaisant skausmo ir praradimo didybės, mes likusieji laisvės kovos paskirtį turime tęsti dar su didesne įtampa. Žmonės į gyvenimą ateina ir iš jo išeina, bet tauta palieka amžina, kol ji kuria vertybes ir kovoja. Vincas Kudirka, numatydamas savo mirtį, parašė šiuos testamentinius žodžius: "*Jeigu audra ištikus verstų stulpą vieną iš tų, kurie prilaiko jūsų namo sieną, namas negrius ir iš baimės jūs neišlakstykite, tikrai, vieton ano stulpo, tąją pačią dieną, tuoj kitą statykite*". Šios kudirkinės mintys tinka ir šiam atvejui. Jono Budrio asmenyje netekome tikrai didžio stulpo, bet tautos namas negrius, nes velionis įkvėpė mums tiek jėgos ir pasitikėjimo, kad sujungtomis jėgomis, drauge pečiais surėmę, atlaikysime.

Jo atminimas teskatina kiekvieną dorą lietuvių kovai ir aukai dėl okupantų bolševikų kryžiuojamos tautos laisvės ir garbės idealų. Išsigimėliams gi — bolševiko okupanto pataikūnams — besidžiaugiantiems tautos rusinimu ir susinimu, tebūnie jis karšta žarija, deginanti išgamų sąžines iki pat jų niekingo gyvenimo pabaigos.

Skaudžiai išgyvendami didįjį praradimą, pagarbiam lenkiame galvas Jono Budrio atminimui. Tebūnie jam lengva Amerikos žemė, kol jo palaikai bus pargabenti į jiems deramą vietą — laisvos Lietuvos didvyrių panteoną.

Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės garbės nariui, Lietuvos generaliniam konsului New Yorke ir Klaipėdos atvadavimo vyriausiam vadui JONUI BUDRIUI netikėtai mirus, jo šeimai ir giminėms nuoširdžią užuojautą reiškia

Lietuvių Veteranų Sąjunga
R A M O V Ė

Mūsų skyriaus garbės nariui

Gen. št. plk. Izidoriui E. KRAUNAIČIUI mirus, p. Sofijai Kraunaitienei, šeimai ir artimiesiems nuoširdžią užuojautą reiškia

L. V. S. Ramovės
New Yorko Skyriaus
Valdyba ir Nariai

Ramovės C. V-bos p-kas gen. S. Dirmantas atsisveikina su Klaipėdos krašto sukilėlių vyr. vadu, Lietuvos gen. kons. Jonu Budriu. Greta stovi gen. kons. dr. P. Daužvardis, J. Bačiūnas, LTB, p. Jasaitis, klaipeidiečių atstovas, kons. A. Simutis ir kt. Priekyje—velionio šeimos nariai.

**PROF. GEN. S. DIRMANTO ŽODIS
ATSIŠVEIKINANT SU GEN. KONS.
JONU BUDRIU**

Savo ilgoje, daugiau kaip 45 metus užtruksioje, tarnyboje atkurtai Lietuvos valstybei, šviesaus atminimo Jonas Budrys, ėjo daug įvairių pareigų. Bet jo veikla lietuviams, visų pirma, yra susijusi su mūsų pajūrio dalies, Vakarinės, ar kitaip, Maž. Lietuvos, vadinamo, Klaipėdos krašto, atvadavimu. Apie tai ir tarsiu keletą žodžių.

Tarp keliolikos lietuvių tautai likiminių vietovardžių — datų, greta Durbės, Rudavos, Saulės, Žalgirio, Pabaisko, Ulos, Oršos, Smalensko ir daugelio kitų, o iš jaunesnių laikų greta Radviliškio, Panevėžio, Ukmergės, Dauguvos, Širvintų ir Giedraičių stovi ir Klaipėdos vardas.

Dabar jau ne paslaptis, kad Klaipėdos krašto sukilėlių pagrindiniu jėgos branduoliu buvo mūsų kariuomenės perrengti daliniai priešaky su mūsų lyg gvardija: Karo mokyklos dviem kariūnų kuopom. Buvau tada Karo mokyklos kadre, pasakytą faktą žinau ir liudiju. Tą patvirtina ir atakoje žuvęs Karo mokyklos kapitonas Noreika ir kariūnas Vincas Stašelis. O to viso sukilimo vyriausiuoju karu vadu buvo, kaip tik čia karste gulįs, a. a. velionis Jonas Budrys.

Jei jis tada nebūtų sugebėjęs laimėti, kad ir valstybiškai atsistačiusi, Lietuva būtų turėjusi be savo jūros uosto begaliniai skursti, priklausyti nuo latvių ir vargiai ūkiniai atsilaikytų. Jei tada, 1923 metais, 500 metų po Žalgirio laimėjimo, nebūtų pasisekę Klaipėdos atvaduoti — ir šią dieną Lietuva būtų be savo uosto, nes besotis rusas ją būtų įjungęs į pasisavintą, v., Kalingrado sritį.

J. Budriui lemtinę kovą dėl mūsų jūros laimėjus, jo vardas atsistojo greta mūsų didžiųjų karo vadų ir nusipelnė tautos pagarbos.

Velionio santykiai su Lietuvių Veteranų Sąjunga Ramove buvo nuoširdūs nuo pat jos kūrimosi. Štai pora sakinių iš velionio mums prieš porą mėnesių rašto paskutinio laiško: "Didžiai vertinu Ramovėnų prisiminimą ir sveikinimą mano 75 metų gimtadienio proga. Augštai vertinu Ramovės Sąjungą, jos tikslus ir darbus. Turiu respekto ir jos vadovybei, einančiai ne sroviniiais, bet valstybingumo keliais".

Liet. Veter. Sąjungos Ramovės vardu giliai lenkiu galvą prieš šį karstą. Nugalėtojau! Išėkis ramiai, kad ir svetimoje žemėje. Tauta ir jos kariai neužmirš Tavo istorijon įėjusio karo žygio ir kitų darbų.

Nelaukta ir staigi Pulkininko JONO BUDRIO, Lietuvos Gen. Konsulo, daugelį metų buvusio mano bičiulio, mirtis sukrėtė mane! Netekome didžiojo Lietuvio Patrijoto, Klaipėdos Išvadotojo ir genialaus Lietuvos valstybininko, kuris visa savo širdimi buvo atsidavęs Lietuvos valstybės ir Lietuvių tautos reikalams.

Liūdėsio valandoje reiškiu nuoširdžią užuojautą Velionio našlei, gerb. poniai Budrienei ir Velionio sūnams ir dukrelėms.

Walt. M. Chase (Čekanauskas).

KARO MOKYKLA KAUNE IR VILNIUJE

1920 METAIS

V. ŠLIOGERIS

Kiek man teko patirti, III Karo mokyklos laida spaudoje, nei Lietuvoje, nei emigracijoje, plačiau nebuvo paminėta. Nors ir pavėluotai, noriu užpildyti šią spragą, nes, atrodo, greitai visi tą laidą baigę išmirsime.

Pradėjus organizuoti Lietuvos kariuomenę ir pirmiesiems savanoriams atsiradus, jiems vadovauti buvo paskirti lietuviai karininkai, tarnavę rusų caro kariuomenėje, o kiek vėliau ir vienas kitas lietuvis, tarnavęs vokiečių kaizerio kariuomenėje. Lietuvos kariuomenės sudėtyje organizuojamiems gudų daliniams vadovauti buvo parinkti gudai, bei vienas kitas ir rusas karininkas. Jau nuo pat pradžios mums trūko karininkų, ypač specialių ginklų rūšių. Šis trūkumas kariuomenei augant darėsi vis aštresnis. Tą spragą užpildyti 1919 m. sausio 25 d., Kaune, buvo įsteigta Karo mokykla, paskyrus pirmuoju jos viršininku karininką (vėliau generolą) J. Galvydį - Bykauską. Tačiau Karo mokyklos I laidos mokslas prasidėjo tik kovo 11 d. ir pirmoji, savą karinę mokyklą baigusiu, karininkų laida buvo išleista 1919 m. liepos 6 dieną.

Aš patekau į Karo mokyklą jau kiek vėliau, į III laidą. 1919 m. tarnavau kareivių 2 pėst. pulke, III batalione kpt. (vėliau plk.) J. Petruičio vadovybėje. Pasibaigus kovoms su bermontininkais, ir juos išvijus iš Lietuvos, 2 p. p. III batalionas iš Viežaičių dv., netoli Gargždų miestelio (ant rubežiaus su Klaipėdos kraštu), buvo perkeltas į Mažeikius. Tai buvo 1919 m. gruodžio paskutinėmis dienomis. Iš čia, 1920 m. sausio pradžioje, aš buvau išsiųstas į Karo mokyklą. Kokios anuo metu buvo blogos susisiekimo sąlygos, paminėsiu, kad iš Mažeikių į Kauną, su kelių valandų sustojimu Šiauliuose 2 p. pulko štabe gauti dokumentus, traukiniu teko važiuoti ištisas dvi paras. Mat, tuomet beveik nebuvo anglies ir garvežiai buvo kūrenami malkomis. O malkas gaudavo traukiniui sustojus miške. Malkas pakrauti į garvežio tenderį padėdavo ir keleiviai. Taigi, kelionė būdavo su ilgokais sustojimais ir, be to, traukinys judėdavo lėtai, nes ilgai užtrukdavo, kol garvežys įkaitindavo pakankamai stiprų "garą", kad jis galėtų judėti.

Kaune, prieš mokslo pradžią, būsimi kariūnai apie savaitę laiko turėjo gyventi etapo skirs-

tymo komendantūroje, buvusioje Totorių (vėliau Kanto) gatvėje, netoli vėliau buvusių Susisiekimo ministerijos rūmų. Tačiau, turį pažįstamų, galėjo apsisototi ir privačiai. Aš su vienu draugu apsigyvenome viešbutyje. Čia galėjome, po fronto vargų, švarioje lovoje gerai atsimiegoti.

SVEIKATOS IR IŠSILAVINIMO PATIKRINIMAS

Prieš mokslo pradžią Karo mokykloje buvo padarytas sveikatos patikrinimas. bet tik labai paviršutiniškas. Maždaug apžiūrėdavo, ar nėra kurių kūno trūkumų, paklausydavo širdi, plaučius ir pripažindavo tinkamu. Tačiau šioks toks patikrinimas visgi buvo. Gi, stojant savanoriu kareivių, pvz. man i 2 pėst. pulką, jokio sveikatos patikrinimo nebuvo. Po sveikatos patikrinimo buvo daromi stojamieji egzaminai lietuvių kalbos ir matematikos. Kiek prisimenu, iš lietuvių kalbos turėjom parašyti rašinį, pasirenkant iš kelių duotų temų. Rašiau rašinį tema: "Kas tai yra artilerija". Matematikos buvo nesunkūs uždaviniai iš algebros, berods, lygtys. Kaip vėliau patyriau, iš lietuvių kalbos gavau du su pliusu, o iš matematikos penkis; tačiau buvau priimtas. Nereikia stebėtis, kad iš lietuvių kalbos gavau menką pažymį, gi, savo gyvenime nebuvau lankęs jokios lietuvių kalba mokyklos, o rašyti lietuviškai pramokau pats tik prieš įstojimą į kariuomenę, kai apie penkis mėnesius pabuvau Šeduvos valsč. sekretoriumi.

PIRMIEJI ĮSPŪDŽIAI KARO MOKYKLOJE. DRAUSMĖ GELEŽINĖ

Mokslas karo mokykloje prasidėjo 1920 m. sausio 15 d. Kiek liko atmintyje, tai iš karto labai pritrenkė geležinė drausmė. Nors ir prieš tai buvau kareivių, tačiau 2 pėst. pulke drausmė buvo labai švelni, pasakyčiau, "tėviška". Karininkai, ypač su buvusiais gimnazistais - savanoriais, elgdavosi labai draugiškai ir švelniai, neprisimenu, kad būtų kurį nors nubaudę. Čia, gi, Karo mokykloj, baudė už mažiausią dalyką. Tik pirmomis dienomis instruktoriai karininkai elgėsi kiek švelniau. Vėliau, gi, "valandos stovėti ramiai" ir "neišejimo į miestą" savaitės py-

lėsi, kaip iš dangaus perkūnai. Ypač, pasakyčiau, "žiaurus" buvo anuometinis K. m. viršininkas plk. Tvaronas, bausdavęs už menkniekius ir daug. Taip pvz., prisimenu, kad bene po poros mėnesių Karo mokykloje, syki, per šaudymo pratimus, gavau stovėti 12 valandų ramiai ir 6 savaites neišėjimo į miestą. O buvo taip: prieš šaudant, kuopa rikiuotėje stovėjo "laisvai", kiek atokiau nuo šaudymo linijos. Mokiniai, taip tada vadino kariūnus, patylom sau šnekėtosi. Neprišimenu, dėl kokio pokšto aš susijuokiau. Plk. Tvaronas, pamatęs tai, tuojau garsiai sušuko: "Mokinys Šliogeris juokiasi, jam keturios valandos ramiai ir dvi savaitės neišeiti į miestą". Aš dar vis kiek šypsoiausi. Tada plk. Tvaronas vėl šaukia: "Mokinys Šliogeris dar juokiasi, jam dar 4 valandos ramiai ir dar dvi savaitės neišėjimo!". Kadangi jo balsas skambėjo kiek keistokai, tai aš vis dar šypsojau, nors ir buvau bausmės pritrenktas. Plk. Tvaronas ir vėl sušuko: "Mokinys Š. dar šypsoji, jam dar 4 valandos ir 2 savaitės". Taip ir "surinkau", 12 valandų stovėti ramiai ir 6 savaitės neišėjimo, už niekus. Kiek prisimenu, per 9 mėnesius Karo mokykloje buvau "surinkęs" bene 80 valandų stovėti ramiai ir 3 mėnesius neišėjimo. Gi aš buvau laikomas vienu iš drausmingesnių ir tvarkingesnių kariūnų. Buvo kariūnų, kurie baigdami mokyklą, turėjo surinkę virš 300 valandų stovėti ramiai ir arti metų neišėjimo į miestą. Viena laimė, kad ypatingomis progomis būdavo vykdoma "amnestija" — bausmės atlikimą nuimdavo. Taip buvo 16 Vasario, Steigiamojo seimo atidarymo proga ir dar porą kartų. Taigi, dalies tų valandų taip ir neteko atlikti.

Man karininko pareigose teko ištarnauti apie šešius metus artilerijos mokomose dalyse, taigi ir aš buvau "kietas" viršininkas. Tačiau nei aš, nei kiti karininkai artilerijoje nepasižymėjome tokiu, pasakyčiau, beatodairišku baidimu.

Turiu paminėti, kad Karo mokykloje buvo dar vienas kitas karininkas - instruktorius, kurie irgi buvo "kieti", tačiau šiaip niekas ypatingu "žiaurumu" nepasižymėjo. Buvo ir labai humaniški karininkai, kurie bausdavo tik labai rečiau ir tik už koki rimtesnį nusižengimą. Taip, tokiu humanišku, pasižymėjo mokyklos inspektorius kpt. (vėliau generolas) S. Dirmantas ir dar keletas kitų.

GYVENIMO IR MOKYMO PATALPOS

III-ji laida gyveno Kauno miesto viduryje, Gedimino ir Duonelaičio gatvių kampe, trijuose mūro namuose, ten, kur vėliau buvo Vidaus

reikalų ministerija. Mes kariūnai gyvenome didokuose kambariuose gana ankštai, po 10 ir daugiau viename kambaryje. Baldai — tik geležinės, kai kurios iškrypusios, lovos su pora lentų, šiaudų čiuziniu ir šiaudine pagalve. Tiesa, turėjome ir apatinę paklodę ir porą "skystų" antklodžių. Be to, buvo bene keturiems kariūnams spintelė sudėti knygas, sąsiuvinius bei smulkenas. Tačiau nei suolų, nei kėdžių atsistėti, nei spintų rūbams nebuvo, taigi gyvenom "spartietiškai". Prausyklų su tekančiu vandeniu irgi nebuvo, o tik loviai su "pipetėmis". Nebuvo nei "dušų" nusiprausti. Kartą į savaitę, šeštadieniais po pietų, kariūnus vedavo į "Nemuno" pirtį išsimaudyti. Valgymui buvo bendras valgomasis, didoka salė, joje iš lentų sukalti stalai be jokių uždangalų ir lentiniai suolai.

Kiekvienam būriui (viso buvo trys) mokymui buvo po klasę su paprastais lentiniais stalais, bei suolais ir rašomąja lenta lektoriui. Sportui nei dengtos salės, nei specialios aikštės nebuvo. Lauko pratimams, gimnastikai, rikiuotei ir fortifikacijos darbams buvo naudojamos aikštės prieš mokyklą, kurioje vėliau buvo pastatyti universiteto bibliotekos rūmai. Tačiau daugiausia naudojoms ažuolynu Žaliajame kalne, kur tuomet dar nebuvo nei parko, nei Sporto stadiono, o tik karvių ir ožkų ganykla.

Šaudymo pėst. ginklais pratimams buvo naudojama senoji rusų šaudykla prie Kalnicos kaimo ir dalinai VI fortas, kuris tuomet nebuvo dar namais užstatytas.

MOKSLO PRIEMONĖS

Mokslo priemonių, nors ir nedaug, tačiau III-ji laida jau šį tą turėjo. Mūsų kariuomenės štabo jau buvo išleisti beveik visi pagrindiniai pėstininkų mokymo laikinieji statutai. Topografijos mokymui buvo šokie tokie planšetai, kompasai, bei liniuotės. Buvo įvairių rūšių pėstininkų ginklų, o artileristams — viena rusų 76,2 m.m. lauko patranka su išpūstu vamzdžiu, bet su visais taikymo prietaisais. Tačiau, specialių ginklų rūšių dalykų mokymui, nei statutų, nei knygų, nei apolografuotų konspektų dar nebuvo. Nebuvo ir jokios karinio turinio knygų bibliotekos, kurioje galėtum gauti, kad ir kuria svetima kalba, reikalingą mokslinę knygą. Kariūnai daugelį dalykų turėdavo užsirašinėti klasese iš lektoriaus pasakojimų, aiškinimų ir brėžinių lentoje.

Taigi, ypač sunku buvo mokytis specialiu artilerijos ir inžinerijos dalykų. Specialių mokslo priemonių, pvz., technikos mokslo dalykams kabinetų — laboratorijų, arba artileristams šau-

dymo pratimams šaudymo aparatų, tada dar nebuvo.

Bendrai imant, Karo mokykla anuomet mokslo priemonėmis dar buvo labai neturtinga.

DĖSTOMIEJI DALYKAI

Dėstomieji dalykai buvo *bendrieji*, kurie buvo dėstomi visų ginklų rūšių kariūnams, ir *specialūs*, dėstomi atskirai tik specialių ginklų rūšių kariūnams, pagal specialybę.

Bendrieji dalykai: 1. Tikyba, 2. Lietuvių kalba, 3. Pėst. taktika, 4. Topografija, 5. Pėstininkų ginklai — technišką dalis ir jų vartojimas, 6. Statutai — rikiuotės, lauko, vidaus, drausmės ir įgulos tarnybos, 7. Fortifikacija, 8. Gimnastika (kūno mankšta), 9. Pėstininkų rikiuotė, 10. Taktikos lauko pratimai — manevravimas, 11. Šaudymas pėst. ginklais ir granatų svaidymas, 12. Žinios iš teisės ir 13. Higiena. Tai, kiek prisimenu, ir visi. Labai daug laiko buvo skiriama pėst. rikiuotei. Šiandien pasakyčiau, buvo gaišinamas laikas dažnai smulkmenoms ir, mano manymu, su žala kitų dalykų mokymui.

Specialūs dalykai, artileristams: 1. Artilerijos teorija, 2. Šaudymo taisyklės, 3. Žinios iš artilerijos taktikos, 4. Pabūklų technišką dalis, 5. Artilerijos įrankiai, 6. Veiksmai prie pabūklų, 7. Važinėjimas su pabūklais ir 8. Jojimas, kartu su kavaleristais.

Kokie specialūs dalykai buvo dėstomi kavaleristams, apart jojimo bei kavalerijos taktikos, nebeprisimenu. Nebeprisimenu ir specialių dalykų, kurie buvo dėstomi inžinerijos kariūnams.

KARO MOKYKLOS LEKTORIAI

Lektoriais buvo beveik visi mokyklos karininkai, be ūkio karininkų. Tačiau, daugeliui specialių dalykų, artileristams, inžinerijos ir kavalerijos kariūnams, buvo ir neetatinių lektorių, kurie atvykdavo iš kitų kariuomenės dalių. Paminėsiu tuos, kuriuos prisimenu.

1. Karo mokyklos viršininkas plk. Tvaronas dėstė pėstininkų taktiką. 2. K. M. inspektorius kpt. S. Dirmantas dėstė topografiją, artileriją, fortifikaciją, be to, specialiai artileristams dėstė dalį artilerijos ir rusų 76,2 m.m. pabūklo technišką dalį. 3. Kuopos vadas kpt. Juozaitis dėstė rikiuotės statutą ir vadovavo rikiuotės bei šaudymo pėst. ginklais mokymui. 4. Būrių vadai ir jų padėjėjai: 1-jo kpt. Barkauskas ir ltn. Skirpstūnas, 2-jo ltn. Bačkus ir ltn. Andziulaitis, 3-jo kpt. Atstupėnas ir ltn. P. Oleka (vėliau Operos solistas), bei ltn. Slapšys, mokė rikiuotės, pėst. ginklų technišką dalį ir statutus. 5. Kpt. Atstupėnas dėstė sunkųjį kulkosvaidį

rusų ir, kiek mažiau, vokiečių. 6. Ltn. Kepalas dėstė lietuvių kalbą. 7. Kūno mankštą, kurią laiką mokė prancūzų misijos karininkai prancūzai, tarp kitko, prie progos, jie išmokė porą prancūziškų kariškų dainelių: "La Madelaine" ir dar kitą. Vėliau kūno mankštą dėstė būrių vadai su savo padėjėjais pasikeisdami.

Artileristams atskirai artilerijos teoriją ir šaudymą rusų kalba dėstė karininkas, kurio pavardės nebeprisimenu. Artilerijos rikiuotės dalykus, veiksmus prie pabūklų, važinėjimą, artil. įrankius dėstė ltn. (vėliau majoras, klaipeđietis) Šimkus. Jis taip pat dėstė ir vokiečių 77 m.m. pabūklo technišką dalį. Jojimo mokė (kartu su kavaleristais) vienas iš kavalerijos, rodos, gusarų pulko, karininkų. Tiek teatsimenu.

KARIŪNŲ — MOKINIŲ SUDETIS

III-je laidoje mokslą pradėjo 152 kariūnai. Tačiau gana greit apie trečdalis jų nubyrėjo. III-os laidos kariūnų dauguma buvo buvę moksleiviai bei pradžios mokyklų mokytojai, savanoriais įstoję į kariuomenę ir po keletą mėnesių, o kai kurie ir metus, ištarnavę kareiviais kariuomenės dalyse. Buvo ir keletas buvusių rusų kariuomenės puskarininkių, pvz. M. Paura, buvęs Karo mokyklos kuopos viršila, ypatinai geras įrankių gimnastas. Išsilavinimo atžvilgiu dauguma tebuvo baigę keturias gimnazijos klases, tik keliolika buvo baigę 5, 6 ar 7 klases, o tik vienas kitas — pilną gimnazijos kursą. Visi jie, tačiau, turėjo bendrą idėją — buvo pasiryžę kovoti dėl Lietuvos laisvės ir išverti visokius sunkumus, bei nedateklus.

DIENOS TVARKA IR UŽSIĖMIMAI

Dienos laikas buvo tiksliai suskirstytas. Rytą 6 val. pasigirdavo trimitas keltis, po to, apsirengimas, prausimasis, lovų sutvarkymas ir pusryčiai: miežinė kava su cukrum ir pienu, prie jos gabalas juodos duonos. Vėliau atsirado ir gabalėlis sviesto. Nuo 8 iki 12 val. beveik visada vykdavo teoretinės pamokos klasėse būriais. 12 val. — pietūs: burokų, kopūstų ar kokių kruopų sriuba, antras patiekalas iš lašinių ar mėsos gabalo su miežine ar žirnių koše, o sekmandeniais atsirasdavo net saldus kompotas ar kisielius. Valgį paduodavo mergaitės padavėjos kiekvienam stalui, o stalas pasidalindavo.

Nuo 12:30 val. iki 13:45 val. būdavo laisvalaikis, pamokų ruošimasis, bei šautuvų valymas. Nuo 13:45 val. iki 18:00 val. vykdavo lauko užsiėmimai, dažniausiai rikiuotė, ar manevravimas, topografijos nuotraukų darymas, šaudymo pratimai ir vėliau fortifikacijos — ap-

kasų kasimo, darbai. Jei vykdavo visos nakties lauko pratimai, tai popietis būdavo skirtas poilsiui.

Specialių ginklų rūšių kariūnams, po maždaug, penkių mėnesių Karo mokykloje, po pietų vykdavo specialios pamokos atskirai.

Artileristai, o mūsų tebuvom šeši, turėdavom arba teoretines pamokas klasėje, arba praktikos pratimus — pamokas, lauke. Tam tikslui iš A. Panemunės į P. Vileišio aikštę atvažiuodavo vokiečių 77 m.m. pabūklų baterija. Čia mes mokėmės pabūklinių pareigų, baterijos vėduoklių statymo, baterijos nustatymo pagal duotą azimutą — busolę. Taip pat ten vykdavo važinėjimo su pabūklais bei darbo su artilerijos įrankiais (vokiečių sistemos) pamokos. Čia mokėmės ir jojimo, bei vokiečių pabūklo 77 m. m. techniškosios dalies. Rusų 76,2 m.m. pabūklo techniškosios dalies pamokos būdavo mokyklos kieme, kur turėjome pabūklą su išpūstu vamzdžiu.

Praktiško šaudymo iš artilerijos pabūklų ir sviedinių sprogimų sekimo, kiek prisimenu, pasimokyti teko tik vieną kartą, berods, liepos mėn. VI-me forte. Čia specialiai atvykusi 1-ji gaubicų baterija (105 m.m. vokiečių gaubicų) atliko mokomąjį šaudymą ir mes, kariūnai, vieningai kartą pasimokėme šaudymo tikrais sviediniais ir šiek tiek sprogimų sekimo per žiūronus.

Grįždavome iš užsiėmimų apie 18:30 val. Tačiau tuojau, 19 val., būdavo vakarienė. Vakarienei gaudavom skystoką, dažniausiai, miežinių kruopų ar miltų, pienu pabaltintą, sriubą, kartais bulvienę ir gabalą juodos duonos. Bendrai, maistas buvo pakenčiamas, o lyginant su tuo, kurį valgėme fronte, kareiviais būdami, tai buvo visai geras. Kas iš kariūnų turėjo pinigų, tai maisto dar prisipirkdavo, o kai kurie gaudavo maisto siuntinių iš namų, iš kaimo.

Po vakarienės, nuo 19:30 val., būdavo pamokų ruošimo laikas, o nubaustiems tai dar ir "valandų ramiai" atstovėjimas. 21 val. įvykdavo vakarinis patikrinimas, tarnybų paskirstymas, būdavo sukalbama malda ir sugiedamas Himnas. 22 val. — gėsinamos šviesos. Atsigulus per kelias sekundes žmogus užmigdavo ir miegodavo kaip negyvas iki sekančio rytinio trimito.

Kadangi laikai buvo neramūs, vasario 21 - 23 dienomis įvyko kai kurių kariuomenės dalių sukilimas A. Panemunėje ir Šančiuose, tai kartais vienas būrys miegodavo apsirengęs su šautuvais prie šono, o per tą sukilimą tai net keletą naktų teko praleisti be miego, budint bei nešant sargybas prezidentūroje, kariuomenės štabe, kablėjime, bei patruliuojant mieste.

DAINAVIMAS

Visi prisimename, kad mūsų Karo mokyklos laidos garsėjo savo gražiomis dainomis. III-ji laida buvo viena iš daugiau pasižymėjusių toje srityje. Mat, III-je laidoje kariūnais buvo mūsų žymūs dainininkai, vėliau operos solistai: Ant. Kučingis ir Vl. Ivanauskas. Ant. Kučingis dažniausiai būdavo dainos "užvedėjas". Jis ir mokė mus dainuoti. Kadangi dainavimo mokymui laiko nebuvo, tai "repeticijas" — pamokas tekdavo daryti laisvalaikiu, prieš, ar po vakarinio patikrinimo. Nors ir pavargę, tačiau dainavimo pamokoms kariūnai susirinkdavo gana noriai. Tai buvo garbės dalykas. Kiekvienam mūsų buvo malonu, kad, pvz. sekmadienį, einant Laisvės Alėja iš bažnyčios, Karo mokyklą lydi didelė minia jaunuomenės, tautiečių, ar netautiečių, ir merginos, kartais ir ne lietuviškai, o lenkiškai, mus pagiria, kad "ladny chlopocy ladnie spievaju" (gražūs vyrai, gražiai dainuoja). Mat, tuomet, 1920 m., Kauno miestelėnai daug kur šnekėjo lenkiškai, o ne lietuviškai.

APRANGA, ŠARVAVIMAS IR GINKLAVIMAS

Kariūnai buvo aprenkti amerikietiškais, daugiausia, naujais rūbais. Rūbai buvo geri, tik milinės buvo kiek trumpos, tai augštesnio ūgio vyrams žiemą kartais keliamas būdavo šalta. Ypač geri buvo amerikietiški pusbačiai. Baltiniai buvo vokiečių gamybos, juos keisdavo tik kas savaitę, tačiau patiems plautis nereikėjo, išskalbdavo skalbykloje. Kojinių nebuvo, jų vietoje — "autai", nors, kas turėjo, galėjo dėvėti nuosavas kojines. Nebuvo išduotų žiemai nei megztinių, nei kailinukų, nei nosinių, nei pirštinių. Pirštines dėvėjom nuosavas. Iš rūbų tik kepurės buvo lietuviškos gamybos.

Kuprinės, šovinynai, diržai su užrašu "Gott mit uns" ir šalmai buvo vokiški. Po kelių mėnesių kuprinės buvo pakeistos į angliškas, kurios, nors buvo truputį lengvesnės, tačiau nei grožiu, nei praktiškumu nepasižymėjo. Asmeniniai ginklai buvo vokiečių šautuvai, kurių vailymą ypač dažnai tikrindavo. Be to, mokykla turėjo bene šešiolika vokiškų sunkiųjų kulkosvaidžių ir didesnę kiekį lengvųjų kulkosvaidžių. Šie kulkosvaidžiai tarnavo ne tiek mokymui, jie buvo laikomi mokykloje dar ir tikslu sustiprinti jos jėgas visokių eventualumų atveju. Mokymo reikalams ir dėl "atsargos" mokyklos sandėlyje buvo laikoma didesnis kiekis šovinių ir rankinių granatų.

KARIŪNŲ LAISVALAIKIS

Kariūnai laisvalaikio turėjo labai mažai. Atostogų, ir tik kelioms dienoms, išleisdavo, jei

mirdavo kieno nors labai artimas giminaitis, pvz. tėvas ar motina. Šiaip, normalių atostogų nebuvo. Laisvalaikis būdavo tik sekmadieniais ar per valstybines ar bažnytines šventes ir tik po pietų. Sekmadienį užsiėmimų nebūdavo. Prieš pietus kariūnus vedavo rikiuotėje į Igulos bažnyčią mišią išklaudyti. Kadangi, kaip minėjau, laikai buvo neramūs, tai net į bažnyčią eidavome su šautuvais. Tiesa, prieš įeinant į bažnyčią šautuvus sustatę "gubomis" palikdavom lauke kelių kariūnų priežiūroje. Eidavom į bažnyčią su šautuvais, bet šovinių šovinyuose neturėjome. Kiek prisimenu, tebuvo keli atvejai, kai buvo šoviniai mums išduoti.

Po pamaldų Karo mokykla rikiuotėje, skyrių voroje, su dainomis dar pražygiuodavo Laisvės Alėja iki Prezidento gatvės ir atgal į mokyklą. Tai buvo lyg ir savos, gražios kariuomenės demonstracija Kauno, dalinai sulenkėjusiems, gyventojams. Grįžus iš bažnyčios, po pietų, kariūnai, kurie būdavo nenubausti ir priedui dar išlaikydavo pasisveikinimo — pagarbos atidavimo, bei kojos mušimo egzaminus, gavę leidžiamuosius raštelius, eidavo į miestą pažįstamų aplankyti ar šiaip sau į kiną ar kitur. Mieste kariūnai elgėsi labai drausmingai ir kukliai. Būdavo retenybė, jei kuris iš miesto grįždavo kiek išgėręs. Mat, drausmė buvo geležinė, o, be to, kariūnai mažai teturėjo pinigų.

ŽYMESNI ĮVYKIAI MOKSLO LAIKO ARPYJE

Jų įvyko keletas. Taip, vasario 21-23 dienomis, Kaune įvyko kai kurių kariuomenės dalių, daugumoje A. Panemunėje stovinčių, sukilimas. Karo mokykla kuri laiką buvo pagrindinė ginkluota jėga, kuria karinė vadovybė Kaune galėjo tikrai pasiremti. Sukilimo metu kariūnai nešė visokias sargybas, o dalis dalyvavo ir jo malšinyje.

Kitas žymesnis įvykis buvo Steigiamojo seimo atidarymas Kauno mieste (vėliau Valstybės) teatro patalpose, įvykęs gegužės 15 dieną. Karo mokykla per tas iškilmes nešė išorės ir vidaus sargybas. Šias iškilmes jau esu aprašęs atskirame rašinyje.

Trečias žymus įvykis įvyko 1920 m. liepos 12 d., kai Lietuva pasirašė taikos sutartį su Rusija, pagal kurią gavo Vilnių su plačia sritimi į rytus nuo jo. To pasekoje Karo vadovybė nutarė perkelti Karo mokyklą į Vilnių. Šis įvykis ir nutarimas, perkelti mokyklą į Vilnių, kariūnus labai gerai nuteikė. Tačiau mokyklos persikėlimas gerokai užtruko. Mūsų kai kurios kariuomenės dalys, tuomet, po sutarties pasirašymo, ga-

na greitai išvygiavo į Vilnių. Taip jau liepos 15 d., 10 val. ryto į Vilnių išvygiavo 7 pėst. pulko viena kuopa, po kokių 3 ar 4 valandų 1 gusarų pulkas, o naktį į liepos 16 d., įvažiavo ir mūsų artilerija. Kitą dieną, liepos 16 d., iš ryto į Vilnių išgėmė ir mūsų 8 pėst. pulkas. Tačiau, tos mūsų dalys dėl lenkų trukdymų į Vilnių išvygiavo, lenkams jau pasitraukus iš jo, o rusams jau išvygiavus į miestą anksčiau, taigi kiek pavėlavo.

KARO MOKYKLA ATVYKSTA Į VILNIŲ

Nors esant ten rusų kariuomenei, kartu buvo ir mūsų kariuomenės dalys, tačiau Vilniaus perdavimas mums ėjo su tam tikrais trukdymais. Pagal taikos sutartį rusai turėjo tuojau perleisti Vilnių mums, tačiau vis delsė, dalinai kariniais (tiekimu linija frontui kovose su lenkais), o dalinai gal ir politiniais sumetimais. Mūsų vyriausybė griežtai reikalavo iš rusų pildyti sutartį ir greičiau atitraukti savo kariuomenę iš Vilniaus ir jo srities. Tačiau, atrodo, rusus tai mažai jaudino. Tur būt, daugiau dėl kovų su lenkais nepasisiekimo (traukimasis po Vyslos stebuklo) rusai, galų gale, pasitraukė iš Vilniaus ir perdavė jį mums.

Tik 1920 m. rugpiūčio 26 d. Lietuvos kariuomenė iškilmingai išvygiavo į Vilnių. Tą dieną, apie 3-4 val. po pietų, Karo mokykla atvyko traukiniu iš Kauno į Vilnių ir dalyvavo mūsų kariuomenės voros priešakyje iškilmingame žygyje per visą miestą ir į kareivines, buvusias dar caro laikais rusų Karo mokyklos patalpomis.

Dar šiandien gerai prisimenu, kaip mokykla parado maršu ėjo per Vilnių skyrių voroje su padidintais atstumais (kad atrodytų didesnė) su kariniu orkestru priešakyje. Kiek prisimenu, didesnę žygio per miestą dalį mokykla su užsidedimu labai gražiai dainavo. Tuomet iš Vilniaus merginų sulaukėm tokio komplimento: "Psia krew — litwiny, ale ladnie spevaju" (šuns kraujas lietuviai, bet gražiai dainuoja). Tą komplimentą aš pats girdėjau.

Vilniaus miestas savo grožiu ir dydžiu kariūnams, ypač tiems, kurie prieš tai nebuvo matę didelio miesto, padarė puikų įspūdį, sukėlė didelį džiaugsmą ir pasididžiavimą savo valstybės sostine.

GYVENIMAS KARO MOKYKLOJE VILNIUJE

Atžygiavę į savo naujas patalpas, visi labai nudžiugom. Palyginti su Kauno patalpomis šios buvo "karališkos" patalpos. Gausios miegamos salės, amerikietiškos lovos su spiruokliais ir tik-

rais matraciais, bei pagalvėmis, kiekvienam spintelė daiktams susidėti ir taburetė atsisėsti, greta miegamųjų puikios prausyklos su "dušais" ir šiltu - šaltu vandeniu. Gyvenimas tose patalpose buvo daug malonesnis. Mokykloje buvo ir didžiulė salė iškilmėms, deja, kuria neteko pasinaudoti, buvo didokos klasės ir, atskirai, valgyklos salė. Rikiuotei, bei kūno mankštai, čia pat rajone buvo didelė aikštė. Taip pat mokyklos rajone buvo ir gerai įrengta šaudykla pėstininkų ginklais šaudyti. Vienas dalykas buvo kiek blogesnis, mat, gavom kiek blogiau kaip Kaune valgyti, ypač pradžioje, nes tiekimas nebuvo pilnai sutvarkytas.

Mokslas bei dienotvarkė buvo maždaug ta pati kaip ir Kaune. Mes, šeši artileristai, po pietų, o kartais ir prieš piet, kasdien turėdavome savo ypatingas pamokas klasėje ar lauke. Lauko užsiėmimams nueidavome nerikiuotėje į kareivines (rodos, Šnapiškių), kur 10-je vok. 77 m. m. pabūklų baterijoje, vadovaujami ltn. Šimkaus tęsėme artilerijos rikiuotės dalykų mokslą.

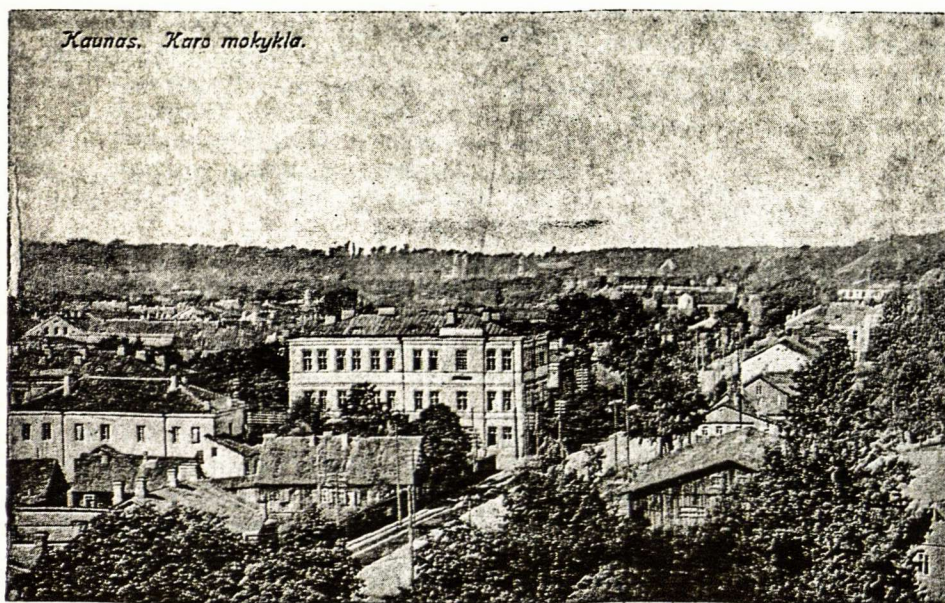
Tačiau dienotvarkėje buvo dar ir vienas priedinis "dalykas", būtent, kasdien po vakariinės apie 7 val. Karo mokykla buvo vedama, neva "pasivaikščioti", po miesto centrą, net iki 8:30 val. vakaro. Žygiuodavome rikiuotėje, su šautuvais ir šoviniais šovinynuose, Vilniaus svarbesnėmis gatvėmis dainuodami. Iš tikrųjų tai būdavo ne pasivaikščiojimai, bet mūsų kariuomenės buvimo Vilniuje ir jos geros išvaizdos demonstravimas Vilniaus lenkams.

Vieną įdomesnę smulkmeną noriu paminėti. Mus kariūnus tada kiek stebino kiek Vilniaus

artimų apylinkių kaimiečiai buvo aplenkinti. Taip, darant topografijos nuotraukas į šiaurę nuo miesto, maždaug 5-10 km. atstume, teko pasišnekėti su kaimiečiais, tai, deja, nedaug jų tebekėjo lietuviškai. Dauguma save vadindavo "tuteiši" — vietiniais, ir šnekėdavo pusiau lenkiškai, lyg koku žargonu. Šiaip gi, išoriniai ir kaimas, ir laukai, ir žmonės savo apsirengimu atrodė lygiai taip pat, kaip apie Ukmergę ar Kaišiadoryse, ar apie Vievį.

ŽENKLAI, KAD IŠ VILNIAUS TEKS TRAUKTIS

Deja, anuomet Karo mokyklai neilgai teko pagyventi Vilniuje. Jau spalio mėn. pirmomis dienomis iš laikraščių sužinojom, kad Suvalkuose tarp mūsų ir lenkų eina derybos dėl rubežiaus nustatymo ir kautynių sustabdymo. Taip pat iš laikraščių sužinojom, kad rusai, lenkų smarkiai spaudžiami, traukiasi Lydos link ir toliau į rytus. Laikraščiuose buvo ir būkštavimų, kad lenkai puls Vilnių. Mus kariūnus labai stebino, kad, kaip mums atrodė, mūsų karo vadovybė nieko nedaro lenkų galimą puolimą atremti. Taip, pvz., dar spalio 8 d. po pietų, mes artileristai, normalia tvarka nuėjome į užsiėmimus į 10-tą bateriją. Užsiėmimų pertraukų metu savo būkštavimus papasakojom savo instruktoriams — karininkams artileristams. Klausėme jų, kodėl mūsų dalyks neina į frontą, nors dėl atsargos. Kaip prisimenu, Vilniuje tuomet stovėjo mūsų dvi baterijos: 10-ji ir 11-ji. Taip pat, bent du ar trys batalionai pėstininkų ir, be to, dar didelis Vilniaus komendantūros batalionas. Tačiau

Kaunas. Karo mokykla.

Viduryje Karo mokyklos rūmai Kaune, kuriuose mokėsi III laida

niekas iš jų nejudėjo į frontą. Į mūsų paklausimus karininkai atsakymui tik pečiais pakilnojo ir pasakė, kad augštesnioji vadovybė geriau žino, ką daro.

Tą spalio 8 dieną apie 5:30 val. po pietų, užbaigę 10-je baterijoje pamokas, neskubėdami einam nerikiuotėje šaligatviais namo. Jurgio prospekte sutinkam savo kuopos vadą kpt. Juozaitį. Tas, sutikęs mus, susirūpinęs piktai paklausė: "Iš kur, gi, jūs taip sau ramiai einate?". Sakome, esame artileristai, grįžta iš pamokų. Kpt. Juozaitis tada įsakė skubėti į mokyklą, nes kas tai negara, neva lenkai puola. Tačiau, kur? Neaišku. Skubėdami ateiname į mokyklą. Čia randame, kad mokykloje aliarmas, visi ruošiasi kautynėms, iš sandėlio gauna šovinius, rankines granatas, ruošia šovinių juostas sunk. kulkosvaidžiams. Dalis kariūnų ir mokyklos civiliniai darbininkai - tarnautojai, krauna baldus bei visokį turtą į rekvizuotus vežimus, veža į geležinkelio stotį ir krauna į vagonus vežti į Kauną.

Gaunam įsakymą ir savo nuosavus daiktus, dėžutes, bei lagaminus sunešti ir pakrauti į tuos vežimus. Įsakymą, bei kitus nurodymus, išpildome. Kadangi, kaip mums atrodė, mūsų mokyklos mokomuoju 76,2 m.m. pabūkle niekas nesirūpino, ir nesirengė jo išvežti, tai, berods, su kariūnu I. Apyrubiū išėmėm pabūklo taikymo prietaisus, jo spyną, ir pakrovėm į vežimą išvežimui. Nors buvo vakarienės laikas, virtuvėje jau ėjo "evakuacija", tačiau, kad ir pavėlavę dar gaunam pavalgyti. Evakuacijos gurguolei išvykus į stotį, rūbų sandėlyje dar buvo likę rūbų, bei atklodžių, tai kariūnai gavom dar papildomai daiktų prisidėti į savo kuprines, kad išneštume, kas nespėta išvežti. Gaunam ir maisto, bene, keturioms dienoms, duonos po du kepalėlius, žuvies konservų, sviesto, kiek kas nori iš statinės; aš paėmiau bent kilogramą, ir cukraus, kiek kas nori iš maišų. Taigi, mūsų kuprinės ir duonmaišiai pasiekė apie 25 kg. svorio krūvį. Buvom apkrauti kaip "kupranugariai".

NAKTIS IŠ SPALIO 8 D. Į 9 DIENĄ

Po pasiruošimo kariūnai grupėmis, kai kurios su sunk. kulkosvaidžiais, buvom išsiųsti užimti ir saugoti miesto "strateginių punktų" — tiltų, į lauko sargybas aplink mokyklos rajoną ir patruliuoti miesto gatvėmis. Man su keletu kitų kariūnų teko per naktį patruliuoti Jurgio prospekte ir artimose gatvėse. Vakare, sutemus, ir naktį kaip kur pvz. Zakreto miške, kas tai šaudė. Kaip kur, ir vienas kitas iš mūsų, irgi pašaudė. Atsimenu, kad su sunkia kuprine bepatruliuojant po gatves labai pavargom. Mūsų, rodos, keturių kariūnų patrulis ilgesnį laiką buvom susėdę ant Lietuvos gimnazijos rūmų laiptų pailsėti. Šiaip, patruliuojant, nieko ypatingo neįvyko. Girdėjosi vienas kitas šūvis, spėjom, kad tai lenkų legionierių organizacijos nariai šaudė mums pagąsdinti. Gatvės buvo tuščios, vienas kitas žmogus stovinėjo vartuose, tur būt, saugojo nuo plėšikų, ar panašiai.

PASITRAUKUS IŠ VILNIAUS

Spalio 9 d., iš ryto, 5 valandą, susirinkom už miesto strateginių punktų bei patrulių į mokyklos rajoną. Gavom jau iš lauko virtuvės kavos ir užvalgėm. Po to, atvykus kariūnams iš sargybų aplink mokyklos rajoną, visa mokyklos kuopa, jau kautynių tvarkoje, išsirikiavo žygiui. Prieš pradėdant žygį, mokyklos viršininkas plk. Tvaronas tarė žodį, jo turinio, tačiau, neatsimenu.

Taip, spalio 9 dieną, 6 val. ryto, su išsiųstais priekiniais ir užpakaliniais patruliais (anuomet vadinamais apsaugos būreliais) ir plk. Tvaronui ant margo žirgo jojant priešakyje, Karo mokyklos kuopa išžygiavo iš mokyklos kiemo. Kariūnams buvo pikta, kad išeinam be šūvio, žadėjom atsigriebti — atkeršyti, vėliau.

Mokyklos kuopa atrodė nebe taip gražiai, kaip 26 rugpiūčio, kada iškilmingai išžygiavom į Vilnių. Mat, visi sunkiai nešė savo nenormaliai perkrautas kuprines, o, be to, ir gurguolė gadinavo voros vaizdą. O gurguolėj buvo 16 sunk. kulkosvaidžių, pakrautų ant keturių rekvizuotų platformų - vežimų, paskui, kitas vežimas, vežė pianiną, du vežimai buvo su gyvomis kiaulėmis ir voros gale vyko maisto vežimas ir lauko virtuvė. Prie gurguolės ėjo, bei važiavo, apie 50 kariūnų - kandidatų, kurie vos prieš kelias dienas buvo priimti į Karo mokyklą į sekančią, IV-tą laidą, tačiau jie buvo dar nemokyti, "civiliškai".

Kuopai pajudėjus, plk. Tvaronas įsakė: "Vyrai, dainą!". Labai nenorom užtraukėm "Mes Lietuvos jaunuomenė". Atsimenu, kaip kam iš

pykčio beveik ašaros rodėsi, o čia — dainą! Žygis per miestą ir priemiesčius, be sustojimo, užtruko apie 2 valandas. Į mus niekas nešaudė, niekas mūsų ir neišlydėjo. Kaip kur, ant prieangio ar namų vartuose stovėję žmonės, užuojautą reiškė. Prisimenu seną moterį iš tarpuvarčio, kuri pasakė: "Biedni vaikeliai į mūsų eina". Tačiau teko nugirsti ir padrašinančių pareiškimų, taip vienas vyras pareiškė ir dar garsiai; "Vyrai, laikykitės!". Lenkai žiūrovai, vienas kitas šypsojosi, tačiau dauguma žiūrėjo ir tylėjo, viena kita moteris ašaras šluostėsi.

Taigi Vilnių apleidom liūdnai nusiteikę, bet žadėjom sugrįžti.

KELETAS PASTABU VILNIAUS PRARADIMO REIKALU

Mūsų karo istorikas plk. K. Ališauskas 1963 m. Kario Nr. 10 savo straipsnyje "Plk. J. Variakojui prisiminti" rašo taip: "1920 m., kai prasidėjo karas su lenkais, plk. J. Variakojis (tuomet buvęs 4 p. pulko vadas. S. Š.), buvo Vilniuje. Jis sakė, kad žinia apie Suvalkų sutarties pasirašymą ir jos sulaužymą atėjo tuo pačiu laiku. Tai lyg perkūnas trenkė iš giedro dangaus". Čia aš turiu pastebėti, tas man atrodo keista, nes anuomet mes, eiliniai kariūnai, Vilniuje iš laikraščių žinojom, kad gresia lenkų puolimas. Toliau jis rašo: "Vilniaus miestą saugojo du pėstininkų batalionai, vienas 4 pėst. pulko ir vienas 9 pėst. pulko. Gen. S. Žukauskui (kariuomenės vadui) įsakius, J. Variakojis iš Vilniaus miesto pasiuntė dar vieną batalioną. Tad Vilnių gynė trys pėst. batalionai, vienas raitelių eskadronas ir viena lauko baterija. Kiek vėliau prisijungė kitos kariuomenės dalys. J. Variakojų nuomone, Vilniaus m. mes apginti negalėjom, nes sutelkti daugiau jėgų, trumpu laiku, nebuvo įmanoma. Mūsų kariuomenės dislokacija neatitiko aplinkybėms, kurios susidarė gen. Želigovskiui užpuolus Vilnių. Tad J. Variakojis su 4 pėst. pulku, kaip ir kitos Lietuvos kariuomenės dalys, iš Vilniaus pasitraukė. Pasitraukė į šiaurę Širvintų kryptimi...". Mano manymu, kad pasitraukė beveik be kautynių, yra gėda ir klaida. Jau anksčiau minėjau, kiek Vilniuje buvo mūsų kariuomenės: bent 4 batalionai pėstininkų ir 2 baterijos, o gal ir daugiau, nebeprisimenu, bei duomenų neturiu. Taigi, čia pat, Vilniuje, buvo dar bent tiek pat pėstininkų ir dvigubai daugiau artilerijos, kaip mūsų kariuomenės jėgų, kurios faktinai gynė Vilnių. Klausimas, ar tuomet Vilnius nebūtų buvęs apgintas, jei mūsų augštoji vadovybė būtų buvusi ryžtingesnė ir būtų metusi į kautynes savo sostinei apginti visas jėgas, kurios buvo po ran-

ka. Iš įvykių eigos vėliau atrodė, kad reikėjo vieną kitą dieną dar pasilaikyti, kol atvyks daugiau mūsų kariuomenės dalių. Vilnių atidavus beveik be kautynių, porą dienų vėliau, lenkai buvo sulaikyti bene 30 km. į šiaurę ir į vakarus nuo jo. Apie gen. Želigovskio jėgų dydį žinios buvo labai išpūstos. Kaip vėliau iš lenkų literatūros paaikškėjo, jo jėgas tesudarė apie 15,000 žmonių, taigi, ne ypatingai didelė jėga, nors ir anų laikų mastu matuojant.

Visoki mūsų vėlesni paaikškinimai, bei pasiteisinimai literatūroje, kodėl 1920 m. spalio 9 d. praradom Vilnių, man atrodė, nepakankamai pagrįsti. Mano manymu buvom kalti, nes neparodėm ryžtingumo ir per mažai pastangų padėjom Vilnių ginti. Savo sostinę reikėjo ginti, ir ginti iš paskutiniųjų.

TRAUKIMASIS Į KAUNĄ

Karo mokykla traukėsi į šiaurę plentu Maišiagalos miestelio link. Traukėsi viena, be kitų kariuomenės dalių, nei priekyje, nei užpakalyje, bent man neteko jų pastebėti. Išėjus iš miesto, jau pirmo poilsio metu, kai kurie kariūnai palengvino savo krūvi, dalį maisto, duonos bei žuvies konservų, atiduodami kaimiečiams, ar tiesiog numesdami į griovį.

Po pirmo poilsio aš buvau paskirtas užpalkinio patrulio viršininku. Taigi, patruliui teko žygiuoti be kelio, ežiomis, bei laukais. Žygiuoti dėl krūvio sunkumo buvo labai sunku. Pavargom. Susitarę "užvarėm" pastotę - "stuiką", kaip tada vadindavo, mūsų kuprinėms pavėžėti. Gerai prisimenu, kaip kaimietis "tuteišas", užrakinęs savo arklius tvarte, nenorėjo važiuoti. Pagrašinom, kad sušaudysim spyną, jei neatrakis ir nekinkys, be to, pažadėjom greit paleisti. Išsigandęs kaimietis, galų gale, arklių pakinkė ir mūsų patrulis, berods, šeši kariūnai, sudėję kuprines į vežimą, lengvai, kaip "ponai", žygiavom toliau.

Už Vilniaus mums pažygiavus apie 12 km., mus aplenkė, sunkvežimiais važiuodamas, Vilniaus komendantūros visas batalionas. Prisimenu, kad dar pasisveikinau, bei pamojau ltn. Vl. Petronaičiui, buvusiam Vilniaus komendantūros padėjėjui, o gimnazijos laikais buvusiam mano mokytojui - repetitoriui. Taigi, Karo mokyklos kuopos vora pasidarė lyg ir arjergardas. Kitų dalių užpakalyje mūsų nesimatė. Tolumoje matėsi pavieniai raiteliai, spėjom, kad lenkų, tai priklaupę, dar paleidom į juos pora šuvių. Žygiuojant per Maišiagalą, matėsi daugiau mūsų kariuomenės dalių, kurios, atrodė, ruošėsi vakarieniauti ir nakvoti. Karo mokykla pirmą nak-

tį nakvojo dvare prie Maišiagalos miestelio, daržinėje, taigi po maždaug 30 km. žygio. Antroji nakvynė buvo irgi dvaro daržinėje prie Musninkų miestelio. Iš čia pasukom kiton kryptin, per Krevę į Kaišiadorius ir atsiskyrėm nuo kitų mūsų dalinių. Nebeatsimenu kaimo pavadinimo, kur buvo trečioji nakvynė. Nakvodavom sargybomis, parengtais sunk. kulkosvaidžiais, apsisatę. Miegoti tekdavo tik pusę nakties, nes pusę nakties tekdavo būti sargyboj prie kulkosvaidžių. Į ketvirtą žygio dieną, prieš piet, pasiekėm Kaišiadoris. Po pietų mus susodino į traukinį ir ant rytojaus, spalio 13 d., iš ryto buvome jau Kauno stotyje. Taip grįžome į savo senas patalpas Duonelaičio gatvėje Kaune.

III-os LAIDOS IŠLEISTUVĖS — SPALIO 17 d.

Kadangi 1920 m. spalio mėn. lenkų fronte padėtis buvo gana sunki, į šiaurę ir į vakarus nuo Vilniaus ėjo atkaklios ginamosios kautynės, Karo vadovybė nutarė III-čią laidą išleisti tuojau. Išleistuvių diena buvo paskirta spalio 17 diena. Iki išleistuvių dienos tebeliko tik trys dienos. Rūbams — karininkų uniformoms pasisiūti laiko nebebuvo. Tačiau kiekvienam buvo išduota po 6 m. vilnonės medžiagos kostiumui ir milinei, bei odos batams pasisiūti, be to, nebeatsimenu, kiek buvo duota pinigų — pakėlimo į laipsnį pašalpa. Kiekvienas gavom dar ir "gramozdišką" pistoletą "Retoliazą". Priedui gavom savo kariūniškus šventadienio rūbus bei pusbačius. Ant rūbų buvo suspėta prisiūti trikampius, pagal ginklo rūšį, į kuriuos, anuomet, būdavo įsegamos žvaigždutės — laipsnio ženklai. Leitenanto žvaigždutes nusipirkom jau patys. Iki išleistuvių spėjom įsigyti tik karininkų kepures, diržus, o artileristai bei kavaleristai ir pentinus.

Pačios išleistuvės buvo labai kuklios. Pradžioje įvyko pamaldos Kauno Įgulos bažnyčioje. Po to, čia pat, prie bažnyčios, išrikiuotai Karo mokyklai, pakėlimo į pirmą karininko laipsnį (tuomet leitenanto) prezidento akto skaitymas ir, užbaigai, iškilmingas parado maršas pro prezidentą tuomet A. Stulginskį, ir Karinę vadovybę — Krašto apsaugos ministerį plk. Žuką, Kariuomenės vadą gen. S. Žukauską ir kitus, ministerius, bei vyresnius karius. Grįžus į Karo mokyklos patalpas paskutinį kartą, sustatėm šautuvus į piramides, į savo kariūniškus mundurus įsisegėm žvaigždutes, užsijuosėm karininkų diržus, o artileristai bei kavaleristai užsidėjome ir pentinus, ir paskutinį kartą, rikiuotėje, buvome nuvesti į salę išleistuvių pietums.

Jokios kardų įteikimo ceremonijos nebuvo,

KARAS IR POLITIKA

Kristijono Donelaičio "Metuose"

PETRAS BŪTENAS

Mūsų didžiojo klasiko kun. Kristijono Donelaičio "Metų" poemoje randi neišpasakytai daug įvairių temų, pravarčių Lietuvos daugelio gyvenimo ir mokslo aprašų papildymams. Čia net šeiminkams, medžiotojams, šokėjams, valdininkams, grybautojams, riešutautojams, gėrovėliams ir blaivybės apaštalam. kuniam, gydytojams, dailininkams, poetams, ūkininkams, alaus darytojams, kavalieriams ir namoms merselėms, atmetašalviams ir susišūžėliams, astronomams ir kulinarams, taurntojams ir muzikantams, vestuvinkams, demokratams ir respublikonams, jaunuoliams ir seniams, mėsininkams ir mėsinėtojams, kolchozu - sovchozu sudarinėtojams su Lenino ordino melžėiomis, pastotininkams ir karčiamininkams, teisėjams ir lojariams (advokatams), nusiminėliams ir atlapiems optimistams, didbilviams ir varėdieniams ir kitokioms devynioms galybėms yra ko pasiskaityti ir iš skaitymo šio to išpešti.

Bet karas ir kariuomenė "Metų" poemoje jokio atgarsio neturi susilaukę. Ta žinia bus pravartai atsiminti poeto kūrybos tyrinėtojams toliau.

Ligi šiol bent kiek aiškiau dar nebus buvęs i paviršių iškeltas "Metų" turinio politinis atžvilgis. Man atrodo, kad jo ten daug, net labai daug, ryšium su Mažosios Lietuvos Vokietijos okupaciniu valdymu bei valdininkų vokiečių nusistatymu prieš lietuvininkus ir taip pat dėl tada (XVIII amžiuje) buvusios ne tik baudžiatvės, bet ir net tikros vergijos. Tą viską autorius, faktus nuuoogindamas ligi gyvo realizmo, visuotinai ir taikliai nušviečia, kad net ir šiandie ana praeitis

visiškai suprantama poemą beskaitant. Tokios kategorijos vietų ten kūrinyje nuolat, kur prasi-deda tiesioginis artojų (=būrų) gyvenimo vaizdavimas, o tam iš daug pavyzdžių tebūnie pavyzdžiu kad ir šitoks dvielis:

*Juk, girdi, rytoj reiks į girią važiuoti,
O poryt mažu reiks parvežt didelį pilvą.*

(Rudens gėrybės, 97 p.)

Ar tas "didelis pilvas" XVIII amžiaus iš Kr. Donelaičio laikų koks dvarponis ar "amtsporšterkeris - gebitsokmisaras", ar XX amžiaus kokio maskvinio kolchozo-sovchozo komisaras, ar "raudonkampio" komsomolcas, ar "nenugalimosios armijos" politrukas, — vis vienodos ir vis žmonišios chameleoniškos pabaisos.

Toliau. Ir šitokiame metų laiko ir orų kitoniškėjimo vaizdavime "Metuose" drįsčiau įžvelgti alegoriją, politinę alegoriją — poemoje sumaniai apslapstyta realų politinį vaizdą, kaip tada ateivių agresingųjų buvo Lietuva žlugdoma. Kr. Donelaitis, taigi, Lietuvą savo "Metuose" reikšmingomis trumpomis tiradomis sumini šešis kartus, ir ją jis supranta išvien tik kaip Mažąją ir Didžiąją Lietuvą. Taip skelbia Kr. Donelaitis, bet nevisi šių dienų lietuviai, atrodo, gerai nepažindami visos Lietuvos praeities ir dabarties, bent ligi šiol šitaip donelaitiškai dar nediršo nei samprotauti, nei skelbti. Taigi šit!

Epiškai ramiai Kr. Donelaitis rudenį piešia, vaizduoja beveik per penkis puslapius, ir staiga pabrėžia:

kardų tuomet karininkai, išskyrus kavaleristus, neturėjo.

Iškilinguose pietuose dalyvavo prezidentas A. Stulginskis, keli ministariai ir karinė vadovybė, bei keli vyresnieji Kauno karininkai, bendrai, nedaug, ne taip, kaip vėlesniais laikais. Kalbų buvo nedaug, jos buvo trumpos, mat jautėsi, kad gyvename valstybei sunkius laikus ir pavojus yra čia pat. Pietūs buvo pagerinti, bet gana kuklūs. Po pietų visi svečiai išvyko. Jokio pobūvio — balius, nebuvo. Tuojau po pietų gavom šešių dienų atostogų kelionės dokumentus ir paskyrimo įsakymą — raštą jau spalio 24

dieną prisistatyti į savo paskyrimo dalis. Karo mokyklos III-ją laidą baigė viso 82 leitenantai, iš jų šeši artileristai (kurių dar tik du esame gyvi), trys kavaleristai, rodos, penki inžinerijos karininkai (tiksliai neatsimenu), o visi kiti — pėstininkai.

Būčiau labai patenkintas, jei šis mano rašinyš patarnautų istorikams, kurie rašys nepriklausomos Lietuvos respublikos kariuomenės istoriją.

Lietuvių diena Pasaulinėje parodoje, New Yorke →
R. Kisieliaus nuotr.

VAIDEVUTIS

Z. RAULINAITIS

(Pradžia KARIO Nr. 6)

“Apytikriai, dviejų šimtmečių bėgyje (VI-VII amž.) slavai užima visą rytinę ir vidurinę šiandieninės Gudijos dalį, pavergdami ten ligi tada gyvenusias latvių - lietuvių gentis, žinomas mums iš piliakalnių su taip vadinama, ‘brūkšni-
ne keramika’”,⁵ rašo sovietų archeologai. Maždaug tais pat laikais ilgieji slavų pilkapiai pasirodo prie Lovat, ežero Ilmenio srityje, prie Desnos ir Okos.⁵ Vėlesni rusų metraščiai pažymi, kad Ilmenio ežero srityje slavai įsiterpė į ugro-suomių gyvenamas sritis ir buvo apsupti ten beveik iš visų pusių svetimomis kalbomis kalbančių tautų: čudų, ižorų, vesų. Ilmenio sritis nepriklausė senųjų slavų kilčių gyvenamoms vietoms, čia slavai tepasirodė tik I tūkstantmečio pirmojoje pusėje.⁵

Slavų stumiamos latvių gentys pradeda spausti ugro-suomių gyventojus, varydamos juos šiaurėn į dabartinės Estijos plotus. Nuo tų žilos senovės laikų kilusi estų ir latvių nesantika truko šimtus metų ir dar nesibaigė net XIII amžiuje,³ apie ką kalba jau vėlesnės, istorinių laikų kronikos.

Latvių istorikas F. Balodis mano, kad V amž. gale kilusi gotlandiečių invazija iššaukė pirmą bandymą organizuoti valstybę Lielupės lygumoje Žiemgalių krašte (*Semigalia*).⁷ Tačiau suspaustos iš rytų slavų veržto ir iš šiaurvaka-

rių — gotlandiečių, latvių gentys VI amž. gale neteko žymios teritorijos juostos rytuose. Sustiprėjusį latvių pasipriešinimą rodo patobulėjusi tuo metu pilių statyba, įmantriai vartojant medžio ir supiltų žemių terasas.⁷

Smolenske įsitvirtinusi slavų kiltis krivičiai bandė siekti Polocką prie Dauguvos. Latviai dar ir šiandien, pagal juos, tebevadina rusus *krievi*. Naugardo slovenai, savo ruožtu, palaiptiesni veržėsi į latvių ir estų žemes, kol apie VIII amž. naugardiečiai užėmė latvių Pleskavą, pavadindami ją Pskovu, o Estijoje, prasiveržę pro ingrų žemes, užėmė Eastborgą, kuris gavo Izborsko vardą. Toj, maždaug, riboje ir nusistovėjo slavų — baltų tradicinė siena.

Toks spaudimas į baltų rytines žemes nenutrūko ištisus 10 šimtmečių. O tas aziatų *Drang nach Westen* teko atlaikyti estams, latviams ir lietuviams. “Toms trims mažoms tautoms teko atlikti tikroji Rytų Europos civilizacinė misija”.³

Baltų gyventuose plotuose, piliakalniuose ir kapinyuose yra randami tipingi baltų siaurašmeniai kovos kirviai ir I tūkstantmečio pradžios ir vidurio. Rytų lietuvių V - VIII amž. pilkapiuose, išskyrus jiečių antgalius, jie yra ryškiai tipingi radiniai.⁶ Mėgiamiausias, tačiau, tais laikais baltų ginklas, atrodo, buvo jietis su

*Taip laukai pasiliko mums, visur gedulingi,
Irgi grožybės jų, nei kapas sens, pasirodo.
Krūmus ir girias linksmas jau giltinė suka,
Ir grožybes jų gaišin draskydama vėtra.*

(Rudens gėrybės, 93 p.)

Ir artojų lietuvininkų kasdieninio gyvenimo įsibėgėjime Kr. Donelaitis, radęs progos, įmindamas žmogui pagalvoti ir atsiminti, dėsto šaltai svarbios minties idilinių politinį nusakymą vaizdą:

*Vei, kaip iš vakarų tamsių rūstaudami
[vėjai
Vėl jau į žiemius bei rytus pradeda*

[trauktis

Ir žiemos šalčius pas mus į Lietuvą varo.

(Rudens gėrybės, 137 p.)

Kas nors pajėgus panoręs lengvai galėtų visokius poemos politinius atvejus perkelti į šių dienų Sov. Rusijos okupuotą Lietuvą, kurios nors rūšies savo rašto darbe donelaitiniais pavyzdžiais atitinkamai nušviesdamas dabartinę ten kolchozinę sistemą ir velikorosų - rusų valdininkų bei komisarų baudžiavą—vergiją, lietuviams užkrautą.

Tai įgalina daryti tikras meninis realistinis Kr. Donelaičio “Metų” kūrinys nesenstamas, kurio kūrėjo 250 metų nuo gimimo (gimė 1714 - mirė 1780 m.) dienos šiomet švenčiame sukaktį per šiuos visus metus.

P.S. Čia duotųjų pavyzdžių žymėtieji puslapiai yra iš gražaus leidinio: Kristijonas Donelaitis, METAI; spaudai paruošė J. Ambrazevičius; iliustravo medžio raizdiniais V. K. Jonynas; švietimo Ministerijos Knygų Leidimo Komisijos leidinys 524 nr. Kaunas, 1940 metai.

moviniu antgaliu, kartais net su 35 cm. ilgio ašmenimis ir dažnai su papuošta mova.⁶

V amžiui yra būdinga, kad beveik visi kapai turi ginklų įkapių: “Žemdirbys karys, ginkluotas kirviu ir jietimi, su skydu rankoje, arba, rečiau, karys — raitelis — štai, tipingas to meto kario vaizdas”.⁶ M. Gimbutienė savo naujaisime veikle *The Balts*, stebėdama tą vis gausėjantį raitelio aprangos reikmenų kiekį, randamą įkapėse, ypač sūduvių, lietuvių ir latgalių kapuose, spėja, kad, galimas dalykas, tų gerai ginkluotų raitelių pagalba baltai sustabdė slavų veržtą į savas žemes.¹⁶

Tų laikų jotvingių kapai dar toli siekia į pietus nuo Nemuno į šiaurinės Lenkijos teritoriją.

VAIDEVUČIO LEGENDOS ŠALTINIAI

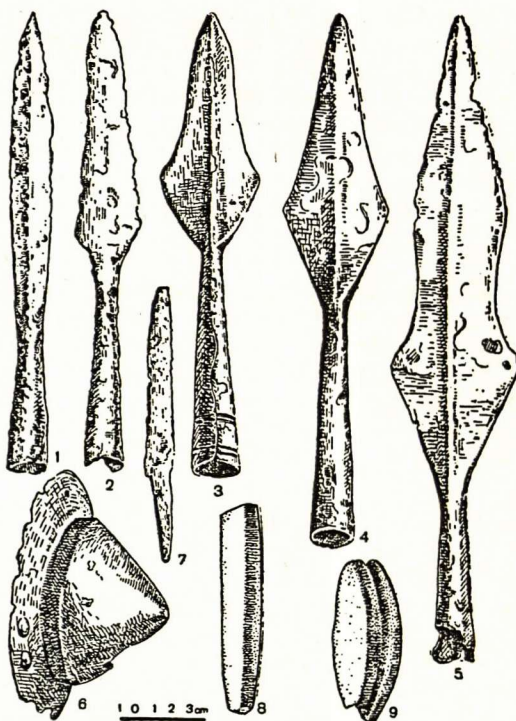
Slavų veržtas, baltų kraštų apsupimas ir baltų kilčių prispaudimas prie Baltijos jūros, ne tik atsispindi archeologiniuose radiniuose ir vietovardžiuose. Jis yra minimas svetimųjų istorikų raštuose ir jo atminimas yra išlikęs baltų legendose.

Nors ir svetimųjų užrašyta, ši laikotarpį (t. y. VI amž.) liečianti, yra išlikusi įdomi, graži ir mums ypatingai vertinga Prutenio ir Vaidevučio legenda. Ši legenda, mums lietuviams turi didelės reikšmės istoriniu, tautiniu, valstybiniu ir kitais atžvilgiais.

Į legendos vertę dėmesį kreipia ir latvių istorikas A. Spekke. Jis rašo, kad graikų ir romėnų literatūroje yra daug legendų, mininčių paslaptingą šiaurę. Visose jose eina viena pagrindinė tema apie šiaurės “barbarų” laimingą ir nerūpestingą gyvenimą. Spekke taip rašo: “Mes baltai galime įžiūrėti tam tikrą ryšį tarp mūsų senovės ir tų tolimų auksinių horizontų. Tai pasaka apie išmintingąjį Vaidevutį, aiščių karalių ir įstatymdavi, toki, koks buvo Mozė hebrajams, ar Solonas graikams, ir apie jo ‘hiperborėjišką’ mirtį. Šios legendos chronologija kaip jis išveda įvairiose XV ir XVI amžių kronikose, šiuo metu atrodo beviltiška, tačiau kai kurie būdingi bruožai rodo į giminybę su tam tikrais hiperborėjiškų legendų kompleksais”.⁹

Vaidevučio legenda svarbi yra ir kariniu atžvilgiu. Ji leidžia pažinti tų seniausių laikų mūsų baltų protėvių, šiuo atžvilgiu prūsų, kovas su slavais, kurie iš vakarų ir pietų pradėjo supti prūsų žemes ir ėmė į jas veržtis.

Nepriklausomoje Lietuvoje, mūsų istorijos vadovėliuose Prutenis ir Vaidevutis, pradžioje dar buvo pripažįstami Prūsų istoriniais valdovais. Bet vėliau, deja, istorikai juos iš vadovėlių ir iš istorijų pašalino. Kodėl? Mat, apsižiūrėjo, kad vokiečių autoritetingi istorikai atmetė šią legendą, lyg išgalvotą — netikrą.

Lietuvių geležiniai ginklai (V - VII a.): 1-5 — jiečių antgaliai; 6 — antskydis; 7 — peilis; 8 — akmeninis galąstuvas; 9 — akm. skiltuvus.

Tačiau ne visi mūsų istorikai pasidavė vokiečių istorikų sprendimui. Dr. J. Yčas savo rašinyje apie kronikininką Simaną Grunau (Vaidevučio legendos vieną iš pagrindinių šaltinių) galvoja atsargiau ir rūpestingiau. Jis rašo: “Dabar jau labai atsargiai apsieinama su šaltiniais ir senų laikų dokumentais; jie jau ramesniu ūpu kvočiami ir reikalui esant, ne ištisai, ne kaip vienetas, en bloc, bet išskirstant juos į įvairias sudėtines dalis ir atskirai dalimis, autentiškai ir ištikimumo žvilgsniu kvočiami. Būtų klaida, jei mes, pasitikėdami anų laikų aštria ir destruktiviai kritika, kurio nors šaltinio klausimą išspręstą palaikytume, jei jis prie kitų metodų, jau kitomis pažiūromis kritikoje vyraujant, iš naujo nebuvo tų pačių vokiečių peržiūrėtas ... per tai tokie palyginus turtuoliai (šaltiniais), kaip vokiečiai, gali ir nebranginti tokių veikalų, kur žinios daugiausia pasikartoja iš kitur arba, jei jų versmė nesusekta, kritikams išrodo prasi-manytomis; jie gali praktiškai su tokiais šaltiniais visai be ceremonijų apsieiti ir juos beveik lauk išmesti, o mes, turėdami reikalą su tuo pat šaltiniu, turime, mums apie senovę žinių stokojant, kitaip, jei jame yra apie Lietuvos praeitį kas nors plačiau sakoma, pasielgti: būtent,

kaip anoji Evangelijos našlė, pametusi savo skatikėlių, ir mes taip pat turime rūpestingai tarp to šaltinio pelų senovės grūdo jieškoti ... mes privalome turėti daugiau savarankiškumo ir savistovumo; neapsisprendę ir neatgavę nepriklausomybės istorijos srityj mes taip ir nesurasime savo tikros praeities ir jos vaizdas liks, kaip ir iki šiol, dulšvas, į rūkus panašus, be gyvybės ir beveik nerealus; per tai reikia, įvairius metodus vartojant, apgyvendinti tuos tyrilaukius ir tuštumas, kas padaryti svetimiesiems rašytojams labai ir rūpėti nerūpėjo. Kai kur tektų mums eiti net E. Renano keliais (Fueter, 595), keliant iš kapų numirėlius ir senovę gaivinant, jei tik mums netrūktų to Renano vaidentuvės ir intucijos"...¹⁰

Dr. Yčas toliau taip rašo: "... niekas kitas, o tik Grunau paskleidė ir krivių krivaičių, ir jų Ramovės vaizdus ir apibūdinimus; taip pat jis su-redagavo daug legendų iš mūsų praeities, pav. apie Brutenį ir Vaidevutį; tas pats G. mokėjo ir šiaip daug įvairenybių apie senovės stabmeldystę atpasakoti. Jis taip pat aiškiai jau XVI a. buvo pareiškęs apie artimą senprūsių su lietuviais giminybę, kada dar *Starożytna Polska* M. Balinskio ir T. Lipinskio (Varšuvos 1886 m. laidos IV, 813) tam netikėdama, kategoriškai apie senprūsius tvirtina: *Lud ten mówł językiem polskim!*"¹⁰

Tačiau, pasirodo, užteko vokiečio istoriko Toeppeno, anot dr. Yčo, "netobulo" rašinio, 1853 m. parašyto, kurio istorinių šaltinių "perskubotai spręsta" kritika atstūmė mus nuo Vaidevučio ir Prutenio legendos. Ir "tas mums itin svarbus klausimas visiškai aiškiai nenušviestas" tebelieka ir po šiai dienai.¹⁰

Vienuolis domininkonas Simonas Grunau, pa sipriešindamas tendencingai ordeno šalininkų istoriografijai, kėlusiai tik ordino nuopelnus, nieko nemokėjusiai papasakoti apie senuosius krašto gyventojus, jų papročius, kilmę ir pan., parašė pirmą, ir savo laikais pagarsėjusią, Prūsų istoriją — *Cronica und Beschreibung der Allerlustlichenn Nuetzlichsten und Waren Historien des Namkundigen Landes zu Prewssen*.

Jei vertiname pirmąją Lietuvos istoriją, parašytą Strijkovskio, tai turėtume nemažiau vertinti ir pirmąją Prūsų istoriją, nes Grunau naudojo šaltinius, kurių daug jau yra žuvę.

"Neatsitiktinas tai dalykas, kad kaip tik domininkonas rašo prieš Prūsų Ordeną, kai šisai užvyklė visą katalikų pasaulį, protestantų tikyba priėmęs. Kas, jei ne domininkonas, turėjo į tai pirmiausia reaguoti ir visą vokiečių Ordeno istoriją už tai į atsakomybę traukti..."¹⁰ komentuoja dr. Yčas.

Savo kroniką, skubiai redaguodamas, S. Grunau užbaigė 1526 m., t.y. pirmais metais po ordino atsimitimo nuo katalikų tikybos. Tuo tarpu, jis pradėjo ją rašyti dar prieš 1510 m. Iki savo gyvenimo galo jis tą kroniką keletą kartų perredagavo.

Nebūdamas per daug mokytas, tik paprastas vienuolis, Grunau gyveno su liaudimi, jos tarpe, todėl gerai pažino ją, jos papročius, padavimus ir legendas. Tačiau jis buvo daug skaitęs ir rašydamas naudojosi ir istoriniais šaltiniais. Svarbiausias jo šaltinis yra buvusi Prūsų vyskupo Kristijono kronika, kuri dabar yra jau žuvusi.

Savo kronikos prakalboje Grunau sako, jog prūsai, nors ir buvę pagonys, kada tai garbinę savus dievus ir neturėję labai augštos kultūros, tačiau istorijos turi būti prisiminti greta kitų žinomų tautų: asirų, makedoniečių ir romėnų, nes prūsai buvę karingi ir narsiai kovoję su priešais dėl savų dievų ir tikybos.¹⁰ Plačiau aprašęs mūsų kraštą, žmones ir jų papročius, senąją jų religiją (tai jis išlaikė mums krivius ir krivaičius ir Romuvos panteoną), Grunau pradeda Prūsų tautos istoriją nuo seniausių laikų — nuo VI amžiaus.

S. Grunau kronikos redaktorius Perlbachas pastebėjo, kad kai kurios žinios kronikoje, Toeppenui, jos kritikui, buvę nesuprantamos. Tačiau ištyrus naujus istorijos šaltinius, jos pasirodė esančios teisingos.¹⁰ Baigdamas, dr. Yčas tvirtina: "Su laiku, peržiūrėjus iš naujo jo kronikos vertę, teks kritikams suminkštinti ir kitus kaltinimus ir užsipuolimus ant kalbamojo rašytojo (Grunau)".¹⁰

Antrasis žymus šaltinis, iš kurio žinome apie Vaidevutį, tai Luko Davido kronika. Gyvenęs maždaug tais pat laikais kaip ir katalikas Grunau, Davidas, perėjęs į protestantus, kai kur nesutinka su Grunau, tačiau, iš viso, jo kroniką laiko patikimu ir geru sau šaltiniu.¹⁰ Būdamas Grunau oponentas, Davidas turėjo gerą progą sukritikuoti jį, jei Grunau, anot Toeppeno, būtų jau taip, iš peties, melavęs ir išsigalvojęs visokių istorijų. Davidas to nepadare, dar atvirksčiai, naudodamasis Grunau kronika, jis turėjo progą ją patikrinti, pats eidamas tiesiai į šaltinius. Voigtas mano, kad L. Davidas, taip kaip ir S. Grunau, yra pats skaitęs ir naudojęs Kristijono kroniką, jis, mat, kai kur patiekia daugiau smulkmenų ir už S. Grunau.

Be šių dviejų pagrindinių šaltinių yra žinomas dar ir seniau kiek rašęs Erazmas Stella, patiekęs gerokai mažiau duomenų apie Prutenį ir Vaidevutį. Jo patiektos žinios nevisos sutinka su Grunau paskelbtomis. Atrodo, jog ir Stella bus naudojęs įvairius pirminius šaltinius, gal skirtingus Kristijo kronikos nuorašus ar panašiai.

Iš šių trijų svarbiausių šaltinių apie Vaidevutį, aiškėja, jog seniausias dokumentas apie Prūsus ir jų istoriją bus, bene, dabar jau žuvusi, taip vadinamoji, Kristijono kronika. Daug istorikų abejoja, ar tokia kronika, iš viso, yra kada buvusi. Pirmasis Prūsų vyskupas Kristijonas buvo patekęs prūsams į nelaisvę, kurioje išbuvo apie penkeris metus, kol buvo išpirktas. Nelaisvėje būdamas, jis turėjęs progos pažinti juos iš arti, patyrinėti jų papročius ir sužinoti daug ką apie prūsų tautos praeitį. Išėjęs į laisvę jis, būk tai, parašęs kroniką, nupasakodamas seniausią Prūsų krašto ir tautos praeitį ir jų religiją. Didelė dalis tos kronikos ir buvo perimta S. Grunau ir L. Davido į jų kronikas. Grunau tą Kristijono kroniką vadina: *Liber Filiorum Belial cum suis superstitionibus Brutice factionis incipit cum maesticia cordis*. L. Davidas, kuris tai kronikai duoda kiek kitoki, tačiau panašų, vardą, sako, jog Kristijonas ją parašęs 1237 m. prieš pat savo mirtį.

Mūsų žymusis kalbininkas K. Būga, tyrinėjęs Grunau veikalą, taip atsiliepia apie jį: "Netikėtina, kad Grunau'as būtų išsvažiojęs nesančią Christiano kroniką: tam padaryti permaža turėjo mokslo. XVI amžiuje kasžinkas buvo paleidęs į žmones vadinamąją Christiano, tikriau saktant, Pseudo-Christiano, kroniką. Iš tos kronikos sėmė žinias ne vienas Grunau'as; kiek vėlėliau ja naudojosi ir Bretkūnas. Pseudo-Christiano kronika, kad ir ne Christiano, pirmojo prūsų vyskupo, rašyta, nėra pilnai atmetina, nes joje tarp melo ir pramonijų galime rasti vieną antrą teisingą žinią apie senovės prūsų būdą ir tikybą. Be to, nevisos Grunau'o žinios apie prūsų būdą ir tikybą yra paimtos iš nelemtosios Pseudo-Christiano kronikos: daug žinių paeina iš žmonių padavimų. Regimai ant padavimo paremtos žinios apie *kirvaitį ir Rikajotą*".¹¹

VAIDEVUČIO KILMĖ

Nežiūrint Prutenio ir Vaidevučio, rodosi, lietuviškai skambančių vardų, legendos šaltiniai kilina juos iš svetur. Seniausias šaltinis, parašytas Erazmo Stellos, žino tik vieną Vaidevutį (*Vidvutus Alanus*) ir visai nemini Prutenio. Pagal jį, Romos imperatoriaus Valentiniano laikais, Prūsų kaimynai alanai, pakėlę ginklą prieš Romą buvo sumušti ir susijungę su gotais, po ilgų kelionių, atsidadė Ispanijoje. Tik jų likučiai grįžo į senąsias savo sodybas. Tačiau po tokio pralaimėjimo likusieji namuose, ir sumuštų alanų grįžę likučiai, rado saugiau palikti senąsias sodybas ir su visa manta pasitraukti pas kaimynus Prūsus (Borusiją), pavedant save jų globai.

"Ir jie prūsų neatstumti buvo, nes padaugėję tikėjosi lengviau visoms tautoms atsispirti ga-

lėsią, nes tuomet labjausiai germanų bijojo, kurie prie Vyslos vidurupio gyveno ir juos labai dažnai iš savo vietų, kurias turėjo užėmę, erzindavo,"²⁰ rašo Stella. Prūsuose begyvendami alanai susimaišė su vietiniais gyventojais ir išaugo tokia skaitlinga tauta, kad nesunkiai nugalėjusi visas gretimas tautas. Tačiau žmonių prieaugliui sparčiai kylant prasidėję vidaus nesantaikos ir tarpusavio kivirčiai, dažnai pasibaigiant žudynėmis. Pagaliau, tauta nutarė įsivesti tvarką, susirinkusi išsirinkti valdovą — karalių. Čia Erazmas Stella patiekia garsiąją alano Vaidevučio kalbą: "Vaidevutis alanas, kuris kitus ir taurumu ir dvasios jėga pralenkė (didelę, mat, daugybę vergų turėjo, kuo irgi sau svetimose žemėse nemenką įtaką įgijo) tarė: 'jei prūsai už savo bites nekvailėsni būtumėte, dėl to, ką tarp savęs svarstote, nesantaikos jokios nebūtų. Jas, mat, karalių turint regite, kurio įsakymų klauso...' "²⁰ "Jo žodžiams visi didelį pakėlę triukšmą pritarė: 'Taigi ar mums būsį Bioterus?' kas jų kalba bičių karalių reiškia. Jis jų balso nepaniekinęs visų burna karalium pasveikintas buvo."²⁰

Karalium išrinktas "alanas" Vaidevutis išleido eilę įstatymų drausminančių tautą ir tvarkančių valstybinę religiją. Jis ne tik buvo didelis įstatymdavys, tautos vienytojas, jis mokė prūsus ir praktiškų dalykų. Sakoma, jog jis juos išmokęs ir midų pasigaminti.

"Šituo ir kitkuo tą tautą sutvarkęs ir tikėjimą sustiprinęs Vaidevutis šį kraštą protingai ir ramiausiai valdė, jokių žygių į kaimynes tautas neleidęs ir jokių vėl iš jų nepatyręs nepatogumų."²⁰

Mirus Vaidevučiui, pagal Erazmą Stellą, keturi jo sūnūs varžėsi dėl valdžios ir sukėlė daug tarpusavio kovų. Pagaliau, vyriausių sūnų Litalaną, iš motinos alanės gimusį, trys jaunesnieji, iš prūsės motinos gimę, privertė pasitraukti su jo alanais į senąsias alanų žemes, kur jie pasivadinę litalanais, arba litfanais, t.y., lietuviais. Likę trys broliai pasidalijo Prūsiją (Borusiją); jų vardai buvę Pomezamas, Galingas ir Natangius. Šie trys broliai, susidėję, dažnai darydavę plėšiamuosius žygius prieš savo kaimynus, ypač lenkus ir germanus. Jais jie tiek įkyrėjo pastariesiems, kad tie, pagalbon pasikvietę švedų valdovėlius, po daugelio metų kovų, prūsus nugalėjo.²⁰ (Petras Dusburgas mini 9 brolius iš Švedijos, kurie buvo vadinami Gamptai ir Hugoną, vadintą Potyre, kovojus prieš Prūsus. Žiūr. Z. R. "Galindai prieš Romą.")

Tiek žinių apie Vaidevutį patiekia senesnis šaltinis rašytas Erasmo Stellos.

Kitaip Vaidevučio kilmę, o ypač Prūsų senosios valstybės susikūrimą ir jos santvarką vaizduoja kiti du šaltiniai.

(BUS DAUGIAU)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

Lietuvos Šaulių Sąjungos Visuotiniam Atstovų Suvažiavimui,
Čikagoje
— per LŠST Centro Valdymą

Brangūs Broliai Šauliai ir Sesės
šaulės,

Negalėdamas asmeniškai dalyvau-
ti Tamstų suvažiavime, ryžtuosi nors
šiuo žodžiu Jus pasveikinti.

Priimkite mano, kaip Nepriklausomybės kovų dalyvio, buv. rikiuotės
karininko, o dabar ir seno šaulio,
šiuos kelis širdies žodžius.

Sveiki, suvažiavę aptarti mūsų ko-
vos kelią dėl Tautos laisvės!

Man tebėra atmintyje a. a. šaulių
Sąjungos Kūrėjo Vlodo Pūtvio žo-
džiai: "šauliškumas yra amžinas ir
taip senas, kaip sena žmonijos isto-
rija. Šauliškumas eina lygiagrečiai su
tautine sąmone: nubunda tautos są-
monė ir jos palydovas — šauliškum-
as".

Tat, brangieji, mūsų kovos kelias
į Laisvę — stiprinti tautos dvasią
— pagal seną šaulių dėsnį yra:
"švieskis ir šviesk". Tik apsišvietęs
šaulys bus socialus, matys ir eis į
laisvę tinkamu keliu. Šaulių Sąjun-
gos eilėse buvo per 3000 mokytojų,
tai beveik pusė visų Lietuvos moky-
tojų, siekėme visą Lietuvą sušaulinti
— tat reikėjo ir visus mokyto-
jus karinio darbo išmokyti. Buvome
geroki pacifistai — nemėgome karo
ir karinio darbo. Bet gyvenimas pa-
mokė. Jei 1919 m. būtume turėję ne
vieną gen. Žukauską, o kelis karo
specialistus, gal būtume ir Vilniaus
nepraradę. Bet grėsmei praėjus, pa-
silikę be sostinės, skundėmės kur-
čiam pasauliui, kad mes be Vilniaus
nenurimsime.

Tik 1934 m. mums perkūnu tren-
kė vokiečiai: Sovietų Sąjungos pa-
siūlymą vokiečiams garantuoti Pa-
baltijo valstybių nepriklausomybę, vo-
kiečiai atmetė.

Tai buvo 1934 m. balandžio 14 d.
Klaipėdos krašte jau veikė vokiečių
Neumanas ir Saasas. Lenkai Vil-
niaus krašte persekiojo mūsų bro-
lius, net sustabdė tautinio komiteto
veikimą. Mums pasiliko vienintelis

kelias — sustiprintai ruoštis gintis
nuo kaimynų.

Neužilgo ir patyrėme mūsų valsty-
bei smūgius: iš lenkų — ultimatu-
mą užmegzti diplomatinis santykius
1938 m., iš vokiečių — Klaipėdos
krašto atplėšimą 1939 m. ir iš rusų
— 1939 m. rudenį, pagal prievartą
sudarytą paktaį ir įvestas jų igulas.
Didieji plėšrieji kaimynai siautėjo,
nebodami Tautų Sąjungos...

Gyvenome sutemose: užgėso šviesa
ir tiesa tautų santykiuose. Bet teisy-
bė ir tiesa turi pabusti tautų sąži-
nėse. Ir mes, šauliai, tiesos jėškoto-
jai, neužmiršome mūsų vėliavose auk-
so raidėmis įrašyto šūkio — "Nepri-
klausomai Lietuvai". Priešas išvaikė
mūsų būrius, brolius ištrėmė, daugelį
išžudė, vėliavas sudegino, bet mū-
sų širdyse išliko gyvas šūkis — "Nepri-
klausomai Lietuvai"; jis išliko gy-
vas kartų kartoms.

Prisimindami mūsų kenčiančią Tė-
vynę, prisiminkime brolius partizan-
us, žuvusius ir mirusius jų vadus:
gen. Pečiulionį, plk. I. Jankauską,
plk. M. Mačioką, plk. lt. inž. J. Vit-
kų ir kitus, paguldžiusius savo gal-
vas už tėvynę nelygioje kovoje.

Anais laisvės laikais mums kelią
rodė Sąjungos kūrėjas Vl. Pūtvis,
pirmasis Garbės Šaulys, valstybės
kūrėjas A. Smetona ir kiti tautos
didvyriai.

Ziauru, kai esame atskirti nuo sa-
vo tautos kamieno. Bet užtat turi-
me laisvę dirbti, tautinę sąmonę ug-
dyti ir stiprinti, kad šaulių kovingum-
as augtų. Tegu kiekvienas lietuvis
jaunuolis šarvuojasi mokslu. Tik
ginkluotas lietuvis prasiskins kelią
į Laisvę Lietuvą.

Šaulių vardas tebūna garbingas ir
amžinas. Tat, dirbkime vienybėje su
visais broliais lietuviais, tikėdami į
Nepriklausomą Lietuvą!

Tiesą nugalės melą. Tikėkime!

Jūsų

plk. Pr. Saladžius, jau senas šaulys
Rochester, N. Y. 1964.9.6

Roma, 1964.9.1
Augštai Gerbiamas
Ponas Pirmininke,

Labai dėkoju už malonų pakvie-
timą į Lietuvos Šaulių Sąjungos
Tremtyje visuotinį atstovų suvažiavimą.

Sveikindamas suvažiavimo daly-
vius, linkiu jiems sėkmingo darbo
plečiant Sąjungos veiklą ypač jauni-
mo tarpe ir remiant Lietuvos nepri-
klausomybės atstatymo bylą.

Vykdydama principus, kuriais Vla-
das Putvinskis sukūrė Lietuvos šau-
lių Sąjungą, ji buvo tapusi viena po-
puliariausių ir naudingiausių tautos
organizacijų. Šiandieną, mūsų kraš-
tui esant sovietų okupacijoje, tie
principai pasilieka galioje. Lygiu bū-
du jie sudaro tvirtą pagrindą Sąjun-
gos įnašui į bendrą užsienio lietuvių
darbą mūsų valstybės nepriklausomy-
bei atstatyti ir lietuvybei saugoti bei
ginti.

Pas. S. Lozoraitis
Lietuvos Diplomatinijos šefas

***

Lietuvos Šaulių Sąjungos Visuoti-
niam Atstovų Suvažiavimui

Šį nepaprastą ir reikšmingą Lie-
tuvos Šaulių Atstovų Suvažiavimą
nuoširdžiai sveikinu žurnalo "Karys"
štabo, jo bendradarbių ir savo vardu.
Ir šauliai ir "Karys" yra gimę
Nepriklausomybės kovų laukuose ir
tremtyje atsikūrę, kad tęstų tautos
tradicijas ir kovą už sugrąžinimą
Lietuvai laisvės.

Šauliai ir kariai buvo neatskiria-
mi bičiuliai praėityje. Dabar ir atei-
tyje mūsų gretos turi būti dar la-
biau suglaudintos, atnaujintos ir su-
stiprintos, kad taptume pajėgesni mū-
sų visų bendram tikslui siekti — lai-
sės dienas mūsų tautai priartinti. Ta
prasme "Karys" ir linki šauliams
visokeriopos sėkmės.

Ta proga, šauliams ir sesėms šau-
lėms, reiškiami nuoširdi ir gili pa-
dėka už rodomą žurnalui "Karys" dė-
mesį ir teikiamą jam moralinę bei
medžiaginę paramą.

Antanas Rėklaitis
žurnalo "Karys" atstovas Čikagoje

"ŠVIESKIS IR ŠVIESK" KELIU

1964 m. rugpjūčio mėn., Viskonsino universitetas (University of Wisconsin, Madison, Wis.) suteikė Vytautui Janušoniui anglų kalbos ir literatūros magistro laipsnį. Naujasis magistras tęsia tolesnes studijas, siekdamas doktorato.

Vytautas gimė 1941 m. balandžio mėn. 24 d. Ukmergės mieste. Tėvų, sav. kūrėjo Povilo ir Juzės, globoje praleido karo audras ir tremties vargus, o vėliau kartu su jais pasiekė Amerikos krantus.

Baigė šv. Petro parapiinę mokyklą Kenošoje, Wisc. Studijas pradėjo Viskonsino universiteto Kenošos skyriuje.

Iš pat jaunų dienų jis įsijungė į lietuvišką veiklą: dalyvavo Jadvygos Jarienės vaidintųjų grupėje ir šoko tautinius šokius. Įstojo į DLK Kęstučio šaulių kuopą ir buvo išrinktas į jos valdybą. Ėjo jaunimo vadovo pareigas. Išvykęs studijuoti, šaulių nepamiršo.

Savo laiške iš 1964 m. rugsėjo 12 dienos, atsiųsiant "T. T." redaktoriui, pasisako:

"Stengsiuosi ir toliau neapvilti L. šaulių Sąjungos pasirinkto obalsio bei idealų".

Tenka džiaugtis ir linkėti, kad lietuviškasis jaunimas, įsijungęs į šaulių eiles, ar ne, siektų mokslo viršūnių, kad galėtų šviesti kitus.

P. P.

Vytautas Janušonis

Dehli šaulių būrio komanda su laimėta taure. Iš k. į d. šauliai: P. Augaitis, St. Kairys, G. Rugienis, St. Augustinavičius B. Polianskis ir A. Šulcas.

Toronto Pūtvio šaulių kuopos pravestose Kanados šaudymo pirmenybėse, kurios įvyko 1964 m. rugpjūčio mėn. 2 d. Eden, Ont., geriausiai pasirodė Dehli šaulių būrio komanda, laimėjusi 1-mą vietą ir, tam tikslui S. Kondroto dovanotą, taurę.

Šaudyme pirmą kartą dalyvavo

veiklūs Hamiltono medžiotojų klubo šaudytojai, kurie nors ir nebuvo pakankamai pasiruošę, tačiau pasirodė labai gerai.

Galima tikėtis, kad ateityje ir daugiau organizacijų susidomės šia sporto šaka.

"NEPRIKLAUSOMAI LIETUVAI" — MECENATAI

DLK Kęstučio š. kp.	\$100.00
Martyno Jankaus š. kp.	50.00
Kun. Antanas šeštokas	50.00
Jonas Šiaučiūnas	30.00
Vladas Liubartas	29.00
Jonas Giedrikas	25.00
inž. Jurgis Preikšaitis	25.00
Vladas Išganaitis	25.00
Stepas Jakubickas	25.00
Jonas Švarplaitis	25.00
Ķazys Žilėnas	25.00
inž. Antanas ir Marija Rudžiai	25.00

GARBĖS PRENUMERATORIAI:

Feliksas Motūzas	\$15.00
Stasys Barauskas	14.25

Po 10 dol.:

Kun. Edvardas Abromaitis, Pranas Adomaitis, kun. J. Borevičius, S. J., J. J. Bachunas, Kazys Balčiūnas, Stasys ir Galina Bagdonai, Stasys Būdas, Povilas ir Gerta Balsevičiai, Jonas Belinis, Emilija ir Birutė Baškauskai, B. Bagdžiūnas, Jonas Baškauskas, Albertas Buika, gen. Jonas Černius, Pranas Čečergis, Antanas Čiakas, inž. Bronius Galinis, Petras

Gabrys, Elzbieta Grigaliūnienė, Juozas Grybauskas, prel. Pranciškus Juras, Mr. Mrs. Janušas, Eugenija Izokaitienė, Kazimieras Keturakis, Albertas ir Lidija Kvečiai, Eugenija Klupšienė, Povilas Karosas, Antanas Krulikauskas, A. G. Lietuvninkai, sktn. fil. Petras Molis, Mykolas Maksvytis, Aleksandras ir Sofija Mantautai, prof. Vaidievtis ir Izidora Mantautai, Bronius Macanskas, gen. št. plk. Matas Naujokas, S. P. Petrušaičiai, Ignas Petrauskas, prof. Emilija Putvytė, S. J. Petrauskai, Augustinas Pocius, gen. Stasys Raštikis, plk. Antanas Reklaitis, prof. Antanas Rukuiža, Palangos valgykla, Gediminas Rugienis, Sergijus Radzvicikas, plk. Pranas Saladžius, adv. Rapolas Skipitis, kun. Ben. Sugintas, Izidorius Straukas, Valentinas Saladžius, Bronius Siliūnas, Klemensas Stavinskas, St. Anthony Savings and Loan Ass., Cicero, Ill., A. Stašaitis, Edwardas Šilingas, Vincas Tamošiūnas, A. L. Trinkūnai, Pranas Tomkus, Jonas Tijūnas, Alfonsas Valatkaitis, Stasys Visockis, Steponas Viščius, Olga Vyšniauskienė, Edvardas Žukauskas, Osvaldas Žadvydas, I-jo LK Stasio Butkaus š. k., Juozas Laurinaitis, R. J. Dainauskai, Vladas Vilcinas.

LIETUVIAI KARIAI laisvajame Pasulyje

— Jurgis Gelažiūnas buvo parvykęs iš Vak. Vokietijos vienam mėnesiui atostogų. Jurgis tarnauja J. A. V. armijoje nuo 1963 m.

— Algimantas Daukantas, atlikęs trijų metų karinę prievolę ir įsigijęs Finance Specialist laipsnį, apsigyveno New Yorke (90-26 210 Place, Queens Village, 28, N. Y.). Šį rudens pradeda studijas St. John's universitete.

Venecueloje, Valencijos mieste gyvenančių Margaritos ir Petro Neniškų sūnus lakūnas Petras Tautvilas Neniškis, 23 m., žuvo lėktuvo avarijoje liepos 27 d. Jaunasis lakūnas buvo labai vertinamas aviacijos vadovybės kaip gabus ir, baigęs lakūnų-kadetų mokyklą, buvo išskirtinai atžymėtas.

Po bendro apmokymo paskirti karo tarnybą atlikti šiose vietose: Algis Mockus — Texas valstybėje, Vitas Kurapka — Virginijos, Algimantas Kriščiūnas ir Jurgis Biknevičius — Oklahomos, Dangerutis Aukštikalnis — Pietų Vietname.

Inž. Raimundas Mišauskas, priklausęs parašutininkų daliniui, turi Master Sargent laipsnį, išvyko skridimo ir oro judėjimo pratimams. Raimundo dalinys operuos netoliese San Francisco esančios bazės. Į Raimundo Mišausko dalinį yra patekęs ir Jokūbas Gražys iš Melrose Parko.

M. Karaška, aviacijos leitenantas, mėnesiui parvyko atostogoms pas tėvus į Cambridge, N. J. Po atostogų išvyksta į Europą.

Northeastern universiteto studentai Tomas Grigaliūnas iš Brooklyno ir Ramūnas Kalvaitis iš So. Bostono kartu su savo studijomis išeina ir karinio paruošimo kursą, kurį baigę, karinę tarnybą atliks karininkais. Juodu ir dar 9 studentai už pažangumą kariniuose moksluose apdovanojami pažymėjimais.

LŠST Visuotino Atstovų Suvažiavimo, įvykusio 1964 m. rugsėjo mėn. 6 d. Jaunimo Centre, Čikagoje, platusis aprašymas tilps sekančiame "T. T." numeryje.

Kpt. R. V. Paukštaitis, išbuvęs 2 metus Nato jėgose Europoje, gavo naują paskyrimą Kanadoje.

Antanas (Tony) Balta, 21 metų JAV aviacijos kareivis savanoris iš Čikagos, žuvo važiuodamas motociklu netoli New Orleans. Jis susidūrė su sunkvežimiu. Kūnas buvo atgabentas į Čikagą ir ten palaidotas.

U. S. Military Academy West Point baigė leitenanto laipsniu Juozas W. Simonis.

Adv. Rimantas Ivaška yra aktyvioji karo atsargoj, dabar jau kapitono laipsnyje. Gegužės gale jis buvo išvykęs į armijos vadų ir štabo kolegiją Leawenworth, Kan., tam tikram kursui išeiti.

Liudvikas Bužinskas, sūnus Valentino ir Vandos Bužinskių, gyvenančių Brighton Parke, yra baigęs Kelly gimnaziją ir jau metal tarnauja marinų korpe Kalifornijoje.

Romas Biliūnas, aviacijos kapitonas, šiomis dienomis išskrido į Pietų Vietnamą vieniems metams laiko. Prieš kiek laiko jis baigė Illinois universitetą ir gavo industrijos inžinieriaus laipsnį.

MIRUSIEJI

Ignas APYRUBIS, 64 m. amžiaus, gyvenęs Miunchene, Vokietijoje, mirė 1964 m. liepos 14 d. Velionis pastaruoju metu buvo PLB Miuncheno apylinkės valdybos pirmininkas. Anksčiau yra buvęs PLB V-jo krašto tarybos ir valdybos narys.

Stasys PAKALNIS, 63 m. amžiaus, gyvenęs Unterjettingene, Vokietijoje, Lietuvos kariuomenės savanoris, mirė birželio 13 d.

* * *

Knyga apie kovas dėl Lietuvos laisvės

Birželinų įvykių (sovietinių deportacijų ir lietuvių sukilimo 1941 m.) proga Vokietijoje pasirodė vokiškai dr. N. E. Suduvio parašyta knyga vardu "Allein, ganz allein". Widerstand am Baltischen Meer. Joje trumpai primenamos lietuvių kovos su rusais praity, bet daugiausiai vietos paskirta lietuvių pasipriešinimui vo-

kiečių, ypač sovietų okupacijų metais. Partizaniniam ginkluotam lietuvių pasipriešinimui ir pasyviai, lig šiol tebetrunkančiai, rezistencijai pavaizduoti autorius panaudojo įvairius lietuvių, sovietų, amerikiečių ir vokiečių šaltinius.

Knyga turi 134 psl. Išleista Europos Lietuvių Fronto Bičiulių ir dr. J. Kazicko lėšomis. Ji knygynuose nepardavinėjama. Kas norėtų ją įsigyti arba dovanoti pažįstamiems, turi užsisakyti pas A. Griniemę, 8 München 54, Kristallstr. 8, Vokietija. Brošiūruotas egzempliorius kainuoja 6 DM (1.50 dol.), o kietais viršeliais 9 DM (2 dol.).

GENOCIDO SUTARTIS

New Yorke kongresm. Seymour Halpern vėl paspaudė JAV senatą, kad būtų ratifikuota, vadinamoji, Genocido sutartis.

Kodėl JAV senatas nenori tos sutarties patvirtinti ir, iš viso, ką ji reiškia? O reiškia, kad nevalia žudyti ištisą tautą, ar rasę, ar jų bet kurią dalį, ar grupę. Tas viskas yra labai gražu. Bet toje sutartyje smulkiu raštu yra įrašyta ir daugiau dalykų, kurie aiškina, kaip suprasti, kas yra genocidas ir koki veiksmas yra vadinami genocidu ar prie jo veda. O čia tau jau ne taip gražu!

Pav., jei kritikuosi kokią tautybę (vokiečių, ar lenkų), tai gali būti apkaltintas, jog ragini, ar pageidauji, ar pagaliau sukuri tam tikrą judėjimą, ar jausmą, kuris gali vesti prie genocido. Jei pasakysi žodį prieštaraujantį, pav. žydui, ar juodžiu, gali būti apkaltintas, jog jau rengi jų naikinimą. Ir bet kuris žmogus, ar organizacija gali tave jau traukti į teismą už pasakytą ar parašytą žodį. To negana. Būsi teisiamas ne savo krašto teismo, bet tarptautinio. Mat, savo krašto teismas čia jau nekošer. O kas tave ten gins? Nagi pats, ar tavo advokatas. Tavo krašto valdžia, tavo bendruomenė tavęs jau čia nebeužstos, nes išeina iš jų ribų.

Taigi, ši iš tolo graži ir kilni mintis, arčiau pažiūrėjus, virsta teorine cenzūra, visišku žodžio laisvės apribojimu. Nieko nebus galima kritikuoti, net ir anekdotu apie rabiną nebus galima papasakoti, nepakliuvus į tarptautinį teismą.

C. F.

Nebereikalo American Jewish Yearbook rašo, kad opozicija Jungtinėms Tautoms reiškia antisemitizmą. Mat, iš 1800 augštesnių tarnautojų J. Tautų įstaigoje, apie 1200 yra žydų tautybės.

C. F.

J. A. VALSTYBĖS

— Karo laivyno vadovybė tiki, kad, jei rusams ir pavyktų staigiu atominiu puolimu sunaikinti visas Amerikos sausumoje esančias atomines raketas, tai dar Polaris atominiai povandeniniai laivai, atkeršydami, padarytų Rusijai tiek nuostolių, jog to žinojimas padaro atominio karo pradėjimą neapsimokantį. Šiomet vandenyse — pozicijose yra 8 Polaris povandeniniai laivai, vienas apmokymo pratybose ir 2 pirmųjų aprūpinimo tarnyboje.

Polaris raketos nuolatos yra tobulinamos. Tarnyboje yra Polaris A-1, A-2, A-3. Jau projektuojama ir gaminama Polaris B-3, kuri skris dar toliau už pirmąsias ir bus dar pažėgesnė.

Visos 16 Polaris raketų, esančių kiekviename laive, yra paruoštos šūviui per 95 proc. paros.

— Bandoma nauja prieštankinė raketa TOW (Tube - launched, Optically - tracked, Wire - command). Ji yra paleidžiama iš vamzdžio, nu-taikoma ir sekama optiniu taikikliu ir valdoma automatiškai per vielas, kurias ji su savimi velka. Paleista raketa skrenda prisilaikydama taikymo linijos. Jei taikiny s juda, šau-lys turi jį sekti taikymo linija. Ma-žiausias taikymo linijos pakeitimas automatiškai perduodamas skrendan-čiai raketai, kuri atitinkamai prisijungia prie taikymo linijos. Raketa turi sparnelius, kurie išsiskečia, jai apleidus paleidėjo vamzdį; jie priduo-da raketai pastovumo ore. Rake-tą stumia du motorai, vienas išmeta iš vamzdžio, antrasis prisijungia pir-mąjį jau raketai skrendant.

Raketos paleidėjas su elektroni-niais priedais sveria apie 160 svarų, lengvai išardomas į 4 dalis, kurios yra lengvai panešamos. Raketa nu-matoma naudoti prieš tankus, šar-vuočius ir įtvirtintus lizdus. Jos pa-leidėją yra lengva pritaikyti įvei-riams autovežimiams, taipgi malūn-sparniams.

— Pagamintas visur praeinantis motociklas, kuris turi augštai įtai-sytą 8 aį, dvitaktį motorą su tris mis bėgiais — 70:1, 40:1, 24:1, turi plačias gumbuotas padangas, sveria 193 svarus, paneša 500 svarų. Jis važinėja be kelių, per smėlį, purvą, akmenis, lipa į 45 laipsnių pakilimus, net gali užtraukti vielą laip-tais per keletą namo augštų. Abu jo ratai yra traukiantieji. Per gilų van-denį jis gali būti pertemptas pagul-dytas ant šono. Per išbrendamą tek-mę jis, prilaikomas stačioje padėtyje, persiuria savo jėga.

— Trispalvis šviesos takas pa-gelbsti nusileisti lėktuvams į lauko

aerodromus. Šviesos prožektorius siunčia 3 skirtingų spalvų spindulių pluoštus. Vidurinis — žalias — sau-gu, geltonas — per augštai, raudon-as — per žemai, pavojinga. Aparatas sveria tik 25 svarus, jį aptar-nauja tik vienas žmogus. Gali naudo-ti ir baterijas.

— Tarpžemyninė raketa Minute-man yra tobulinama, ji pasirodys Minuteman II vardu. Ji galės siekti toliau, bus pažėgesnė, taiklesnė ir bus galima paleisti radio pagalba iš ore esančio lėktuvo. Ji tilps į dabartinio Minuteman paleidimo šulinius. Dau-giausia pakeitimų bus jos pagelbiniuose įrengimuose. Raketos kontro-lėms bus panaudoti micro elektroni-kai, kurie yra tiek geresni už tran-sistorius, kiek pastarieji už jų pa-keistąsias vakumo tubas.

— Priešraketinės raketos proble-ma vis pasilieka neišspręsta. Prie Amerikos nusistatymo niekuomet ne-pradėti visuotino atominio karo jai reikalinga gera gynyba prieš ato-mines raketas. Daug dirbama su Nike Zeus ir jau už šią tobulesne Nike X. Nuspręsta toliau tęsti tobu-linimus, bet dar neiti prie gamybos. Jos gamyba labai brangi — apie 20 bilijonų dolerių, o patikimumas dar per menkas. Naujasis Nike X naudos naują Sprint raketą, kuri į-galins greičiau pasiekti taikinį: prie-šo atlekiančią raketą; jai bus pri-taikintas radaras, kuris galės pagau-ti ir sekti daugiau negu vieną tai-kinį tuo pačiu laiku; pagelbiniai jos įrengimai bus taip apsaugoti, kad priešui neapsimokės juos puliti.

— Norima padidinti malūnsparnio skridimo greitį. Prie dešiniojo jo šono pritaikomas sprausminis motoras, kurio pagalba malūnsparnis gali skristi virš 200 mylių per valandą greičiu.

— Tankams įtaisomi nauji prožek-toriai, kurie šviečia normalia švie-sa ir infraraudonaisiais spinduliais. Jų šviesos stiprumas iki 70 milijonų žvakių. Jų dydis yra 64 x 48 x

51 cm. Infraraudonųjų spindulių švie-sa yra nematoma akiai be tam tik-rų prietaisų. Elektra prožektoriumi yra gaunama iš tanko 28 voltų ba-terijos. Voltažas pakeliamas iki 45, 000 voltų.

— Pagamintas ir bandomas nau-jas rankinis ginklas vadinamas SP-IW (Special Purpose Individual Wea-pon), arba M79 40 mm granatsvai-dis, sveria apie 6 svarus, siekia iki 400 m. Jis turi dvi skirtingas apka-bas, vienoje yra granatos, antroje vinelės - smeigtukai truputį daugiau kaip vieno colio ilgio, su keturiais sparneliais užpakalyje. Tų smeigtu-kų pramušamoji jėga, esą, lyginasi su kulka, be to, galima šaudyti au-tomatiškai, atatranka yra labai nežy-mi. Apie šį ginklą tikslesnių žinių dar neskelbiama.

Pirmojo Lietuvos kareivio a.a. Stasio BUTKAUS kapui jau užsakytas akmeninis antkapis. Tikimasi, jog šį rudenį užsakymas bus atliktas ir antkapis pašventintas.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Lietuviškos muzikos Rinktinė for-tepjonui I. Paruošė V. Jakubėnas, A. Šimkus ir J. Zdanius. Išleido JAV LB Kultūros Fondas. 56 psl. Kaina 2 dol.

L. Dambriūnas — Lietuviškas auk-lėjimas šeimoje, 36 psl. Išleido JAV LB Kultūros Fondas. Kaina 0.50 dol.

A. Skirka — Kur bėga šešupė. Pa-sakojimai ir legendos. 132 psl. su ap-lanku. Išleido "Mintis".

Prof. dr. Z. Ivinskis — Lietuvos istorija naujų šaltinių ir pokarinių ty-rinėjimų šviesoje; atspaudas iš LKM Akademijos Suvažiavimo Darbų V t., 523-600 psl. Roma 1964.

SVEIKINIMAS

Nepriklausomos Lietuvos gyvenimo istorinės žemės reformos įvykdymas, to meto Žemės Ūkio ir Valstybės Turtų ministeris kunigas Mykolas Krupavičius, š.m. birželio mėn. 7 d., šventė 50 metų kunigystės sukaktuves. Ta proga, Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų-Savanorių S-gos Centro Valdyba jį pasveikino šio turinio raštu:

Didžiai Gerbiamas Prelate!

Lietuvos Kariuomenės Savanorių-Kūrėjų Sąjungos Centro Valdyba, visų Nepriklausomos Lietuvos savanorių-kūrėjų vardu, nuoširdžiai sveikina Tamstą penkiasdešimties metų Kristaus tarnyboje proga, linkėdama Tamstai Dievo palaimos ir stiprios sveikatos laimingai sulaukti ir deimantinio jubilėjaus. Savanoriai-kūrėjai reiškia Tamstai didelį dėkingumą už Nepriklausomoje Lietuvoje pravestą istorinę žemės reformą, kada daugelis tūkstančių savanorių tapo aprūpinti žeme, juos įgalinant sėkmingai įsikurti nuosavuose ūkiuose savarankiškam, laisvam ir laimingam gyvenimui.

Teikitės priimti ir mūsų asmenišką nuoširdų savanorišką pasveikinimą.

*Centro Valdybos Pirmininkas
(pas.) Antanas Avižienis.*

Sekretorius: Matas Klikna.

Į tai Prelatas Mykolas Krupavičius atsakė šiaip:

Lietuvių Savanorių-Kūrėjų Sąjungai.

Lietuvos Savanoriai-Kūrėjai taip yra sutapę ir susipynę su Lietuvos laisve ir nepriklausomybe, kad jokia jėga jų negalės atskirti. Nepriklausoma Lietuva — jų pagimdyta. Nei politikai, nei diplomatai be jų neįstengtų mūsų tėvynės laisvės apginti nuo gausių priešų. Už tokių idealistų patriotų ryžtą, pasiaukojimą ligi atidavimo savo kraujo ir gyvybių žeme atsilyginti nesugeba. Tai gali padaryti tik Augščiausiasis. Aš buvau laimingas, kad man buvo pavesta bent simboliškai Lietuvos vardu tą padėką jiems pareikšti. Kiekvienas savanoris man buvo ir tebėra Lietuvos didvyrio

vaizdas. Dėl to galit lengvai suprasti, kaip man brangus ir mielas buvo Jūsų pasveikinimas mano sukakties proga. Už jį labai iš širdies gilumos Jums visiems dėkoju.

Vakarų su Vašingtonu priekyį ke-liaklupsčiavimas prieš Maskvą gali toli nustumti mūsų karščiausius lūkesčius, o jie susilaukti to paties likimo, kokio susilaukė, ne savo kalte, Lietuva ir daugelis kitų kraštų. Amžius gal Jums neleis antru kartu stvertis kardo ar stoti prie patrankų, kulkosvaidžių ir šautuvų tėvynei laisvinti. Galim ir tėvynės nebeišvysti. Bet Jums darbo ir čia yra. Ir čia reikalingas Jūsų jaunatviškas ryžtas ir pasiaukojimas tėvynei. Ten tėvynėj bolševikas paglemžęs mūsų laisvę, nori ir lietuviškąją dvasią pasmaugti. Čia, laisvėje, mes patys smaugiame ir purtomės lietuviybės. Čia Jūsų veiklos laukas: neatiduoti tų lobių, kuriuos atsivežėm iš tėvynės. Šiose aplinkybėse ir nuotaikose tai nelengvas darbas, bet padarykime ką galime. Laimėjome ten, Dievas duos — ir čion. Dieve padėk.

Jus augštai gerbiąs:

M. Krupavičius

1964. VI. 17.

Mūsų KARIUI 45 metai

Spaudos didinga misija visais laikais buvo ir tebėra titaniška kova už visos žmonijos šviesesnį ir geresnį rytojų. Kitaip tariant, spauda buvo ir tebėra idėjinis kovos įrankis.

Žinant, kokią jėgą turi spauda, yra aišku, kodėl kiekviena kultūringa tauta stengiasi turėti savą spaudą. O tautoje, arba valstybėje esamos politinės grupės, bei įvairios organizacijos, deda pastangas turėti savo spausdintus organus. Panašiais samprotavimais 1919 m. Lietuvos kariuomenės vadovybė įsteigė kariams žurnalą, kurio paskirtis buvo ir tebėra palaikyti gražias, tautines ir karines tradicijas, be kurių mes jau seniai būtume supilkę ir paskendę svetimose vandenyse.

Mūsų KARYS išsilaiko tik ant pasiryžėlių pečių, kurie nesigaili nei brangaus laiko, nei idėto darbo. Jie lyg sekiai seka mūsų tautinį pulsą ir KARYJE su mumis dalinasi rūpesčiais, skausmais ir džiaugsmiais. Jie nepriklausomos Lietuvos idealą skleidžia KARYJE ir, tuo būdu, yra nuolatiniai mūsų žadintojai. Kaip matome, KARYS dabar yra mūsų gyvybės, gajumo ir gyvybingumo palaikymo instrumentas. Suprantama, kad kuo geresnis muzikos įrankis, tuo jis

geriau skamba. Taip yra ir su mūsų KARIU. Nežiūrint, kad dažnas laikraštis yra priverstas tarnauti ne vien tik tiesai, bet dirbti įvairiems kitiems tikslams, būtent: partijoms, finansų didžiūnams, valstybių režimams palaikyti, bei biznio tikslams, mūsų KARYS yra išvengęs visų tų pavojų ir žengia laisvu keliu jau 45-tus metus. Dar kas svarbu, kad KARYS yra vienintelis lietuviškas laikraštis visame pasaulyje karinio turinio ir toks išsilaiko jau 45 metai. Atseit, KARYS šiemet švenčia dvigubą sukaktį, būtent: 45-tuosius metus nuo įsteigimo ir 14-tus metus nuo atgaivinimo JAV. Čia prisideda ir trečia, kuklesnė sukaktis, tai 10 metų kai jis leidžiamas New Yorko ramovėnų.

KARYS nuo savo gyvavimo pradžios nepriklausomoje Lietuvoje buvo leidžiamas kas savaitę, o tik 1939-40 m. laikotarpyje, kurį laiką, ėjo tris kartus per savaitę. Per tuos 21 metus tėvynėje Lietuvoje KARYS atliko didžiulį mūsų jaunuomenės švietimo, mokymo ir auklėjimo darbą. Buvo reikšminga ir tas, kad KARYJE galėjo nevaržomai pasireikšti spaudos darbininkais kiekvienas karys, nežiūrint laipsnio ar užimamos

vietos. Jame rašė augšto rango karys, o greta jo rašė eilinis.

Rusams smurtu užėmus Lietuvą, 1940 m. liepos mėn. 5 d. KARYS buvo sustabdytas, o jo vietoje išleista "Karių Tiesa", kuri neužilgo tapo pakeista "Raudonarmiečiu". Tuo laikotarpiu žurnalo redaktoriais yra buvę: P. Ruseckas, V. Steponaitis, J. Laurinaitis, K. Kepalas, J. Petrėnas, Z. Kuzmickas, A. Majus, J. Tomkus, R. Burokas, T. Šakmanas, S. Kuizinas, J. Balčiūnas - Švaistas, P. Jakštas, S. Urbonas.

Vokiečiams okupavus Lietuvą 1941 m., KARYS buvo atgaivintas ir nors prie labai sunkių aplinkybių, bet buvo leidžiamas iki 1944 metų.

Rusams antrą kartą užėmus Lietuvą ir daugeliumi buv. karių pasitraukus į Vakarus, KARYS vėl buvo pradėtas 1944 m. pabaigoje leisti V. Vokietijoje. Iš V. Vokietijos, pradėjus lietuviams emigruoti į kitus užjūrių kraštus, o daugumoje buv. karių apsigyvenus JAV, KARYS vėl 1950 tapo atgaivintas. Pradžioje redaktorium ir leidėju buvo kpt. Simas Urbonas. Atseit, KARYS, su mažomis pertraukomis, jau eina 45-ti metai. Visa tai rodo, kad sukakties prasmė yra simbolinė ir mus įpareigojanti remti KARIO varomą darbą.

Dabartiniu KARIO leidėju yra L.

V. S. Ramovės New Yorko skyrius, o svarbiausiais ir ilgamečiais darbuotojais yra redaktorius Zigmas Raulinaitis ir administratorius Leonas Bileris. L.V.S. Ramovės Čikagos skyrius KARIO sukakties proga suorganizavo komitetą iš organizacijų: Ramovės, Krivulės, Savanorių, Birutininkių ir šaulių, kuris šiemet rugsėjo mėn. 6 d. Jaunimo centre suruošė pagerbtuves — koncertą su dainomis ir loteriją.

Pov. Dirkis

KARIUI PAREMTI KONCERTAS — VAKARIENĖ ČIKAGOJE

Ramovėnų, šaulių, savanorių - kūrėjų, birutininkių bei "Krivulės" narių bendra talka buvo suruoštas koncertas — vakarienė KARIO naudai. Inicijatyva buvo ramovėnų. Ant jų pečių gulė ir dauguma darbų. Parengimas įvyko š. m. rugsėjo 6 d. Jaunimo Centre.

Atidarymo trumpą žodį tarė LVS Ramovės Čikagos sk. valdybos pirm. J. Rapšys. A. Rėklaitis, KARIO atstovas, susirinkusiems priminė šio rengimo tikslą, pabrėžė nelengvą KARIO kelią išveivijoje ir ragino susirinkusius parodyti KARIUI ne tik gerą savo širdį — moralinę paramą, bet šio vakaro kilnų tikslą paremti ir medžiaginiai, dalyvaujant loterijoje, užsiprenumeruojant KARIJ ir nusiperkant vieną kitą KARIO leidinį.

Solistė Genovaitė Peškienė padainavo keletą lietuvių ir kitataučių kompozitorių dainų bei arijų. Pianinu palydėjo Aldona Lukas. Šaulių šokių grupė "Aušra", vadovaujama š. K. Ulevičiaus, nuotaikingai pašoko keletą tautinių šokių. Šokiams akordeonu grojo Regina Štipelytė - Stankevičienė. Pastaroji akordeonu gražiai pagrojo dar ir keletą dalykėlių solo. Meninę dalį pravedė ramovėnas K. Oželis. Jis, rengėjų ir vakaro dalyvių vardu, nuosirdžiai padėkojo visiems meninės programos išpildytojams ir vakaro dalyviams už atsilankymą.

Toliau sekė vakarienė, loterija ir šokiai. Šokiams grojo A. Ramonio orkestras. Dalyvavo virš 200 svečių. Turint galvoje ilgą savaitgalį (Labor Day), kada žmonės iš didmiesčio išvyksta, reikia laikyti, kad atsilankiusių skaičius buvo pakankamai didelis. Mat, tą pačią dieną ir toje pat vietoje vyko Lietuvos šaulių tremtyje atstovų suvažiavimas. Daug to suvažiavimo šaulių dalyvavo koncerte vakarienėje. Reikia pažymėti, kad rengėjai šio vakaro ruošimą ir buvo suplanavę kaip tik tą pačią šaulių suvažiavimo dieną, nes tuo būdu tikėtasi susilaukti daugiau dalyvių — svečių. Neapsirikta. Šio pa-

rengimo bendras įspūdis buvo labai geras. Jautėsi linksma. gyva nuotaka. Čikagiečiai turėjo malonią progą pabendrauti su čia atsilankiusiais iš tolimesnių vietovių bičiuliais ir broliais šauliais. Iš nuotaikų susidarė įspūdis, lyg vakaro dalyviai sudarė vieną KARIO bičiulių šeimą, pasiryžusią, vienokiu ar kitokiu būdu, paremti KARIJ. Visi, be išimties, pirkė bendrajai loterijai bilietus. Kiti davė asmeniškai KARIUI aukas. Vėl kiti KARIJ užsiprenumeravo. Buvo ir tokių, kurie įdomavosi KARIO štabo leidiniais ir juos pirkė. Dr. L. Kriaučeliūnas, dosnus visų lietuviškų reikalų rėmėjas, įteikė 12 dol. ir prašė už juos užprenumeruoti KARIJ dviem Lietuvos Laisvės kovų invalidams V. Vokietijoje. Kitas lietuvis patriotas — šaulys (pavardės prašė neskelbti) KARIUI įteikė 10 dol. auką. Gauta ir smulkesnių aukų.

Tačiau vakaro dėmesio centras buvo traukimas bilietų laimėti dail. A. Rūkštelės padovanotą paveikslą, 200 dol. vertės, ir B. Brazdžionio — radijo aparatą. Simas Velbasiš, baleto mokyklos vedėjas Čikagoje, laimėjo paveikslą. Jis buvo nupirkęs iš A. Rėklaičio 10 loterijos bilietų. Simas Velbasiš, priimdamas laimėtą paveikslą, dar įteikė 10 dol. auką KARIUI. Radijo aparatą laimėjo G. Mieželiene.

Kadangi parengimas buvo suruoštas tik KARIUI paremti, tai iš jo gautas visas grynas pelnas — 726.67 tam tikslui ir paskirtas. Visiems, kurie vienokiu ar kitokiu būdu prisidėjo prie šio vakaro organizavimo ir jo pasisekimo, KARIO štabas ir jo bendradarbiai reiškia nuosirdžią bičiulišką padėką.

A. Rėklaitis

LAIŠKAI "KARIO" REDAKCIJAI

Jau gan ilgas laikas, kai aš esu "Kario" skaitytojas. Noriu parašyti jums kelis žodžius apie vieną reikalą, į kurį, mano nuomone, iki šiol nebuvo atkreiptas pakankamas dėmesys.

Straipsniai apie nepriklausomos Lietuvos kariuomenę visuomet yra įdomūs ir svarbūs ir aš skaitau, kad jie sudaro vieną iš svarbiausių "Kario" sričių. Lietuvos kariuomenės istorijai Nepriklausomybės kovų mūsų "Karyje" buvo labai įdomiai ir plačiai nušviesti, kai kada net autoriams iki ginčų prieinant. Deja, apie nepriklausomos Lietuvos paskutinių metų kariuomenę, jos organizaciją, ginklavimą, skaičių, naudotų ginklų tipus ir t.t. visai nieko nebuvo rašoma. Atrodo, kad dar ir šiandien šitokie dalykai tebelaikomi karine

paslaptim, nors jau daug metų, kaip visi tie duomenys tapo istorijos dalimi. O tuo tarpu visa tai būtų labai įdomu ne tik vyresnio amžiaus skaitytojams, bet ir jaunimui, kuris, deja, dabar neretai Lietuvos kariuomenę įsivaizduoja labai nepalankioje šviesoje. Be to, ir mums vyresniesiems būtų įdomu sužinoti pav. tokius dalykus: kiek Lietuvos kariuomenė turėjo tankų, lėktuvų, kokiose valstybėse buvo daugiausiai perkama ginklų ir kodėl ir pan. Nepriklausomybės laikais šitokie dalykai, savaime suprantama, skelbiami nebuvo, to dėl jie ir dabar lietuviškajai visuomenei lieka apdengti lyg ir paslapties skraiste. Kol mes dar turime savo tarpe mūsų buvusių augstųjų karininkų, kurie tokius duomenis gali turėti ar atsiminti, būtų labai pagėdaujama, kad ir ši sritis būtų plačiau aprašyta "Kario" puslapiuose. Tikiuosi, kad šiuo reikalu kas nors susidomės ir "Kario" skaitytojais sulauks atitinkamą straipsnelį.

A. Š.

Gerb. "Kario" redakcija

Ačiū labai už prisiųstus "Kario" numerius susipažinimui.

Čia siunčiu 15 dol., dviejų ir pusės metų prenumeratai apmokėti.

Man teko matyti ir skaityti senus nepriklausomybės laikais išleistus "Kario" numerius. Juos saugojo mano senelė. Tai buvo man labai gražus žurnalas su fotografijomis apie Lietuvos kariuomenę, kurios aš savo gyvenime nebuvau matęs.

Esu prieš tris metus atvažiavęs iš Lietuvos į Kanadą. Labai domiuosi apie Lietuvos kariuomenę, nes ir mano tėvas buvo kareivis, gal už tai jį ir nukankino 1946 m. dabar Lietuvoje vadinami "vaduotojai". Linkiu "Kariui" ir toliau informuoti visus apie buvusią Lietuvos kariuomenę.

Su pagarba,

Vyt. Pečiulis

FASISTAI

"Kiekvienas asmuo, ar organizacija, kiekviena valstybė, kuri tik yra panaši į Ispanijos, Portugalijos, ar bet kurio lotynų Amerikos krašto, kovojanti prieš komunizmą, yra grynai fašistai". Tokį sprendimą išnešė 1954 m. birželio mėn. Tel Avivo teismas Izraelyje, byloje Haviv Schieber prieš Kol-Haam. Kol-Haam — Liaudies Balsas, yra oficialus Izraelio komunistų partijos organas. Schieberiui apeliavus į Izraelio vyr. teismą 1954 m. rugsėjo mėn., tas sprendimas buvo patvirtintas. (J. K. Warner, *The Real Hate Mongers*, 1963).

A. A. GENERALINIO ŠTABO
PULKININKAS

I. E. KRAUNAITIS

Petras Jurgėla

(Pabaiga)

Literatiniai darbai

1925 m. buvau techniškasis KARDO redaktorius. Ltn. Kraunaitis tuomet lankė prancūzų karo mokyklą. Laišku paskatinau jį bendradarbiauti karinėje spaudoje. Jis atrašė, jog straipsnių rašyti nemoka. Dar kartą paraginau, pažadėjęs pagelbėti. Pagaliau jis ryžosi. Tikslai pirmuosius du ar tris jo straipsnius turėjau taisyti; perrašytus atidaviau spaudai, o originalus pasiunčiau jam — pastudijuoti taisymsus. Po to jis nuolat bendradarbiavo karinėje spaudoje. Rašinėjo daugiausia apie kavaleriją, žirgą, raitininko rengimą ir apie kitus kavalerijos ir bendrus kariuomenės reikalus. Pirmas jo rašinys buvo išspausdintas 1925 m. KARDE. Nuo 1926 m. rašinėjo KARDE, KARIUI ir MŪSŲ ŽINYNUI. Rašydavo sklandžiai, gyvai, įdomiai, gražiu savitu stiliumi.

Surinkęs apščiai medžiagos, daugiausia iš kavalerijos dalinių bylų ir iš pokalbių su kavalerijos karininkais, paruošė Nepr. Lietuvos kavalerijos pirmojo dešimtmečio apžvalgą: įkūrimas, mokymas, ginklavimas, dalyvavimas kautynėse. Atskirais straipsniais ji buvo paskelbta 1923 metais KARY, KARDE ir M. ŽINYNE ir leidiny "Savanoris 1918-1920", 1929.

1929 m. kpt. Kraunaitis drauge su kitais 3 karininkais, Lietuvos karinės spaudos atstovais, aplankė, berods, visus latvių kariuomenės pulkus, karinę vadovybę ir Latvijos prezidentą, stengdamiesi sudaryti glaudesnius santykius tarp Lietuvos ir Latvijos ginkluotų jėgų.

1934 m. majoras Kraunaitis buvo paskirtas KARIO Redakcinės Kolegijos nariu kavalerijos reikalams.

Plk. Kraunaitis savo raitelių priekyje (kairėje)

Kpt. Kraunaitis, pradėjęs dėstyti Karo mokykloje, paruošė pirmąjį kavalerijos vadovėlių lietuvių kalba — "Kavalerijos vadovėlis", 250 psl., Karo mokyklos šapirografuotas leidinys 1927 m. Generalinio štabo pulkininku būdamas jis paruošė kavalerijos statuto antrąją dalį — "Kautynės", 544 psl., 1938, 10,000 egz.

Jis davė apščiai ne tik mokslinių, apžvalginių ar pamokančių straipsnių ir vadovėlių, bet ir karinės beletristikos. Ir vis apie kavaleriją. Jis pirmas ir daugiausia davė beletristinių tikrovės vaizdėlių iš Nepriklausomybės karų, pasirašydamas slapyvardžiu "Senas gusaras". Jo apysakėlės buvo išspausdintos: 1926-1928 m. KARY — Fronto nuotykis, Raitininko laiškas, Tarp apkasų, Linskų gusarų būrys, Kavalerija, pirmyn!, Tarp priešų, Velykos fronte; 1928 m. NAUJAM ŽODY — Karo lauke. Apysakėlė Priešo užnugary buvo išspausdinta KAM leidiny Laukėm ir susilaukėm — Laisvės keliais, 1934, kurio buvo išleista 10,000 egz.

Kadangi autorius pasirašydavo slapyvardžiu, skaitytojai nežinojo, jog tai yra Kraunaičio kūryba. Šią beletristiką jis teikė lankydamas karines mokyklas Prancūzijoje ir jau būdamas kavalerijos štabo viršininku, — atseit, atsidėjęs mokslui ir štabo darbui. Tačiau tie išgyvenimai, nuotykiškai ir žygiškai Nepriklausomybės kovų metu jam buvo mieli, brangūs, gyvi atminty. Tose apysakėlėse jis vaizdavo 2-jo husarų eskadrono kovos veiksmus, minėjo vietoves ir įvardijo šauniuosius husarus, kurie veik visi, kaip ir jis pats, buvo apdovanoti Vyčio Kryžium su kardais (k. a., eilinis Ant. Starkus, dabar gydytojas JAV-ėse). Todėl tai yra

istorinė medžiaga apie Nepriklausomybės karus. Be to, šios apysakėlės atskleidžia lietuvių sumanumo, judrumo, atkaklumo ir kovingumo bruožus, kurie siejosi su sūkiu "Lietuvos kavalerija, pirmyn!".

1923 m. KARDE Nr. 13-14 "Senas gusaras" aprašė "Lietuvio sapną", kuriame buvo pavaizduotas atkaklus lietuvių - lenkų karas, Vilniaus ir Gardino išvadavimas, lenkų nugalėjimas ir milžiniškas lietuvių triumfo paradas ties Gedimino kalnu. Paskutinė rašinio eilutė apibūdina kovingą Kraunaičio veržlumą: "Deja, tai buvo vėl tik sapnas" ... Šis vaizdelis, paskelbtas karininkų laikrašty, įtaigojo, jog lenkų pagrobtajam Lietuvos kraštui atgauti naudingiausias būtų tik trumpas karas, kur svarbiausią vaidmenį tegali atlikti gausi ir gerai parengta kavalerija, judriausia ir smogiamoji ginklo rūšis. "Lietuvio sapne" buvo apščiai pateikta įvairių patriotizmo ir įsipareigojimo pavyzdžių, užuominų, paskatų eiliniams ir vadovaujantiems lietuviams, tikslu kelti kovingą nuotaiką, veržlumą, didesnį pasitikėjimą mūsų tautos galiomis ir tvirtėnę viltį Vilniui atgauti. Be to, pažymėtina, jog kpt. Kraunaitis jau 1928 metais buvo 1) sukūręs (kad ir sapno pavidale) karo veiksmų projektėlį plačiajam Zarasų - Vilniaus-Gardino - Augustavo frontui; 2) nurodęs puolimo kryptis; 3) pateikęs lietuviams tada dar naują idėją — "žabiniuo" karo žygio metmenis. Aplamai, šis "Lietuvio sapnas" buvo paskleidęs naujų minčių kariškam lietuvių tautos rengimui ir Vilniaus karo žygio planavimui.

Lietuviškoje Enciklopedijoje jis rašinėjo apie kavaleriją ir žirgą.

1938 m. gen. št. plk. Kraunaitis

sumanė ir buvo karinės vadovybės įgaliojamas paruošti ir redaguoti stambų veikalą apie Lietuvos raitininkų žygius ir asmeninius jų pasižymėjimus Nepriklausomybės karuose, o taip pat surinkti dainas, pasakas, priežodžius bei patarles apie raitųjų žygius ir žirgą. Jau buvo surinkę apščiiai medžiagos pirmajam tokio pobūdžio veikalui. Deja, dėl Lietuvos tragedijos šis darbas nebuvo užbaigtas.

Veikla Karo Mokslių Draugijoje

Karo Mokslių Draugija (laisvas sambūris) buvo įsipareigojusi tyrinėti karybą, karinę istoriją ir karo mokslo žinias platinti visuomenėje, o ypač jaunuomenėje. Šis darbas buvo sunkus ir nesėkmingas; trūko darbininkų ir ypač entuziastų. KMD veikla buvo sugyventa, kai 1927 m. rudenį d. jon įstojo kpt. Kraunaitis, kuris tuoj buvo išrinktas į KMD centro valdybą. Nuo 1927 m. lapkričio 22 d. iki 1928 m. rudens jis buvo c. valdybos sekretorius, vėliau c. valdybos narys. Būdamas centro v. sekretorium jis dažniais ir gyvais bendraraščiais išjudino d. jos skyrių veiklą, įjungė daugiau karininkų d. jon, pateikė paskaitų temas ir skatino uoliai skleisti Lietuvos jaunuomenėje karinę mintį bei nusiteikimą. Pradžioje kai kurių mokyklų vedėjai nenorėjo KMD paskaitininkų net įsileisti mokyklon. Bet jau po pirmos paskaitos mokytojai ir mokiniai pradėjo domėtis krašto gynimo reikalu.

KMD c. valdyba prašė kariuomenės štabo viršininką tarpininkauti, prašant švietimo ir žemės ūkio ministerius paskirti visose gimnazijose ir kitose mokyklose po vieną valandą savaitėje karinio jaunuomenės rengimo programai. 1929 metais tai buvo padaryta. Šis sąjūdis vėliau buvo gerai organizuotas. Toks sąjūdis buvo pradėtas Latvijoje 1926 m., o Estijoje 1925 m. Lietuvoje Kraunaitis buvo toji dinaminė jėga, kuri suorganizavo talkininkus ir būsimus karinio jaunuomenės rengimo vadovus.

KMD c. valdyboje Kraunaitis 1930 ar 1931 metais iškėlė reikalą Lietuvai, Latvijai ir Estijai pasikeisti karininkais geresnei tarpusavio pažinčiai ir sekmingam bendradarbiavimui. C. Valdyba tuo tikslu kreipėsi į karinę vadovybę, kuri šiam reikalui pritarė ir susitarė su Latvija pasikeisti tarpusavio ryšių karininkais stažui atlikti. Tai buvo praktikuojama per eilę metų.

Nepaprastas raitininkų organizatorius, auklėtojas ir vadas

Būdamas kavalerijos štabo viršininku, kpt. Kraunaitis paruošė rai-

tininkų rengimo programą, mokymo instrukcijas ir pratimų planą kavalerijos ir šaulių Sąjungos raitininkų daliniams, o vėliau ir teritorinių dragūnų daliniams. To dėka raitininkų rengimas buvo suvienodintas ir gerai organizuotas visuose trijuose kavalerijos pulkuose. Kraunaitis pirmas susirūpino žirgų auginimu ir jų veislės gerinimu Lietuvoje. Šiuos reikalus jis iškėlė 1928 m. KARDE, kur taip pat apibrėžė Lietuvos kavalerijai ir šiaip kariuomenei reikalingų arklių tipą. Ilgainiui vyriausybė šiuos reikalus patenkinio.

1932 m. Gaižūnų paligone mjr. Kraunaitis vadovavo kavalerijos daliniui stabdomose kautynėse prieš puolantį pėstininkų batalioną. Buvo pakviesti ir svetimų valstybių karo atstovai. Sovietų Rusijos karo atstovas ypatingai domėjosi mūsų kavalerijos parengimu ir savo susižavėjimą viešai reiškė.

1922 m. buvo surengtas 1,000 kilometrų žygis, kuriame dalyvavo: du kavalerijos kariūnų kadro ir aspirantų eskadronai; husarų pulko mokomasis eskadronas, kulkosvaidininkų bei technikos eskadronų ir tiekimų daliniai su orkestru, — iš viso apie 900 raitininkų. Žygis truko 19 dienų, kasdien jojant po 71 km. Jo tikslas buvo: 1) aplankyti Nepriklausomybės karo laukus; 2) išbandyti naujus, Lietuvoje pagamintus kulkosvaidžių vežimus, gurguoles, pakinktus, balnus, smulkiaji raitininko ir arklio aprangą; 3) atlikti tam tikrus pratimus, laikant ryšius su aviacija; 4) išbandyti raitininkų ištvermę ilgame žygyje ir užgrūdinti juos lauko gyvenime. Vežimai buvo išbandyti, greitai važiuojant per akmenuotus ir nelygius laukus, ir pan. Šį darbą husarai puikiai atliko, kapitoniui A. Kirkylai vadovaujant. Žygis buvo visais atžvilgiais sekmingas ir labai naudingas kavalerijos darbo tobulinimui. Jį sumanė, suorganizavo ir jam vadovavo mjr. Kraunaitis, o jo padėjėju buvo mjr. Valušis.

Kūno Kultūros Rūmų direktoriaus plk. gyd. A. Jurgelionio paskatintas, mjr. Kraunaitis 1933 m. sausio 24 d. suorganizavo Vytijos štabą tikslu atgaivinti senovės lietuvių mėgiamą sportą — joimą ir žirgo meilę. Apie Vytijos uždavinius ir darbą Vytijos vadas Kraunaitis rašė KARY nr. 13-34. Kiekvienam apskritvy buvo sudarytas specialus komitetas ir paskirtas raitininkų rinktinės vadas. Raitininkai — ūkininkai sudarė vieno ar kelių kaimų grandį ar skyrių. Valsčiaus grandys ir skyriai — valsčiaus šimtinė. Visos apskrities šimtinės — rinktinė. Vytijos štabas greit išsiuntinėjo jojimo taisykles ir instrukcijas: kaip veikti, organizuoti raitininkų lenktynes ir žygius, kaip

prižiūrėti arklius. Iki 1933 m. balandžio mėn. buvo išleisti 7 statutai. Klaipėdos krašte buvo surengti jojimo kursai, kuriuos baigė 30 mokytojų, o Kaune — rinktinių vadų suvažiavimas. 1933 m. vasaros pabaigoje Vytija turėjo jau 21 rinktinę, kurias sudarė daugiau kaip 200 šimtinių! Vytija buvo mokoma taisyklingai joti, balnoti ir kinkyti arklių, jį prižiūrėti ir gydyti, auginti gerą, gražų ir sveiką arklių, tinkamą jojimui, važivimui, arimui ir akėjimui. Ūkininkus tokių svarbių dalykų mokyti nebuvo įsipareigojusi nei viena kita organizacija, mokykla ar valdžios įstaiga. Vytijos sąjūdis per pirmuosius 8 mėnesius jungė per 20,000 vyrų su savo žirgais! Ramiu metu jokia kita organizacija Lietuvoje taip sparčiai neaugo.

Jaunosios Lietuvos Sąjungai pradėjus organizuoti savo raitininkų vienetus ir, be to, Kraunaitį pasiuntus į Paryžiaus karo akademią, 1935 m. Vytija buvo panaikinta ir jos vietoje įsteigta Žirginio Sporto Sąjunga. Grįžęs iš Prancūzijos, Kraunaitis 1937 m. buvo išrinktas ir vėliau perrenkamas Žirginio Sporto S-gos pirmininku. Jis organizavo žirginio sporto šventes, kurios sutrukdavo daug dalyvių ir žiūrovų. 1938 m. rengiant pirmąją Tautinę Olimpiadą Lietuvoje, Kraunaitis, ŽSS p-kas, buvo pakviestas į T. Olimpiados Komitetą ir vadovavo olimpinėms raitininkų varžyboms. Daugiausia jo rūpesčiu ir pastangomis buvo įrengta Lietuvos jojykla (hipodromas), kur įvykdavo raitininkų pratimai, varžybos ir žirginio sporto šventės.

Aplamai, idėjiniais savo polėkais, aktualiu reikalų iškėlimu, savo pamokomis karinėse mokyklose, kūrybiniais ir organizaciniais darbais kavalerijoje, Vytijoje ir Žirginio Sporto Sąjungoje jis perteikdavo nepaprastą savo meilę Tėvynei Lietuvai, Vyčiui, žirgui, o tokia meile gebėdavo ir kitus lietuvius uždegti. Man atrodo, jog niekas kitas tiek daug neprisidėjo prie Lietuvos vyrų vytiškos dvasios atkūrimo bei išugdymo ir raitininkiško jų parengimo, kaip plk. Kraunaitis.

Besimokydamas Lietuvoje ir užsienio karo mokyklose, jis pasižymėjo gabumais moksle, o tas visas 5 mokyklas baigė pirmuoju. Antai, Paryžiaus karo akademijoje, be prancūzų, joje mokėsi D. Britanijos, Lenkijos, kitų Europos ir P. Amerikos kraštų, o taip pat JAV-bių karininkai. Berods, visi jie vėliau tapo generolais. Drauge su Kraunaičiu šią akademią baigė dabartinis Brazilijos prezidentas gen. Bronco. Baigminių egzaminų metu karininkai atliko praktinį vadovavimą prancūzų kariuomenės daliniams. Kraunaitis sa-

vo išmanumu, greitu susivokimu įvairiose aplinkybėse, tikslingu sprendimu ir sekmingu vadovavimu nušėbimo karo akademijos vadovybę ir kursininkus. Jo vadovaujamas korpus (kelios divizijos) jo įsakymus bei taktikos uždavinius vykdė tiksliai, darniai ir taip sparčiai, kad net seni ir jauni akademijos lektoriai stebėjosi ir žavėjosi "klasikiniu vadovavimu". Paryžiaus karo akademijos 1937 m. laidą pirmuoju baigusio lietuvių vardas ir pavardė buvo iškalti akademijos garbės lentoje.

Apie tai patyrusi karinė Lietuvos vadovybė pasiryžo šio vado gabumus išmėginti 1937 m. manevruose. Generalinio štabo plk. lt. Kraunaitis buvo paskirtas vadovauti sustiprintam "priešo" kavalerijos pulkui. Vadovybė nesutiko jam duoti ulanų pulką, kuriam jis vadovavo, bet paskyrė po du eskadronus iš husarų, ulanų ir dragūnų pulkų. Kraunaitis tokį mišrų pulką perorganizavo ir paskubom parengė nepaprastam žygiui. Su savo pulku jis apėjo mūsų kariuomenės sparną, paėmė vieno pulko štabą nelaisvėn, išsklaidė divizijos štabą, nukirto visą tiekimą, suardė užnugarį ir visą sparną. "Priešo" kav. pulko lt. J. Liaukus paėmė nelaisvėn pulko vadą. Šiuo "žaišniu" žygiu buvo ryškiai parodyta, kaip judri priešų jėga galėtų suardyti Lietuvos gynimo sistemą. Tačiau tokią galimybę pavaizdavo ir taip pasireiškė lietuvių vadovaujami

Lietuvos raitininkai! Atsižvelgdama į manevrų pamoką ir į plk. Kraunaitis patarimus, karinė vadovybė tuoj pradėjo organizuoti teritorinius dragūnų eskadronus ir ypač susirūpino motorizuotais daliniais. 1937 m. vėl paskirtas kavalerijos štabo viršininku, plk. Kraunaitis tarp kitko vadovavo ir visos Lietuvos teritorinių dragūnų rengimui.

Karinė asmenybė

Kraunaitis visada būdavo optimistiškai ir kariškai nusiteikęs. Karinėje tarnyboje, būdamas dar eiliniu kareiviu ar jaun. puskarininkiu ir karininku, būdavo pareigingas, sumanus, darbštus. Dailiai ir tobulai atlikdavo visus rikiuotės, jojimo, džigitavimo, šaudymo, kirtimo ar dūrimo veiksmus. Ir džiaugdavosi, kai kiti karininkai, puskarininkiai ir eiliniai raitininkai tobulai šiuos veiksmus atlikdavo. Mokėjo šauniai vadovauti jojimo ir kovos pratimams. Be abeje, Lietuvos kariuomenėje buvo nemaža karininkų, kurie panašiai tokius veiksmus ar darbus atlikdavo. Tačiau Kraunaitis visose karinio darbo srityse ryškiai išsiskirdavo.

Dažnai išskeldavo įvairių ir naujų sumanymų, kuriuos dažniausiai pats ir įvykdydavo. Jo idealizmas ir pasiryžimas buvo ugningas ir veiksmingas.

Nepriklausomo Lietuvos gyvenimo pradžioje eilė augštųjų kariuomenės viršininkų buvo nelietuviai, mobili-

zuoti. Ir nevysi jie buvo tinkami vadai. Ypač naujosios kartos karininkai džiugavo, kai lietuviai brenė kariniais vadais ir tokiais pasireiškėdavo. Vienas iš gambiausių karinių vadų buvo plk. Kraunaitis, iškilęs iš eilinių kareivių.

Pastebėjęs kokius trūkumus kavalerijos gyvenime bei mokyme, jis stengdavosi juos nušalinti arba atkreipdavo augštesnės vadovybės dėmesį į įvairius trūkumus ir reikalus. Kūrė lietuviškas tradicijas. Antai, 1939 m. paskirtas husarų pulko vadu, plk. Kraunaitis raitas pulko vėliavą perėmė iš raito plk. Labučio ir taip sukūrė naują mūsų kavalerijos tradiciją. 1939-40 metais jis vadovavo husarų pulkui, kuriame prieš 20 metų karinę tarnybą pradėjo eiliniu kareiviu.

Jam visada rūpėdavo stropus kavalerijos uždavinių vykdymas ir tobulas kasdieninis darbas, kad Lietuvos kavalerija karo laukuose būtų nenugalima. Savo žodžiu, raštu ir darbu jis siekdavo augšto idealo, kad Lietuvos kavalerija būtų tvirta savo morale ir Tėvynės meile, tinkamai parengta moderniam karui ir šiomis savo vertybėmis sau lygios neturėtų už Lietuvos ribų. Kad mūsų kavalerija, sumanių ir šaunių karininkų vadovaujama, galėjo būti nenugalima ir dargi pajėgti nugalėti didesnes pajėgas, Kraunaitis įrodė 1937 m. manevruose, vadovaudamas mišriam pulkui, kurio eskadronai atsto-

Lietuvos Prezidentas su palyda Nepriklausomybės paminklo šventinimo iškilmėse Joniškyje 1929 metais. Iš k.: ats. kpt. B. Zaleskis (su barzda), kpt. P. Jurgėla, gen. P. Plechavičius, kpt. Kraunaitis, prezidentas A. Smetona, plk. O. Urbonas, gen. V. Grigaliūnas-Glovackis, plk. J. Laurinaitis, plk. Liutermoza, plk. Tumas, kpt. Šakmantas, plk. M. Kalmantas.

vavo visiems trims kavalerijos pulkams.

Pavyzdinčiai eidamas tiesiogines savo (kav. štabo v-ko ar pulko vado) pareigas, Kraunaitis tuo pat metu kavalerijos mokslą dėstė keliose mokyklose, uoliai bendradarbiavo karinėje spaudoje ir L. Enciklopedijoje, ruošė karinės literatūros kavalerijai ir statusus Vytijai, vadovavo 20, 000 vyčių sąjūdžiui ar žirginio Sporto Sąjungai ir Lietuvos Skautų Sąjungos Kauno tuntų rajonui.

Plk. Kraunaitis buvo vienas iš kelių iškilų karybos žinovų Lietuvoje. Karinė vadovybė ir šiaip karininkai jį laikė autoritetu kavalerijos dalykuose. Būsimus naujos kartos karininkus (kariūnus) ir būsimus karinius vadus (Vytauto Didžiojo Augštosios Karo Mokyklos kursininkus) gerai supažindino su kavalerijos taktika ir su kavalerijos, judrios ir smogiamosios jėgos, vaidmeniu, ginant Lietuvos Respublikos teritoriją nuo grobuoniškų kaimynų. Būdamas kav. štabo v-ku, organizavo visų Lietuvos raitininkų rengimą, o būdamas ulanų ir husarų pulko vadu atliko praktišką vadovavimą dviem trečdaliams mūsų kavalerijos, tobulindamas jos darbą. 1937 m. pasireiškė klasikinio vadovavimo: korpui — Prancūzijoje ir moderniam kavalerijos puikui — Lietuvos kariuomenės manevruose. Tuo parodė, kaip žaibinio karo veiksmai reikia vykdyti.

Tomis visomis savo dvasinėmis vertybėmis, žiningumu, idėjiniais polėkiais, praktiniais mokymo ir lavinimo darbais ir, apamai, idealiu vadovavimu plk. Kraunaitis labai daug nuspėlė Lietuvos kariuomenei ir ypač kavalerijos tobulinimui. Jis buvo apdovanotas Vyčio Kryžium su kardais, Gedimino ir Vytauto Didžiojo ordinais, L. kariuomenės Kūrėjo-Savanorio, M. Lietuvos Savanorio ir Nepriklausomybės medaliais ir Latvijos Nepriklausomybės medaliu.

Didvyriškos pastangos Antrojo didžiojo karo metu

1940 m. vasarą priešų pastangomis pakeistoji Lietuvos vyriausybė su J. Paleckiu prieky, žinodama Kraunaičio patriotizmą, stažą ir jo būdą, atleido jį nuo husarų pulko vado pareigų ir paskyrė Karo mokyklos inspektorium. Kai plk. Kraunaitis, atsisveikinęs su išrikiuotu pulku, pasuko eiti iš aikštės vidurio, labai susijaudinusių husarų eskadronai suglaudė savo sparnus ir užtvėnkė jam kelią, nenorėdami skirtis su savo mylimu ir šauniu vadu. Plk. Kraunaitis, taip pat susijaudinęs, įsakė savo adjutantams eiti pirmyn, o husarams sukomandavo: "Husarai, duokit kelią!".

Plk. Kraunaitis (kairėje). Trumpas poilsis raitelių žygio metu.

Plk. Kraunaitis neilgai buvo inspektorium Karo mokykloje, kurios viršininku buvo paskirtas rusų karininkas. Kaip įgudęs skautas - žvalgas, Kraunaitis 1940 m. pabaigoje prasiveržė per stipriai saugomą sieną ir įstojo į vokiečių kariuomenę, kur buvo vertėju ir patarėju vieno korpo štabe.

1941 m. vasarą didvyriško lietuvių tautos sukilimo dėka vokiečių kariuomenė gana greitai perėjo per Lietuvą į rytus. Okupacinė vokiečių valdžia leido lietuviams suorganizuoti Lietuvos Apsaugos Dalinius — 23 batalionus, kurie veikė 1941-44 metais. LAD Vilniaus apygardos vadu buvo paskirtas plk. Kraunaitis. Šią apygardą sudarė 11 batalionų, neskaitant naujų mokymo bataliono ir tarnybų — apie 10,000 lietuvių karių. Kraunaitis ir kiti šių dalinių vadai slapta laikė ryšius su Lietuvos Fronto štabu ir bendradarbiavo, kiek buvo įmanoma. LAD štabuose slapta spausdinta lietuvių pogrindžio organizacijų atsišaukimai ir laikraštėliai. Vokiečių okupacinė valdžia matė Lietuvos vyrų veržimąsi į LAD, jų drausmingumą, buvo ištyrusi jų vadus, žinojo Kraunaičio karinį stažą bei orumą ir nuvokė jų visų siekimą Lietuvos nepriklausomybės. Todėl vokiečiai lietuvių dalinius laikė išblaškytus. Pavyzdžiui, Vilniaus apygardos batalionai buvo išskirstyti po visą rytinę Lietuvą, o keletas jų buvo pasiūsti net į Lenkiją ir Ukrainą. 1944 m. plk. Kraunaitis su vienu savo daliniu iškėlė Gedimino pilies bokštą tautinę Lietuvos vėliavą, kurią 1919 m. rengėsi su lietuvių skautais ten iškelti. Šiuo žygiu jis įvykdė seną savo svajonę.

Nepajėgdami sulaikyti rusų kariuomenės slinkimą į vakarus, 1944 m. vokiečiai šiuos lietuvių dalinius įjungė į karo veiksmus. Atsitraukdami iš Lietuvos, vokiečiai iš LAD likučių sudarė sargybų ir darbo kuopas, kurias nukėlė į Vokietiją, Prancūziją ir kitus savo okupuotus kraštus. Taip svetimojo karo audra sužlugdė ginkluotas lietuvių pajėgas — LAD.

Sveikata ir ištvermė

1918 m. Vilniuje Kraunaitis man pasakojo, kaip jis, dar vaikas būdamas, kartą nuo stogo šoko ant šiaudų kupetos ir kietas šiaudas sužalavo jo akies lėliukę. Gydymas nieko negelbėjo, ir jis ta akimi neberegėjo.

1919 m. kovo 18 d. iš Vilniaus į Kauną atžygiavo skautai Kraunaitis, Ruzgys, Valušis ir aš. Sužinoję, jog veikia Karo aviacijos mokykla, pasiryžom jį įstoti. Mokyklos v-kas kar. Fugalevičius draugiškai pasikalbėjo su mumis, bet mokyklon negalėjo priimti Kraunaičio dėl sužalotos akies, o manęs dėl akinų. Nenorėdami skirtis, visi 4 nusprendėm įstoti į 2-ji husarų eskadroną, priskirtą prie atskiro Vilniaus bataliono. Eskadrono vadas kar. Laikūnas džiaugsmingai mus priėmė ir paskyrė į "inteligentų" (moksleivių) būrį. Bataliono gydytojas kar. J. Puodžiūnas, sužinojęs, jog mes esame skautai, mūsų sveikatos visai netikrino; vėliau jis buvo uolus skautų rėmėjas ir instruktorius. 1919 m. vasarą Kraunaitis dėl akies nebuvo priimtas į Karo mokyklą ir grįžo į 2-ji eskadroną karo laukuose.

1919 m. vasaros pradžioje generolas Galvydis - Bykauskas kartą iš

tolo ilgai sekė mano vadovaujamos skautų draugovės rikiuotė ir kitus pratimus Vytauto kalne. Jam arčiau priėjus, skautai buvo greit surikiuoti generolui pagerbti. Gen. Galvydis pasveikino "sveiki, skautai", pasakė patriotišką kalbą ir nuoširdžiai pasikalbėjo su skautais, linkėdamas, kad visas Lietuvos jaunimas pereitų per skautų eiles — "tuomet Lietuva tikrai nežus". Tai buvo pirmoji mano pažintis su gen. Galvydžiu.

1919 m. gruodžio mėn. baigęs Karo mokyklą ir pakeltas į leitenanto laipsnį, aš kelis kartus prašiau Karo mokyklos v-ką gen. Galvydį prisiimti Kraunaitį Karo mokyklon išimties keliu dėl akies. Tikinau, jog Kraunaitis Vilniuj buvo puikus skautų auklėtojas ir vadas, yra narsus kovotojas, šaudo taikliau, negu daugis kitų kareivių, turi gabumą ir patyrimo vadovauti. Būdamas eiliniu, sekmingai vadovavo žvalgų jofai ir skyriui, nekartą suteikė savo būrio vadui karininkui patarimų, kurias pozicijas ir kaip užimti ir t.t. Už narsumą apdovanotas Vyčio Kryžium su kardais. Skautais ir ypač kovotojus, gerus šaulius, labai mylėjęs gen. Galvydis pasirūpino, kad 1920 m. sausio mėn. Kraunaitis būtų prisiimtas į Karo mokyklą, kurios III laidą jis baigė dargi pirmuoju.

Kariuomenės viršininkai ir šiaip karininkai, įskaitant gydytojus ir Kariuomenės teismo pareigūnus, be abejoj, greit pastebėdavo dėmę Kraunaičio aky. Tačiau, žvelgdami į puikią atletinę jo figūrą, papuoštą Vyčio Kryžium, ir žinodami jo pasireiškimus, jie žavėjosi šia nepaprasta karine asmenybe. Karo ligoninėje gydytojas ant akies "nupiešė lėliukę", kad balta dėmė būtų paslėpta. Ir niekas iš jų nematė reikalo bent patyrinėti, kas nusižengė naujokų bei Karo mokyklos kandidatų sveikatos tikrinimo taisyklėms. Kariuomenė tegalėjo būti tik dėkinga nežinomiems asmenims už suteiktą Kraunaičiui galimybę įstoti kariuomenėn bei Karo mokyklon ir tarnauti Tėvynei kardu rankoje. Tie asmenys, nusižengę taisyklių raidėms, buvo vertingų skautų mylėtojai: gyd. kar. J. Puodžiūnas ir gen. Galvydis. Pastarasis buvo nuoširdus krikščionis ir praktikuojąs katalikas; matyti, jo sąžinė buvo rami prieš Dievą ir Tėvynę. Vėliau plk. lt. Puodžiūnas buvo gydytojas ulanų pulke, kuriam Kraunaitis vadovavo.

Turėdamas tik vieną akį, Kraunaitis buvo labai pastabus (greit pastebėdavo net atskirų raitininkų klaidas ir kitokius trūkumus), taikliai šaudė ir kardu kapojo. Fiziškai buvo sveikas, stiprus. Dar beskaudaudamas, mėgo sportą ir gerai atlikdavo įrankių mankštą (lygiagrečiai

mis, žiedais, mediniu arkliu ir kt.). Karinėje tarnyboje turėjo daugiau progų mankštintis. Turėjo gerai išlavintus raumenis, "trikampę" krūtinę, dailią atletinę figūrą. Buvo fiziškai pajėgus ir ištvermingas.

1927 m. vasarą per pratimus prancūzų kav. karininkų mokykloje arklys kojomis užkabino užtvarą ir išmetė Kraunaitį iš balno. Kraunaitis krito ant kietos žemės, o jo arklys, persivertęs ore, visu savo 500 kg. svoriu krito ant jo. Nepaisydamas to, Kraunaitis raitas dalyvavo pratinuose iki galo — dar keletą valandų. Prancūzų karininkai labai stebėjosi tokia lietuviu ištverme ir stipria valia. Ko tik nesutriuškintam Kraunaičiui teko keletą mėnesių gydytis. Grįžęs Lietuvon, Kraunaitis visą laiką buvo rikiuotės karininkas, dažnai jodavo ir atlikdavo visokeriopą mankštą. Tai visa grūdinio jo sveikatą ir ištvermę. Dėl to ir energijos jam niekad netrūkdavo — tai liudija nepaprastas jo darbštumas įvairiausiose srityse.

Lietuvos Nepriklausomybės sužlugdymas, žiaurios rusų ir vokiečių okupacijos, nesėkmingos pastangos priešintis vokiečių okupac. valdžios reikalavimams tikslu išlaikyti LAD Vilniaus apygardos dalinius Lietuvos žemėje, trokštant juos panaudoti laisvės iškovojimui, ir tremtinio likimas labai slėgė Kraunaičio dvasią. Jis sunkiai išgyveno tautinę ir asmeninę tragediją, stengdamasis kitiems to nerodyti.

1949 m. atvykęs į JAV, su žmona Sofija, dirbo sunkų fizinį darbą. Kraunaičio dvasia atgijo, kai įsijungė į Amerikos Lietuvių Legiono Dariaus - Girėno postą ir į LVS Ramovės New Yorko skyrių, kurio pirmininku buvo 1950-1955 m. Dusyk dalyvavo gegužės 30 parade New Yorke, žygiuodamas D-G posto eilėse. Prašomas vadovauti postui parade, atsisakė. Vienbalsiai išrinktas posto vadu, atsisakė ir pasiūlė posto vadu vėl išrinkti P. Mikalauską, nes, girdi, "jis moka susirinkimus vesti". Mikalauskas buvo 1-jo pėstininkų DLK Gedimino pulko jaun. puskarininkis. Tuo Kraunaitis parodė karo veterano nusiteikimą.

1950 m. darbovietėje jį ištiko nelaimė. Pastebėjęs sunkų maišą krinant naujo augštos lentynos, Kraunaitis staiga pasisuko per liemenį ir stengėsi pagriebti maišą, kad nekrisėtų ant kitų darbininkų. Šios pastangos ištempė jo dešinį rankos raumens raiščius. Nežiūrint darytos operacijos ir ilgo gydymo, ta ranka nuolat menkėjo (atrofavo) ir buvo sunkiai valdoma. Rentgeno nuotraukos rodė ir 1927 m. sužalotų plaučių žymes. Vėliau jis apsigyveno An-

des, N. Y., kur su žmona įsigijo namus vasarotojams. Tačiau ir ten gyvenant sveikata nuolat menkėjo: karinėje tarnyboje sužalotas vienas plautis liko negyvas, sutriko kepenys ir virškinimas.

Nepalaužiamos dvasios karys

1949 m. pabaigoje iš D-G posto sueigos automobiliu nuvežiau kpt. S. Urboną ir plk. Kraunaitį į pastarąjo butą. Čia besikalbant, Urbonas pranešė, jog 1950 m. pradžioje išleis neperiodinį KARĮ, o vėliau leis kiekvieną mėnesį. Tokios žinios nustebintas ir nudžiugintas, Kraunaitis pareiškė: "Tai gali padaryti tikta Lietuvos kapitonas!".

Amerikoje su Kraunaičiu man teko dažnai susitikti ir pasikalbėti apie Lietuvos ateitį. Kartą jis atskleidė savo susikirtimą: "Kas su mumis, lietuviais — Didvyrių žemės sūnumis, pasidarė? Politinė Lietuvos laisvinimo kova labai silpna: nėra sumanių ir energingų vadų, nėra nuoširdžios vienybės tarp buvusių politinių partijų. Tie vyrai, kuriuos pats Lietuvoje pažinojau kaip patriotus lietuvius ir šaunius karininkus, Amerikoje perdaug apsikrėtė materializmo dvasia, labai sucivilėjo, tingi per dideles šventes net Lietuvos vėliavą palydėti veteranų rikiuotėje ir parodyti kitatautiams. Ramovėnų susirinkimuose ir veikloje labai pasigendama Lietuvos karių dvasios, optimistiško nusiteikimo, pasiryžimo dirbti Lietuvos gerovei — tuo tarpu, be ginklo rankoje. Bendrai, mūsų veteranų organizacijos savo veikimu maža kuo skiriasi nuo piliečių klubų. Ir aš atvažiavau Amerikon numirti be jokios naudos Lietuvai. Labai galiuos, kad nepasilikau Lietuvoje. Ten su mūsų partizanais būčiau galėjęs didvyriškus darbus atlikti. Ir mano mirtis raudonajai kariuomenei būtų labai brangiai atsiėjus".

Žinant šio vado patyrimą, sumanumą, pasiryžimą, organizatoriaus gabumą ir besąlyginį pasišventimą Lietuvai, nesunku numanyti, ką jis su Lietuvos partizanais būtų nuveikęs — dargi su kitų pavergtųjų tautų partizanais gal būtų sudaręs ir bendrą frontą.

Š. m. balandžio mėn. Kraunaitis man pasisakė, jog yra perskaitęs eilę knygų anglų kalba apie didžiųjų valstybių bei kitus II Didžiojo karo vadus ir jų atsiminimus. Besikalbant pabėrė stiprių kritikos pastabų apie juos. Tokios išsamios kritikos karybos atžvilgiu dar neteko girdėti. Atsakymai į kai kuriuos mano klausimus sukėlė dar didesnį smalsumą. Sutarėm: kai atvažiuosiu šią vasarą atostogų, surašysiu keletą po-

kalbių apie II D. karo vadus, o taip pat apie Nepriklausomos Lietuvos karo vadus. Didžio karybos žinovo, gen. štabo pulkininko Kraunaičio nuomonės ir kritikos tokiais klausimais, be abejo, būtų labai įdomu KARIO skaitytojams patirti. Dar prieš atostogas teko nuvykti, deja, jau į jo laidotuves, liepos 4 d.

1918 - 19 metais Vilniuje Kraunaitis nekartą pasisakė, jog norėtų mirti ne lovoje, o tiksliai kautynių sukury, kovojant už Lietuvą. Šis narsus kovotojas 1919 m. su karabinu ir kardu ant mylimo savo žirgo dažnai skriejo pro priešo kulku spiečius ir net sužeistas nebuvo. Ir mirė lovoje, baisios ligos iškankintas.

Prie kapo atsiveikindamas, kpt. V. Alksninis teisingai pasakė, jog Kraunaitis buvo šviesus riteris ir vadas.

Redakcijos pastaba. Redakcija skatina gerb. skaitytojus duoti mūsų jaunimui pasiskaityti šiuos KARIO numerius apie velionį plk. Kraunaitį, kad patirtų, kokių didžiųjų Tėvynės mylėtojų, kovotojų dėl jos laisvės ir vadų lietuvių tauta turėjo ir tebeturi.

Ponui Vaclovui Alksniniui
Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovės"
New Yorko Skyriaus Pirmininkui
6151 56th Avenue, Maspeth, N. Y.

Didžiai Gerbiamasis:

Širdingai dėkoju Tamstai ir kitiems ramovėnams, kurie pasiryžo taip toli keliauti į mano brangaus vyro a.a. generalinio štabo pulkininko Kraunaičio laidotuves šių metų liepos 4 dieną.

Organizuotas ir gausus jūsų dalyvavimas, garbės sargyba prie karsto dažnom pamainom, karsto nešimas į tolimą šv. Onos bažnyčią, gražios apeigos ir jautrios jūsų atsiveikinimo kalbos prie kapo padarė laidotuves labai iškilmingas, patriotiškas, gedulingas. Toks jūsų žygis suteikė man didelės paguodos ir padarė gily įspūdį ne tiktai visiems laidotuvių dalyviams, bet ir vietos gyventojams kitataučiams. Esu tikra, kad ir mano brangaus vyro vėlė pas Visagali toki jūsų žygi nuoširdžios meilės ir pagarbos ženkle džiaugsmingai įvertina.

Priimkite nuoširdžiausią mano dukters Aldonos bei jos šeimos padėką už išreikštą ginklo draugų pagarbą a.a. plk. Kraunaičiui, palydint į amžinojo poilsio vietą toli nuo jo numylėtos Tėvynės Lietuvos.

Su tikra pagarba

S. Kraunaitienė

A. A. KAPITONAS VLADAS JANKAUSKAS

Kolumbijoje, Medelino mieste, rugpjūčio 7 dieną mirė buvęs kapitonas Vladas Jankauskas, kuris buvo palaidotas Medelino kapuose, bažnytinėmis apeigomis, dalyvaujant vietos lietuviams. Jis buvo gimęs 1891 m. Sakynoje, Žagarės valsč. šiaulių apskr. Mokėsi Panevėžio mokytojų seminarijoje drauge su Lietuvos kariuomenės buvusiais žymiais karininkais: R. Liormanu, V. Šumskiu, J. Balčiūnu-Švaisčiu ir kt. ir ją baigė dar prieš I pasaulinį karą. 1914 m. užėjus karui, buvo mobilizuotas į Rusijos armiją ir išvežtas, bei paskirtas Kaukaze 3 korpo, 21 divizion, kurioje kiek patarnavęs, buvo pasiūstas į Tifliso Karo mokyklą, kurią 1917 m. baigė podporučiko laipsniu.

Kadangi buvo karo pabaiga ir užėjo revoliucija, tai Vladiui visai trumpai beteko pabuvoti pulke. Kuomet 1918 m. lietuviai tremtiniai pradėjo grįžti į Lietuvą, tai ir Vladas Jankauskas grįžo į savo gimtąjį kaimą. 1919 m. paskelbus karininkų mobilizaciją, Jankauskas atvyko į Kauno registracijos punktą, užsiregistravo ir buvo paskirtas į naujai įsteigtą Lietuvos Karo mokyklą kuopos vado pareigoms (bet ne ūkiu, kaip buvo rašyta spaudoje). 1922 ar 1923 m. jis savo noru išėjo ir kariuomenės, nes buvo reikalingas Vidaus Reikalų ministerijai policijos tarnybai. Nuo 1925 - 27 m. buvo

Rokiškio žemesniosios policijos mokyklos viršininku. Nuo 1927 m. iki 1940 m. buvo Kauno miesto policijos vadu. Būdamas policijos vadu, lektoriavo Augšt. policijos mokykloje.

1940 m. Lietuvą užėmus bolševikams, Vl. Jankauskas pasitraukė į Vokietiją. Vokiečiams okupavus Lietuvą, iš Vokietijos grįžo į Lietuvą, bet į policijos gretas neįsijungė, o dirbo provincijoje pieninės vedėju. Raudoniesiems rusams antrą kartą atėjus į Lietuvą, Vl. Jankauskas, kaip ir daugelis kitų, pasitraukė vėl į V. Vokietiją, kurioje visą laiką išbuvo gyvendamas tremtinių stovyklose iki išvykimą į Kolumbiją. Kolumbijoje gyveno su šeima ir buvo įkūręs paukščių ūkį. Paliko liūdinčią žmoną ir tris dukras su anūkais.

P. Erdvys

KORĖJŲ - SAVANORIŲ GRETOS RETĖJA

Š. m. rugp. 20 d. Ročesteryje, N. Y., staiga mirė kūr. - sav. Romualdas Skorobogatas, tarnavęs 4 p. pulke, 63 m. amžiaus, kilimo iš Trakų apskr. Žaslių v. Pasiliuosavęs iš kariuomenės, jis buvo įvairiose tarnybose: Kaišiadorių kal. virš., apskr. ir pas. baro v-ku, raštvedžiu, nuov. v-ku ir 1942-44 m. Eišiškių policijos atsparos punkto v-ku, kur, kovoje su lenkų partizanais, buvo kartą patekęs į jų nelaisvę.

„Pasitraukęs nuo bolševikų okupacijos Vokietijon, 1947-50 m. tarnavo

Romualdas Skorobogatas

anglų darbo kuopose. 1950 m. atvyko Amerikon. Gyvendamas Ročesteryje, buvo uolus bendruomenės choro narys ir nešykštus aukotojas jaunimo reikalams.

Rugp. 24 d., po mišių, laikomų prie trijų altorių, buvo gausaus būrio karių, kūr. - savanorių, bičiulių ir artimųjų giminių palydėtas į kapines. Po kun. A. Račaičio sukalbėtos maldos, atsiveikinimo žodį karių vardu pasakė kūr. sav. plk. R. Liormanas, choro vardu — Džiaikonas.

Giliame nuliūdime liko: našlė Marija, dukterys Milda, Janina, Irena, trys žentai ir septyni anūakai. R. L.

A. A.
GEN. ŠT. PLK. LTN.

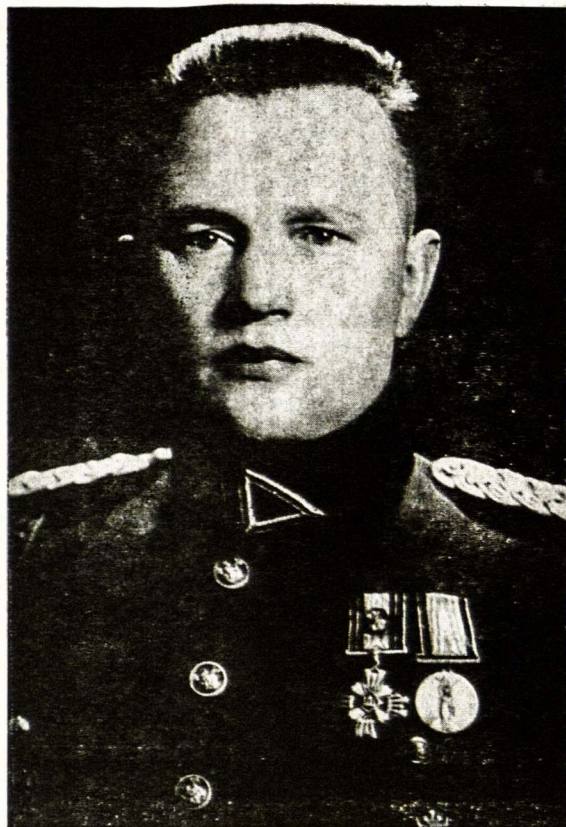
JONAS JUKNEVIČIUS

Rugpiūčio mėn. 27 d., vakaro metu, grįždamas iš darbo, neatsargaus automobilisto buvo suvažinėtas gen. št. plk. ltn. Jonas Juknevičius. Jam buvo sutriuškintos kojos ir rankos, bei sužaloti viduriai. Nuvežtas į Little Company of Mary ligoninę, kur pagulėjęs keletą dienų, rugsėjo mėn. 2 d. atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Plk. ltn. Jonas Juknevičius buvo ne eilinis karininkas, nes buvo gabus organizatorius, narsus ir sumanus karys, geras administratorius, didelis savos tautos mylėtojas ir malonaus būdo žmogus. Jis buvo gimęs 1901 m. rugsėjo mėn. 18 d. Petrapilyje. Savaeigiškai laikė aukštaičiu pagal savo tėvą, kuris buvo kilęs iš Zarasų apskr., Antazavės valsčiaus. Tėvas gyveno ir tarnavo Petrapilyje gelžkeliečiu. Jonui teturint vos 9 metus amžiaus, tėvas mirė ir jis liko našlaičiu. Tačiau jo motina ėjo uždarbiauti ir sūnų išleido į mokslą. Jonas mokėsi, tais laikais žymioje ir gerai žinomoje Petrapilio šv. Katarinos gimnazijoje. Besimokydamas praleidžia visą I pasaulinio karo laiką, įvairias Petrapilyje revoliucijas ir pabaigoje 1918 metų, drauge su kitais pabėgėliais lietuviais ir su savo motina, bei sesute, grįžta į savo tėvų gimtąjį kraštą — Lietuvą. Apsigyveno Zarasų mieste, nes buvusiame tėvo ūkyje jiems nebebuvo vietos ir kurį laiką Jonas tarnavo vietos ligoninėje, kur jis buvo mėgiamas ir mielas jaunuolis. Tačiau, sulaukęs 19 metų amžiaus, jis pradeda nerimauti, nes jo jauną širdį kutena karo tarnyba. Jis meta ligoninę ir išvyksta į Kauną. Ten įstoja į Karo mokyklą, kurios IV-tą laidą baigia 1921 metais jaun. leitenanto laipsniu.

Jonas Juknevičius Lietuvos kariuomenėje ištarnavo nuo 1920 m. iki 1940 m. Jam tame laikotarpyje teko patarnauti 2, 5, 6 pėstininkų ir Technikos pulkuose, o taip pat I II divizijos štabe, einant įvairias pareigas. Be to, jis dėstė Karo mokykloje ir liktinių puskarininkų kursuose. Savo tarnybos eigoje jis baigė Karo Technikos kursus ir Vytauto D. Augštuosius karininkų kursus, kurie vėliau buvo pavadinti Karo akademija, gavo gen. štabo karininko teises, buvo pakeltas į pulkininko leitenanto laipsnį, apdovanotas Lietuvos Nepriklausomybės medaliu ir D. L. K. Gedimino IV laipsnio ordenu.

Lietuvą ištikus tragedijai, sulikvi-

davus rusams jos kariuomenę — pavertus ją 29 rusų armijos korpu, plkt. Juknevičius buvo atleistas iš pareigų ir iškeltas į Vilnių į korpo štabą, o iš ten, drauge su kitais karininkais, išsiųstas į Varėnos poligoną, kuriame jį užtikio vokiečių kariuomenė ir paėmė į nelaisvę. Suimtuosius nuvarė į Vilnių ir uždarė į karo belaisvių stovyklą. Čia bebūnant, vokiečiams galutinai okupavus Lietuvą ir pradėjus organizuoti Savisaugos karinius dalinius, jam pavyko iš karo belaisvių stovyklos išėiti ir tapti Savisaugos dalinių štabo viršininku. Tačiau, po kurio laiko iš šių pareigų pasitraukė. Vilniuje praleido visą rudųjų okupaciją.

Plk. Juknevičius, pajutęs raudonųjų grįžimą į Lietuvą, kaip ir dauguma, 1944 m. vasarai įpusėjus, su šeima, pasitraukia į vakarus. Pasiekęs V. Vokietiją, apsistojo Bavarijos provincijoje Algau - Memmingene, kur buvo suorganizuota tremtinių stovykla, kurioje teko jam būti stovyklos komiteto pirmininku. Begyvendamas Bavarijoje, organizavo Sargybų kuopas ir Wuertzburge jam teko būti jų vadu.

1950 m. Juknevičiai emigravo į

JAV ir apsigyveno Čikagoje. Atseit, Amerikoje jis išgyveno nepilnus 15 metų. Sau ir šeimai pragyvenimą pelnė dirbdamas 14 metų "Sciakg Bros. kompanijoje. Tos kompanijos vyriausybė ir bendradarbiai velionį labai mylėjo, gerbė ir įvertino jo uolų darbą.

Velionio plk. Jono Juknevičiaus palaikai buvo pašarvoti Mažeikos ir Evans koplyčioje, kuri visas tris dienas buvo lankytojų perpildyta. Jo karstas skendo gėlėse ir vainikuose. Su velioniu atsiveikino, ne tik jo ginklo draugai, gyveną Čikagoje, bet ir ištisa eilė kunigų, kurių priešakyje ir mūsų vyskupas V. Brizgys. Rugsėjo 4 d. vakare buvo iškilmingai atkalbėtas rožinis, o rugsėjo 5 d. 9:30 val. ryte, didelei miniai susirinkus atsiveikinti, kan. Zakarauskas su kun. Panavu, atkalbėję gedulingas maldas, velionio palaikus nulydėjo į šv. Marijos Gimimo bažnyčią, kurioje už velionio sielą iškilmingas mišias atnašavo kan. Zakarauskas, asistuojant kunigams Dambrauskui ir Jusevičiui. Prie šalutinių altorių mišias atnašavo kunigai: Panavas ir Garšva. Mišių metu vargonavo muz. Giedraitis ir giedojo solistas Baras - Ba-

A. A.
LIETUVOS AVIACIJOS LTN.

Henrikas Bezumavičius

1964 m. rugpjūčio 18 d. Yonkers, N.Y., po labai ilgos ir sunkios ligos mirė Henrikas Bezumavičius, gimęs 1896 m. rugpjūčio 12 d. Klovainiuose. Palaidotas Šv. Juozapo kapinėse. Paliko liūdinčias žmoną Mariją ir vienintelę dukterį Ligiją Bieliukienę.

Henrikas augo ir brendo Šiaulių mieste. Po spaudos draudimo panaikinimo, Šiauliuose, kaip ir kitur, prasidėjo gyvensnė tautinė veikla. Tuo metu, ypatingai scenos veikloje, jau buvo aktingai pasireiškęs Henriko vyresnysis brolis Vytautas Bičiūnas. Brolio įtakoje, Henrikas, dar jaunutis gimnazistas, visu jaunuolišku entuziazmu įsijungė į scenos vaidintojų eiles ir dalyvavo brolio paruoštuose ar režisuojamuose vaidinimuose.

Atkuriant nepriklausomos Lietuvos valstybę, Henrikas dar tebegyveno Šiauliuose, kontroliuojamuose "liaudies komiteto". Susivokęs aplinkybėse, Henrikas slaptai paštraukė iš Šiaulių ir, pasiekęs Kauną, savanoriu įstojo į aviacijos dalinį. Baigęs karo mokyklos pirmąją ir vienintelę aviacijos laidą, Henrikas pasiliko aviacijoje pilotu, dažnai atlikdamas žvalgybinius skraidymus ir instrukuodamas jaunuosius lakūnus. Turėjo kelias avarijas, bet laimingai išvengė mirtinų pavojų.

Išėjęs atsargon aviacijos leitenanto laipsniu, Henrikas ūkininkavo iš tėvo gautame Sinkonių dvare, Biržų apskrityje ir kartu buvo Lietuvos didikų Karpių dvarų generaliniu įgaliotiniu. Joniškėlio dvaro rūmuose, Henrikas aptiko rūpestingai paslėptus unikumus ir daugybę retų istoriškų dokumentų, liečiančių Lietuvos praeitį. Turėdamas visišką Joniškėlio dvaro savininkės p. Karpinės pasi-

kėjimą, Henrikas palengvėle pradėjo ruošti ją savo galutiniam tikslui, o tas tikslas buvo — perduoti visą tą neįkainojamą istorišką lobį Lietuvos valstybės atitinkamom įstaigom. Galutinai poniją Karpienę įtikino Henriko argumentacija, kad tik perdavus visus tuos retus dokumentus valstybės žinion, jie išvengs sunaikinimo, o ji pati susilauks ir padėkos ir pagarbos. Tuo būdu, Lietuvos archyvas, Henriko pastangomis, praturtėjo retais istoriškais dokumentais.

1949 m. Henrikas su šeima atvyko į J.A.V. ir apsigyveno Yonkers, N.Y., giminaičio prelado J. B. Končiaus namuose. Daugiau kaip 10 metų dirbo sunkoką darbą, kol jo sveikata galutinai palūžo ir paskutiniuosius penkerius metus, būdamas visiškai nedarbingas ir kamuojamas sunkios ligos, užbaigė savo gyvenimo kelionę.

Dėl savo nuotaikingo būdo, a. a. Henrikas buvo labai mėgiamas bičiulių ir pažįstamų..

Juozas Brazinskas

ranauskas. Po gedulingų pamaldų, didelės automobilių vilkstinės karstas buvo nulydėtas į šv. Kazimiero kapus ir palaidotas. Laidojant kapuose dalyvavo apie 200 žmonių. Ypač daug buvo matyti buv. Lietuvos kariuomenės karių. Velionio amžino poilsio vietą — kapą pašventino lydėjęs kun. Dambrasuskas, asistuojans kun. Sugintui. Jo karstą nešė: gen. K. Musteikis, K. Kleiva, Leknickas, Gimžauskas, Mikalajūnas.

A. a. gen. št. plk. ltn. Jonas Juknevičius buvo tylaus, malonaus ir draugiško būdo, aštraus proto, turė-

jo plačių žinių ir buvo, pilnoje to žodžio prasmėje, šviesus žmogus. Var todamas kelias kalbas, jis plačiai naudojo literatūrą, mokslinę, politinę ir dailiąją. Turėjo savo tvirtas ir nusištevėjusias pažiūras, noriai dalyvaudavo nuomonių pasikeitime, bet diskusijose buvo santūrus, niekuomet neužgaudavo oponento, kitokio nusištatymo ar įsitikinimo žmogaus. Jo visuomet gera nuotaika, sveikas sąmojus, optimizmas ir pagarba kiekvienam žmogui darė jam nemaža draugų ir šeimos bičiulių. Lietuviškais klausimais ir menu labai do-

mėjosi. Jis noriai lankė įvairias parodas, galerijas, muziejus, literatūrinius minėjimus bei sukaktis. Manau, kad reta lietuviška knyga nebuvo jo skaityta. Jis taip pat buvo labai jautrus Lietuvos vadavimo reikalams ir šalpai.

Veliono Jono Juknevičiaus netikėta ir ankstyva mirtis yra didelis smūgis, ne tik jo šeimai, bet ir mūsų tautai. Liūdi likę, jo netekę, žmona Elena mylimo vyro, dukra Dalia rūpestingo tėvo ir anūakai malonaus ir gero senelio.

Povilas Dirks

← H. Bezumavičius paskutiniais savo gyvenimo metais. Jis buvo vienas iš pirmųjų padovanojęs KARIUI turtingą nuotraukų rinkinį rodantį Lietuvos aviaciją 1919-1923 m.

JONO RŪTENIO DAILĖS PARODA

Ketvirtoji individualinė J. Rūtenio dailės paroda, ruošta ir globojama L.A. Klubo, įvyko š.m. rugsėjo 5-7 dienomis LAK salėje Brooklyne. Parodoje buvo išstatyta 25 darbai.

Atidarymo žodį tarė LAK p-kas A. Vakselis. Parodą, kad ir žaviam Darbo dienos savaitgaliui pasitaikius, atlankė apie 100 asmenų. 3 darbus įsigijo N.Y. ir jo apylinkių lietuviai.

J. Rūtenis dailėje ėmęs aktyviau reikštis 1960 metais, intensyviai dirbdamas, iki šiol yra suruošęs 4 individualines parodas: Stamford Conn.—Stamfordo LB globojamą, Merrick N. Y.—amerikiečiams, J. G. Rūtenio globojamą, Tautinės S-gos namuose Bostone—Subatvakarių komisijos globojamą, ir šią. Be to, dalyvavo Dailės parodoje Brooklyne, N. Y. Akadem. Skautų Sąjūdžio N.Y. Skyriaus ruoštoje metinėje parodoje 1963 metais.

• • •

ŠEŠI MILIJONAI

Nuo 1945 m. pasauliui be perstojo yra skelbiama, jog Hitleris išžudė net 6 milijonus žydų. Žydai nuolat garsina tas baisias aukas.

Tačiau ... Pagal 1947 m. World Almanac, visame pasaulyje 1938 m.

gyveno 15,688,259 žydų; šis skaičius buvo patiektas Amerikos žydų komiteto ir Amerikos sinagogų statistikos biuro. Pagal New York Times (1948 m. vas. 22 d.) paskelbtą statistiką, 1948 m. pasaulyje buvo 18,700,000 žydų. Taigi nuo 1938 m. iki 1948 m., t. y., per 10 metų, žydų skaičius pasaulyje priaugo 3 milijonus. O jei pridėti dar tuos 6 milijonus Hitlerio išžudytų žydų, tai gautųsi, kad per 10 metų pasaulio žydi-

ja pagausėjo 9 milijonais, arba 50 procentų. Kas, žinoma, yra neįmanoma jokiai tautai šioje žemėje, net ir veislingiausiai.

Reiškia tie 6 milijonai išžudytų žydų yra tik mitas. Net žydas Allen Lesseris, rašydamas žydų spaudoje (Menorah Journal, 1946 m.) išsireiškė, kad jei patikėti tariamai išžudytų žydų skaičiui, tai Europoje jų būtų keletu milijonų daugiau, negu naciai žinojo.

C. F.

Ponią Sofiją Kraunaitienę, šeimą ir artimuosius, mirus

Gen. št. plk. I. E. KRAUNAIČIUI,
nuoširdžiai užjaučia

L. ir O. BILERIAI

Poniai Elenai Juknevičienei, dukrai Daliai ir jos šeimai, mirus

gen. štabo plk. ltn. JONUI JUKNEVIČIUI,
nuoširdžią užuojautą reiškia

Marina ir Zigmas RAULINAIČIAI

Amerikiečių bazės Poltavoje likimas

Perskaičiau nepaprastai įdomius gen. Galando atsiminimus. Viename skyriuje radau įvykius dalinai ir mus liečiančius — amerikiečių pagalbą rytų frontui.

1944 m. pavasarį 114 skraidančių tvirtovių su 70 Mustangų atsiskyrė nuo pagrindinės formacijos ir pasuko į rytus, į Sovietų Sąjungą, prieš tai subombarduodami žemutinę Sileziją. Šis įvykis labai sujaudino vokiečių vyriausią būstinę. Vokiečiai bijojo trečio oro fronto, kadangi pagrindinė industrija buvo perkelta į rytus, o jų naikintuvai buvo užimti Reicho pietuose ir vakaruose.

Amerikiečiai jau buvo išbandę perskridiminius bombardavimus; 1943 m. rugpjūčio 17 d. amerikiečiai iš Anglijos puolė Regensburgą, nusileido šiaurės Afrikoje ir grįžo per Bordeaux atgal į Angliją. Po šio įvykio jie paprašė kelių bazių Sovietų sąjungoj. Tuo jie norėjo sovietams įrodyti nuoširdumą ir duoti tiesioginę paramą raudonajai armijai. Tačiau Kremlius nebuvo entuziastiškas. 1953 lapkričio mėn. generolai Deane ir Vandenbergo nuvyko į Maskvą pasitarimui. Pagaliau Molotovas sutiko "iš principo".

Rooseveltas irgi kalbėjosi tuo reikalu su Stalinu Teherane. Daugiausia tam pritarė jo sūnus Eliot. Pagal 1944 m. vasario mėn. Harimanas, po ilgo prašymo, gavo iš Stalino leidimą. Stalinas sutiko duoti 6 aerodromus, bet nesutiko duoti bazių Sibire — bombarduoti Japoniją.

Tuoju po to gen. Spaatz nusiuntė misiją į Maskvą. Bet iš 6 bazių rusai, galiausiai, davė tik tris, ir tos buvo apgalvotai padėtyje: Poltava, Mirgorod, Pirstin. Balandžio ir gegužės mėn. prasidėjo statybos darbai. Amerikiečių konvojai vežė per Ledinuočąjį vandenyną ir per Persijos įlanką bombas, benziną, dalis. Gegužės gale, po ilgų formalumų, atvyko 1200 lakūnų. Bazės jau galėjo būti priimti lėktuvus. Tada 15 AAF iš Italijos su 130 tvirtovių ir 70 Mustangų, vadovaujant gen. Eaker, išskrido bombarduoti Dobročoną, Vengrijoje. Tikrumoje amerikiečiai norėjo bombarduoti Rygą ir kitus rytų miestus, bet Maskva tam griežtai pasipriešino. Įvyko diplomatinis "mūšis", bet Maskva laikėsi savo nusi-statymo.

Lėktuvų įgulos buvo perspėtos nesimaišyti su savo raudonosios armijos broliais, elgtis be priekaištų, jokiū būdu nesivelti į politiką.

Lėktuvai nusileido parado tvarka. Skridimas pavyko gerai, tačiau viena tvirtovė sprogo ore — priešastys

buvo neišaiškintos. Poltavoje juos pasitiko rusų vyresnybė. Truputį lynojo, kada buvo spaudžiamos rankos. Maskva paskelbė pasisekusį skridimą tarp Italijos ir sovietų bazių. Birželio 11 d. grupė grįžo į Italiją. Tos žinios, tačiau, buvo nustelbtos invazijos. Bet kada birželio 21 amerikiečiai pakartojo operaciją, atsisirdami nuo Berlyną puolančių formacijų, vokiečiai ėmėsi akcijos.

HE 177 pranešė apie šią grupę ir sekė ją iki rytų bazės. Tada vokiečių vadovybė veikė žaibo greičiu. Birželio 22 d. vakare 4-tas oro korpus su 200 bombonešių pakilo iš rytų Lenkijos puliti taikinį už 600 mylių.

Vokiečiai buvo pasisavinę anglų naktinio puolimo taktiką: su naktinėm žvakutėm, bombonešių srove ir kelrodžiais.

Naktis buvo šviesi, ir vokiečiai, be jokių nuostolių, ėmė mesti bombas ant parado tvarka sustatytų lėktuvų. Tuoju buvo sunaikintos 43 tvirtovės, 15 Mustangų, stovėję rusų lėktuvai, ir 26 tvirtovės buvo sunkiai sužalotos. Taip pat 300,000 gal. benzino ir bombų sandėliai išlėkė į orą.

Sekancią dieną panašus likimas ištiko Mirgorodo ir Pirstino bazes.

A. L.

DR. SCHWEITZERIO MITAS

Vakarų pasaulyje nors ir nėra spaudos cenzūros, tačiau esama kitų priemonių palenkėti spaudą norima kryptimi — teikti, taip vadinamas, aptvarkytas, tam tikra linikme palenkias, žinias.

Tuo būdu yra kuriami ištisi mitai — pasakos. Padorūs debatai spaudoje dažnai būna nuslopinami.

Mūsų laikų spaudos daugiausiai garbinamų žmonių tarpe ar tik nebus žymiausias išgarsintasis dr. Albertas Schweitzeris. Viešai spaudoje jį kriti-

kuoti beveik niekas nedrįsta. Knygos ir straipsniai jį garbina, žinoma, dažniausiai, perdėtai. Jis esąs gyvas žmoniškumo pavyzdys, į šešėlį nustumiantis tūkstančių misijonierių ir laddarių darbus, jų kančias ir auką. Vieni žodžiu, jis koks tai nepaprastas žmogus.

Tačiau anglų žurnalistas Gerald McKnight parašė knygą (Verdict on Schweitzer), kuri sprogo lyg kokia bomba. Autorius lankėsi Afrikoje Lambarėnės vietovėje ir vietoje stebėjo to garbaus daktaro gyvenimą ir darbą. Savo knygoje jis nušviečia ir to žmogaus filosofiją, daktaro veiklą, muziko ir teologo.

Deja, neviskas yra tokioj girtinaj šviesoje, kaip iki dabar buvo įprasta skaityti apie Schweitzerį. Autorius pripažįsta, jog daktaras yra neeilinis asmuo ir nepaprastai veiklus. Teologiją studijuodamas Schweitzeris atrado, jog negalįs savęs laikyti krikščioniu, nes netikėti krikščionyste. Jėzus jam yra tik žymus I amž. gyvenęs žydas ir tiek, kuris, deja, pridarė bausių klaidų ir už jas baisiai atkentejo. Schweitzerio filosofija pesimistiška, nors ir humaniška. Knygos autorius iškelia jau ir taip žinomą Schweitzerio "pagarbą gyvenimui". Jo rodomas "supratimas" komunistinėms valstybėms, net pritarimas (pav. jo laiškas Rytų Vokietijai), ir jo kova prieš branduolinius ginklus, pateisina įtarimą, kad dr. Schweitzeris gyvenimą patapina su Dievu. Kai gyvenimas ir gyvybė yra laikoma augščiausia verte, o mirtis yra pats velnias, tai šūkis "geriau raudonas kaip lavonas" tampa visai logiškas.

Schweitzerio mesijaus pažiūrose autorius įžiūri nuomonę, pagal kurią jis save laiko antruoju Kristumi. Tai gi Lambarėnės ligoninė yra netiek vieta, kurioje jis gydo, kiek platforma iš kurios jis pamokslauja skleisdamas savo mokslą. Gal tas ir paaiš-

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39, United States Code) 1. Date of filing Sep. 29, 1964; 2. Title of publication KARYS; 3. Frequency of issue Monthly except July and August; 4. Location of known office of publication 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., % Mr. V. Alksninis, 61-51 56th Avenue, Maspeth, New York; 6. Names and addresses of publisher, editor, and managing editor: Publisher — Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y. Editor — Zigmąs Rautinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y. Managing Editor (same); 7. Owner Lithuanian Veteran Assoc. RAMOVĖ, Address 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y.; 8. Known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities (If there are none, so state) None; 10. This item must be completed for all publications except those which do not carry advertising other than the publisher's own and which are named in sections 132.231, 132.232, and 132.233, postal manual (Sections 4355a, 4355b, and 4356 of Title 39, United States Code). Average No. Copies each issue during preceding 12 months; [In parentheses — single issue nearest to filing date]

A. Total No. copies printed 1350 (1350); B. Paid circulation: 1. To term subscribers by mail, carrier delivery or by other means 1051 (1051); 2. Sales through agents, news dealers, or otherwise 140 (140); C. Free distribution by mail, carrier delivery, or by other means 99 (99); D. Total No. of copies distributed 1290 (1290).

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner) Zigmąs Rautinaitis. (POD Form 3526 Aug. 1963)

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717 - 424 - 1920.

DZIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais...

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. . . . . Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiuojamams

kina tas baisias higieniškas sąlygas, kuriose ligoninė randasi, senio priešinimasi progresui ir tą jo, spalvuotuosius žeminantį, elgesį.

Taigi Lambarėnė Schweitzeriui yra jo naujoji Kalvarija iš kur jis skelbia savo naująją evangeliją. Tik čia skirtumas yra tas, kad Kristus už savo mokslą mirė ant kryžiaus, o šis mesijas — gavo Nobelio premiją.

Be abejo, ši knyga didžiojoje spaudoje bus sutikta mirtina tyła, nes ji tokia nepatogi "liberalams". N. R.

GOLDWATERIS

yra neapkenčiamas ir niekinamas, pradedant Chruščiovu ir baigiant Martinu Liuteriu Kingu, o taip pat ir visų kitų panašių, pradedant Ben Gurionu ir baigiant Jokūbu Džiavitu. Kiekvienas negrų žurnalas Amerikoje yra prieš jį. Kiekvienas žydų laikraštis pasaulyje yra prieš jį.

Kiekvienas kairiojo sparno laikrašt-palaikis yra prieš jį, ir kiekviena tarptautinio pobūdžio organizacija nekenčia jo kaip nuodų...

C. F.

MENTAL HEALTH

Dr. Thomas Szasz iš Syrakūzų, N. Y., pareiškė, kad jei psichiatrai išgalės, tai bet kurį žmogų, kuris jiems tik nepatiks, galės rasti "truputį nesveiku protiškai ir reikalingu valdinio gydymo".

Dr. Szasz pats yra narys American Psychoanalytic Assn. Todėl yra suprantama, kodėl komunistai taip nuoširdžiai remia Mental Health programą.

PIETŲ AFRIKOS

Jewish Times rašo, kad sovietų kosmonautų tėvas, kuris "pravedė sovietams kelią į erdves", yra prof. Arye Steinbergas. Jis gimęs Lenkijoje ir

kilęs iš rabiniškos šeimos, apie 35 metai kaip dirba erdvės projektuose. Mokslus jis baigė Varšuvoje ir Prancūzijoje, tačiau įsikūrė ir dirba Maskvoje.

C. F.

AUKOJO KARIUI:

Po \$4.00 — Butkūnas A., St. Charles, Ill; Černius J., Flint, Mich.; Dapkus J., Hartford, Conn.; Sidagis J., Sebawaing, Mich.

\$3.00 — Juras St., Chicago, Ill.

Po \$2.00 — Baipšys St., Beverly Shores, Ind.; Bubelis J., Chicago, Ill.; Kačergis V., La Salle, Canada.

\$1.60 Ausevičius V., Chiacgo, Ill.

KARIO nuoširdi padėka!

KARIO leidėjų dešimtmečio minėjimas, įvykęs spalio 3 d. Brooklyne, bus aprašytas sekančiame KARIO numeryje.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal sutarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S

916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.